

TOLKNING I RETSVÆSENET

TOLKNING I RETSVÆSENET

Ligebehandlingsafdelingen, Institut for Menneskerettigheder
Ansvarlig: Afdelingsleder Maria Ventegodt Liisberg
Redaktion: Nanna Margrethe Krusaa og Line Vikkelsø Slot

Forfatter: Line Vikkelsø Slot
Med undtagelse af kapitel 4 der er skrevet af Tine Birkelund Thomsen

Redaktionen er afsluttet i november 2015

Dataindsamlingen er gennemført i samarbejde med lektor, ph.d.
Tina Paulsen Christensen, Aarhus Universitet

ISBN: 978-87-93241-38-1
EAN: 9788793241381

Layout: Hedda Bank
Forsidefoto: Colourbox
Tryk: Rosendahls a/s
Oplag: 350

© 2015 Institut for Menneskerettigheder
Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8K
DK-1403 København K
Tlf. 32 69 88 88
www.menneskeret.dk

Vores publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.
Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger fx store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster. Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk

INDHOLD

RESUME	6
SUMMARY	8
KAPITEL 1 – INDLEDNING	11
KAPITEL 2 – TOLKEOMRÅDET I DAG	13
2.1 UDDANNELSE AF TOLKE PÅ FLYGTNINGE OG INDVANDRERSPROGENE	13
2.2 RIGSPOLITIETS TOLKEOVERSIGT	13
2.2.1 Optagelse på Rigspolitiets tolkeoversigt	14
2.3 EU-DIREKTIV OM RET TIL TOLKEBISTAND I STRAFFESAGER	15
2.4 MYNDIGHEDERNES OPMÆRKSOMHED PÅ TOLKEPROBLEMATIKKEN	16
2.4.1 Justitsministeriets tolkeudvalg	16
2.4.2 Domstolsstyrelsens arbejdsgruppe om tolkebistand i retssager	17
2.5 UDGIFTER NÅR STRAFFESAGER OMBERAMMES	17
KAPITEL 3 – METODE	19
3.1 DATAGRUNDLAG OG AFGRÆNSNING	19
3.1.1 Interviewpersonernes erfaringsgrundlag	19
3.1.2 Rekruttering af interviewpersoner	20
3.1.3 Fremgangsmåde	21
3.1.4 Fortrolighed	21
3.1.5 Samspillet mellem interviewer og interviewpersoner	22
KAPITEL 4 – MENNESKERETTEN, EU-RETEN OG DANSK RET	23
4.1 INDLEDNING	23
4.2 MENNESKERETTEN	23
4.2.1 Sprogbeherskelsens niveau	24
4.2.2 Vederlagsfri tolkebistand	24

4.2.3 Rækkevidden af retten til tolkning af henholdsvis mundtlig kommunikation og oversættelse af skriftlige dokumenter	25
4.2.4 Tolkningens kvalitet	25
4.3 EU-RETTE	26
4.3.1 Indledning	26
4.3.2 Direktivet om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager	26
4.3.3 Tolke direktivets anvendelsesområde mv.	27
4.3.4 Foranstaltninger til sikring af tolkningens kvalitet	28
4.3.5 Ret til at gøre indsigelse og klage over tolkning	28
4.3.6 Protokolering af oplysninger vedrørende tolkning, registre over tolke mv.	28
4.4 DANSK RET	29
4.4.1 Retsplejelovens regler om tolke	29
4.4.2 Afholdelsen af udgifter til tolkning i straffesager	31
4.4.3 Hvem kan fungere som tolk i retten	31
4.4.4 Rigspolitiets tolkeoversigt	34
4.4.5 Klage over tolkning og protokolering af oplysninger vedrørende tolkning	34
4.5 FORHOLDET MELLEM DANSK RET OG MENNESKERETTEN	34
4.6 FORHOLDET MELLEM DANSK RET OG EU-RETTE	36
KAPITEL 5 – ANALYSE AF TOLKERELATEREDE PROBLEMER	38
5.1 FORVENTNINGER TIL DEN GODE TOLKEPRÆSTATION	39
5.1.1 Den ideelle tolk er den tolk, man ikke lægger mærke til	39
5.1.2 De sproglige kompetencer skal være gode	39
5.1.3 Kender forretningsgangen og rettens begreber	40
5.1.4 Tolken skal turde give udtryk for tvivl	41
5.2 PROBLEMER I FORBINDELSE MED RETSTOLKNING	43
5.2.1 Sprogligt ikke dygtige nok	43
5.2.2 100 kilo vs. 100 gram	44
5.2.3 Tiltalt for terrorfinansiering	44
5.2.4 Undlader at gribe ind	45
5.2.5 At være med vs. at være til stede	46
5.2.6 Samtaler mellem tolken og den tiltalte	46
5.2.7 Uvidenhed om forretningsgangen og rettens begreber	48
5.2.8 Sagen overskrider tolkens personlige grænser og begrebsuniversets (blufærdighed)	48
5.2.9 Tolken optræder uprofessionelt/mangler viden om, hvad rollen som tolk indebærer	49
5.3 TOLKNINGENS BETYDNING FOR TROVÆRDIGHED	50
5.3.1 Det handler om troværdighed	50

5.3.2 Agerer uprofessionelt – viser sin sympati eller antipati i forhold til den fremmedsprogede	51
5.3.3 Tolken som politiets forlængede arm	52
5.3.4 Brug af forskellige tolke kan lede til, at tiltalte fremstår utroværdig	53
5.3.5 Manglen på tolke kan resultere i længere varetægtsfængsling	54
5.4 TOLKENES GENERELLE NIVEAU	55
5.4.1 Vanskeligt at generalisere	55
5.4.2 Flygtningenævnet vs. retssystemet i øvrigt	57
5.4.3 Geografiske udfordringer	57
5.5 REAKTIONER PÅ PROBLEMATISK TOLKNING	59
5.5.1 Advokaten må bryde ind	59
5.5.2 Anklageren overtager tolkens rolle	60
5.5.3 Vanskeligt at vurdere tolkning på et fremmedsprog, man ikke har kendskab til	61
5.5.4 Udsættelse af sagen	62
5.5.5 Klienten affinder sig med en dårlig tolk	63
5.5.6 Indberetning af dårlige tolke	64
5.6 SAMMENFATNING	66
KAPITEL 6 – KONKLUSION OG ANBEFALINGER	68
6.1 TOLKEUDDANNELSE	68
6.2 CERTIFICERINGSORDNING OG OFFENTLIGT TILGÆNGELIGT REGISTER OVER CERTIFICEREDE TOLKE	69
6.3 TOLKNING I RETSVÆSENET	69
BILAG	72
NOTER	84

RESUME

RINGE TOLKNING ANFÆGTER RETSSIKKERHEDEN

Det danske retsvæsen anvender af og til tolke, der ikke er uddannet i hverken sprog eller tolkning. Det sker for eksempel i straffesager, hvor der er behov for tolkebistand på et af flygtninge- og indvandrersprogene. Disse tolke savner ofte sproglige kompetencer og/eller tolkekompetencer og professionalisme.

Flere advokater og dommere har i løbet af de seneste år givet udtryk for, at de har oplevet problemer med tolkebistanden i retsvæsenet. Enkelte har påpeget, at fejlbehæftet eller mangelfuld tolkebistand anfægter retssikkerheden.

Ifølge den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) har enhver, der er anklaget for en forbrydelse, ret til tolkebistand, hvis vedkommende ikke forstår eller taler det sprog, der bliver brugt i retten. Formålet med rettigheden er, at alle involverede i en straffesag kan forstå retshandlingen og selv have mulighed for at deltage. Korrekt og præcis tolkning er en vigtig forudsætning for, at dommeren kan dømme sagen på et oplyst grundlag.

RETFÆRDIG RETTERGANG TIL ALLE MED TOLKEBEHOV?

Det centrale spørgsmål, som vi forsøger at belyse i denne rapport, er, om de rammer, det danske retsvæsen tilbyder en tiltalt med behov for tolkebistand, reelt sikrer, at vedkommende opnår en retfærdig behandling.

Vi har i foråret 2015 gennemført en række fokusgruppeinterviews med dommere, anklagere og advokater. Med udgangspunkt i dette datamateriale fremstiller og diskuterer vi, hvilke problemer der i følge juridiske tolkebrugere forekommer i forbindelse med tolkning i retsvæsenet – herunder om tolkningen udgør et retssikkerhedsmæssigt problem.

Rapporten indeholder desuden en gennemgang af reglerne for tolkebistand inden for menneskeretten, EU-retten og dansk ret i tilknytning til straffesager, og en vurdering af, om dansk ret er i overensstemmelse med EU-retten og menneskerettighederne.

SVÆRT AT GENNEMSKUE NIVEAUET I TOLKNINGEN

Analysen af datamaterialet viser, at tolken i praksis kan være den eneste i retslokalet, der

ved, hvilket niveau tolkningen reelt befinder sig på, da det som udgangspunkt er vanskeligt for de juridiske tolkebrugere at vurdere et fremmedsprog, de ikke har kendskab til og ikke behersker.

Det vil ofte være tilfældigheder, der afgør, om en juridisk tolkebruger under en sag opdager, at der er fejl og mangler forbundet med tolkningen, og vælger at gøre opmærksom på det. Hvis tolken ikke påkalder sig opmærksomhed, og afhøringen tilsyneladende forløber problemfrit, er der reelt intet, der kan hindre, at straffesager ved de danske domstole bliver afviklet på et usikkert grundlag.

Der kan altså i forbindelse med tolkede straffesager være retssikkerhedsmæssige problemer i et omfang, man ikke kender.

Ifølge oplysninger fra Domstolsstyrelsen medvirkede der i 2014 tolke i 6.562 straffesager.

ANBEFALINGER: TOLKENE SKAL VÆRE CERTIFICEREDE

For at styrke retssikkerheden for personer med behov for tolkebistand anbefaler Institut for Menneskerettigheder, at:

- Uddannelses- og Forskningsministeriet fremmer, at der oprettes en tolkeuddannelse rettet specifikt mod de vigtigste flygtninge- og indvandrersprog. Formålet med uddannelsen er at sikre et højt sprogligt niveau, kendskab til relevante fagudtryk samt

færdigheder i tolkning, herunder tolketeknik og tolkeetiske regler.

- Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet etablerer en certificeringsordning, så tolke certificeres efter endt uddannelse eller på baggrund af en prøve i tolkning og sprog.
- Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet opretter et nationalt og offentligt tilgængeligt register over certificerede tolke, som alle kan benytte – for eksempel advokater.
- Institutioner under Justitsministeriet og domstolene efter en overgangsperiode er forpligtet til udelukkende at benytte certificerede tolke. (Dog bør der være mulighed for dispensation ved meget små sprog).
- Rigspolitiet efter to år evaluerer den netop iværksatte indberetningsordning i forhold til, om ordningen bliver anvendt og er effektiv.
- Rigspolitiet optimerer informationerne på tolkeoversigten, så brugerne får et bedre indblik i hvilke tolke, der er de bedst egnede (fx kan tolkenes uddannelsesretning og – niveau fremgå af oversigten).
- Folketinget sikrer formel overensstemmelse mellem retsplejelovens § 149, stk. 1, og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK), artikel 6, stk. 3, litra a og e, ved at præcisere i retsplejeloven, at adgang til tolkebistand gælder under hele straffesagens behandling.

SUMMARY

POOR INTERPRETATION CHALLENGES DUE PROCESS

Now and then, the Danish legal system uses interpreters who do not have linguistic or interpretation qualifications. This could be for criminal cases involving interpreter assistance for refugee or migrant languages. These interpreters often lack linguistic and/or interpretation skills and professionalism.

In recent years, several lawyers and judges have described the problems they have encountered with interpreter assistance in the legal system. Some have indicated that incorrect or inadequate interpreter assistance has challenged due process.

According to the European Convention on Human Rights, everyone charged with a criminal offence has a right to the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court. The objective of the right is that everyone involved in a criminal case can understand the legal procedures and can participate themselves. Correct and accurate interpretation is an important precondition for judges to be able to decide cases on an informed basis.

A FAIR TRIAL FOR EVERYONE NEEDING AN INTERPRETER?

The core issue we are attempting to address in this report is whether the framework offered to a defendant by the Danish legal system actually ensures that the person in question is treated fairly.

In spring 2015, we completed a number of focus group interviews with judges, prosecutors and lawyers. On the basis of this data, we present and discuss the problems which, according to users of interpreters, arise in connection with interpreter assistance in the legal system, including whether interpretation presents a problem for due process.

The report also includes a review of the rules for interpreter assistance in connection with criminal procedures within human rights, EU law and Danish law, and it includes an assessment of whether Danish law is in conformity with EU law and human rights.

HARD TO DETERMINE THE QUALITY OF INTERPRETATION

The analysis of the data material shows that, in practice, the interpreter can be the only person

in the court room who knows the actual quality of the interpretation offered, as it is generally difficult for users of interpreters to assess a foreign language about which they have no knowledge and do not speak or understand.

Often, only circumstance determines whether a user of an interpreter discovers during a case that there are errors or omissions in the interpretation and makes the court aware of this. If the interpreter does not draw attention to him/herself and the case proceeds without problem, in fact there is nothing to prevent criminal procedures in Danish courts from being heard on an uncertain basis.

In other words, criminal procedures using interpreters could entail issues of due process, the scope of which is entirely unknown.

According to information from the Court Administration, in 2014 there was interpreter assistance in 6,562 criminal procedures.

RECOMMENDATIONS: INTERPRETERS SHOULD BE CERTIFIED

In order to strengthen due process for people requiring assistance from an interpreter, the Danish Institute for Human Rights recommends that:

- The Ministry of Higher Education and Science encourage the establishment of an education programme for interpreters, aimed specifically at the most important refugee and migrant languages. The objective of the

programme is to ensure a high linguistic level, knowledge about the relevant specialist terminology and interpretation competences, including interpretation techniques/ equipment and ethical rules for interpreters.

- The Ministry of Immigration, Integration and Housing establish a certification scheme so that interpreters can be certified on completion of the education programme, or on the basis of an interpretation and language test.
- The Ministry of Immigration, Integration and Housing establish a national, public register of certified interpreters, which is available to everyone, e.g. lawyers.
- After a transitional period, institutions under the Ministry of Justice and the courts should be obliged only to use certified interpreters. (However, it should be possible to exempt very small languages.)
- The Danish National Police evaluate the recently launched reporting scheme after two years with regard to establishing whether the scheme is being used and whether it is effective.
- The Danish National Police optimise the information on the official list of interpreters to give users a better insight into which interpreters have the relevant qualifications (e.g. the list could state the educational background and level of the interpreters).

- The Danish Parliament (Folketing) ensure formal reconciliation between section 149(1) of the Administration of Justice Act and Article 6(3)a and e of the European Convention on Human Rights, that access to interpretation assistance applies for the entire course of proceedings in a criminal procedure.

KAPITEL 1

INDLEDNING

I det danske retsvæsen anvendes i et vist omfang tolke, der ikke er uddannet i hverken sprog eller tolkning, når der i straffesager er behov for tolkebistand på et af flygtninge- og indvandrersprogene.¹ Det kan betyde, at tolkene savner sproglige kompetencer og/eller tolkekompetencer og professionalisme.

Det er ikke givet, at en ikke-uddannet tolk er en dårlig tolk, fordi vedkommende ikke har modtaget uddannelse i hverken sprog eller tolkning, og i en del tilfælde vil manglende uddannelse måske ikke have betydning. Imidlertid har både advokater og dommere i løbet af de seneste år i forskellige sammenhænge givet udtryk for, at der i varierende grad er problemer med den tolkebistand, der leveres i det danske retsvæsen.² Nogle har endda været inde på, at fejlbehæftet eller mangelfuld tolkebistand kan have betydning for retssikkerheden.

Ifølge den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) har enhver, der er anklaget for en forbrydelse, ret til tolkebistand, hvis vedkommende ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten.³ Formålet med rettigheden er, at enhver, der bliver involveret i

en straffesag, skal kunne forstå retshandlingen og selv have mulighed for at deltage. At der tilbydes tolkebistand, og at tolkningen er korrekt, er samtidig en vigtig forudsætning for, at dommeren kan dømme sagen på et oplyst grundlag. Af retsplejeloven fremgår det, at afhøring af personer, som ikke behersker det danske sprog, så vidt muligt skal ske ved hjælp af en translatør.⁴

Det centrale spørgsmål, der diskuteres i denne rapport, er således, om de rammer, det danske retsvæsen tilbyder en tiltalt med behov for tolkebistand, reelt sikrer, at vedkommende opnår en retfærdig behandling.

Der er i foråret 2015 gennemført en række fokusgruppeinterviews med dommere, anklagere og advokater. Med udgangspunkt i dette datamateriale fremstiller og diskuterer rapporten, hvilke problemer der ifølge juridiske tolkebrugere forekommer i forbindelse med tolkning i retsvæsenet – herunder om tolkningen udgør et retssikkerhedsmæssigt problem.

Rapporten indeholder desuden en nærmere gennemgang af reglerne for tolkebistand

inden for menneskeretten, EU-retten og dansk ret i tilknytning til straffesager. I det pågældende kapitel sammenholdes reglerne med henblik på en vurdering af, om dansk ret er i overensstemmelse med EU-retten og menneskerettighederne.

Ifølge oplysninger fra Domstolsstyrelsen medvirkede der i 2014 tolke i 6.562 straffesager.⁵

Rapporten fokuserer særligt på tolkning på flygtninge- og indvandrersprogene i forbindelse med straffesager.

KAPITEL 2

TOLKEOMRÅDET I DAG

2.1 UDDANNELSE AF TOLKE PÅ FLYGTNINGE OG INDVANDRERSPROGENE

Mulighederne for at uddanne sig til tolk i Danmark på et af flygtninge- og indvandrersprogene har været begrænsede, og der findes ikke i øjeblikket noget offentligt uddannelsesstilbud på disse sprog.⁶

Ifølge Virk.dk's nationale register over translatører/tolke findes der 2 translatører i arabisk, hvoraf den ene er bosat i Sverige, 6 i tyrkisk og 8 i polsk, hvoraf den ene er bosat i Frankrig, men ingen i de øvrige efterspurgte flygtninge- og indvandrersprog.⁷

Det anslås, at der findes et mindre antal statsprøvede tolke i arabisk, farsi, polsk, serbokroatisk og tyrkisk, men ingen uddannede tolke i bosnisk, dari, kinesisk, kurmanji, pashto, somali og thai.⁸

Ifølge rapporten 'Tolkning i den offentlige sektor' udgivet af Translatørforeningens Tolkeudvalg i 2015 er der en væsentlig kontrast mellem behovet for tolke, der er kompetente til at tolke, og antallet af uddannede tolke på de mest efterspurgte tolkesprog.⁹

2.2 RIGSPOLITIETS TOLKEOVERSIGT

Rigspolitiet administrerer en tolkeoversigt,¹⁰ der alene er tilgængelig for institutioner under Justitsministeriet og domstolene. Oversigten benyttes i vidt omfang af domstolene, når der skal anvendes tolk under en straffesag.¹¹ Rigspolitiets tolkeoversigt er det eneste danske tolkereger.

Af tolkeoversigten fremgår bl.a. oplysninger om tolkens uddannelsesmæssige baggrund som tolk, oprindelsesland og modersmål.¹² Tolkene er inddelt i fire niveauer:

- Translatører – ca. 240
- Statsprøvede tolke – ca. 60
- Anden videregående uddannelse – ca. 400
- Øvrige tolke – ca. 2.270.¹³

Der er optaget næsten 3.000 tolke på tolkeoversigten, som dækker ca. 145 sprog og dialekter – herunder de europæiske hovedsprog. En del af tolkene optræder flere gange på listen, da de tilbyder tolkning inden for flere forskellige sprog. Således modsvarer antallet "næsten 3.000 tolke", ikke 3.000 forskellige personer.

Fordelingen af de ca. 145 sprog og dialekter på de fire kategorier, samt i hvilket omfang der anvendes tolke fra kategorien 'øvrige tolke', har vi desværre ikke kunnet få oplyst. Og det fremgår ikke af Domstolsstyrelsens opgørelser over anvendelsen af tolke, hvilke sprog der tolkes til og fra, når de enkelte domstole rekvirerer en tolk.¹⁴ Kun **antallet** af rekvirerede tolke registreres. Ifølge en kilde i Københavns Politi er der hos dem oftest behov for tolke i arabisk, farsi, pashto, tyrkisk og urdu.¹⁵

Ifølge rapporten 'Tolkning i den offentlige sektor' har langt de fleste tolke, anslået 85-90 procent, der leverer tolkning til den offentlige sektor, ingen tolke- og/eller sproguddannelse.¹⁶ Rapporten konkluderer dette på baggrund af en analyse, hvori en række parametre holdes op mod hinanden. Således tager analysen højde for, hvilke tolkesprog der oftest anvendes, uddannelsesinstitutionernes udbud af bachelor- og kandidatuddannelser i sprog (typisk kun udbud i de europæiske hovedsprog) og det anslåede antal statsautoriserede translatører og tolke og statsprøvede tolke, herunder tolke, som har bestået første år af uddannelsen til statsprøvet tolk.

Hvis vi fokuserer specifikt på Rigspolitiets tolkeoversigt, er det, ifølge Translatørforeningens Tolkeudvalgs faktaark 'Tolkning i Danmark kræver certificering' sandsynligt, at omkring 80 procent af tolkene på denne oversigt ikke er i besiddelse af dokumenterede kompetencer (ingen uddannelse eller eksamen) i tolkning og/eller sprog.¹⁷ Dette bekræftes af tallene

ovenfor, hvoraf det fremgår, at ca. 2.270 tolke befinder sig i kategorien 'øvrige tolke'. Samtidig dækkes, ifølge faktaarket, de fleste af de sprog, der er behov for i retten, hos politiet, i Udlændingestyrelsen etc., af ovennævnte 80 procent tolke.

2.2.1 OPTAGELSE PÅ RIGSPOLITIETS TOLKEOVERSIGT

Personer med en uddannelse som statsautoriseret translatør og andre med en længerevarende videregående sproglig uddannelse i et fremmedsprog kan blive optaget på listen som tolk i dette sprog. Endvidere kan ansøgere, der har gennemført uddannelsen som statsprøvet tolk og bestået prøven, blive optaget på tolkelisten.

Hvis det i et bestemt sprog ikke er muligt i tilstrækkeligt omfang at optage ansøgere efter ovenstående kriterier, er forudsætningen for optagelse, ifølge Bekendtgørelse om Rigspolitiets tolkeoversigt, at ansøgeren behersker dansk i skrift og tale, og at vedkommende har det pågældende fremmedsprog som sit modersmål. Som modersmål anses det eller de sprog, der er blevet talt i ansøgerens hjem, skole mv. og i det område, hvor ansøgeren er opvokset. Rigspolitiet vurderer ud fra en personlig samtale med ansøgeren, om vedkommende besidder de fornødne sproglige kvalifikationer i dansk.¹⁸

Hvis der ikke kan skaffes tolke efter disse kriterier, vil ansøgere med det pågældende fremmedsprog som modersmål, men

som ikke fuldt ud behersker dansk ”efter omstændighederne [kunne] optages på Rigspolitiets tolkeoversigt, indtil en tolk kan optages efter bestemmelserne i stk. 1 eller 2”. Det vil sige, indtil der kommer en ansøger, som opfylder betingelserne beskrevet ovenfor.¹⁹

Ansøgere, der ikke har en translatør- eller tolkeuddannelse bag sig eller en videregående uddannelse i et fremmedsprog, skal godkendes af Rigspolitiet ud fra en samlet vurdering af ansøgerens personlige egenskaber og forhold. Vurderingen tager højde for:

- 1) ansøgerens fremtræden
- 2) ansøgerens forståelse for tolkens virksomhed²⁰
- 3) ansøgerens viden om det danske samfund
- 4) længden af ansøgerens ophold i Danmark
- 5) hvordan ansøgeren har vedligeholdt sine sproglige kundskaber i fremmedsproget

Disse ansøgere skal desuden – forinden optagelse på tolkeoversigten – som hovedregel have deltaget i Rigspolitiets introduktionskursus for tolke. Introduktionskurset – der er et kursus af en dags varighed – sigter navnlig på at introducere ansøgerne til tolkerollen, til tolkeetik og til de forskelligartede opgaver hos de institutioner inden for Justitsministeriets område, som får stillet tolkeoversigten til rådighed.

For alle ansøgere gælder, at afgørelse vedrørende optagelse på tolkeoversigten træffes af Rigspolitiet.²¹ Der indhentes

i den forbindelse oplysninger om ansøgeren i politiets registre og fra Politiets Efterretningstjeneste.

Ifølge rapporten 'Tolkning i den offentlige sektor' er et af de store problemer med tolkeoversigten, at Rigspolitiets godkendelse af en tolk ikke er ensbetydende med, at tolken er kvalificeret til at tolke i det/de pågældende sprog, idet tolke uden tolke- og/eller sproguddannelse ikke afkræves dokumentation for deres kompetencer. Deres kundskaber i dansk og fremmedsproget, herunder i den anvendte terminologi, testes, ifølge rapporten, heller ikke i tilstrækkeligt omfang til at sikre, at tolkene rent faktisk kan håndtere de påkrævede tolkeopgaver.²²

2.3 EU-DIREKTIV OM RET TIL TOLKEBISTAND I STRAFFESAGER

Som en konsekvens af retsforbeholdet er Danmark ej bundet af Europaparlamentets og -rådets direktiv 2010/64/EU om ret til tolkebistand i straffesager.²³ Hensigten med tolkedirektivet er at fastslå mistænkte og tiltaltes rettigheder til tolkning og oversættelse i straffesager med henblik på at sikre retten til retfærdig rettergang. Tolkedirektivet går på visse områder videre i sin sikring af retten til en retfærdig rettergang, end hvad der følger af danske regler og internationale konventioner.²⁴ Med direktivet lægges der for eksempel op til i videre omfang at sikre kvaliteten af tolkebistanden. For en nærmere analyse heraf se kapitel 4 'Menneskeretten, EU-retten og dansk ret'. Med aftalen om Danmark i Europol

besluttede Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre, Venstre, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti i december 2014, at der skal afholdes en folkeafstemning om at omdanne retsforbeholdet til en tilvalgsordning. Af aftalen fremgår det, at aftaleparterne ikke ønsker at tilvælge tolkedirektivet.²⁵ Direktivet indgår således ikke umiddelbart som en del af tilvalgsordningen. Følgelig forpligtes Danmark ikke foreløbig af direktivet.

2.4 MYNDIGHEDERNES OPMÆRKSOMHED PÅ TOLKEPROBLEMATIKKEN

2.4.1 JUSTITSMINISTERIETS TOLKEUDVALG

Justitsministeriet nedsatte i 2013 'Udvalget for analyser af tolkeområdet'. Forud for nedsættelsen af udvalget havde Tina Paulsen Christensen og Bodil Martinsen fra Aarhus Universitet med rapporten 'Retstolkens rolle' fra 2012 sat fokus på tolkeområdet.

Rapporten konkluderede bl.a., at der var problemer med tolkenes forståelse af deres rolle i en tolkesituation, ligesom de institutioner, der rekvirerer tolke, havde et manglende kendskab til tolkningens præmisser. Endvidere viste rapporten, at nogle tolke ikke kunne levere professionel tolkebistand og stillede på den baggrund spørgsmål ved, om Rigspolitiets tolkeoversigt er garant for god tolkekvalitet.²⁶

Med udgangspunkt i rapportens konklusioner indkaldte Justitsministeriets departement de

underliggende institutioner og domstolene, der anvender tolkebistand, til fællesmøde i januar 2013. På mødet var der enighed om, at der er behov for en nærmere analyse af tolkeområdet, hvorefter 'Udvalget for analyser af tolkeområdet' blev nedsat.

Ifølge kommissoriet²⁷ skal udvalget komme med forslag til løsningsmodeller med henblik på "at sikre landsdækkende adgang til tolkeydelser af bedre kvalitet samt en mere effektiv administration af området, herunder udnytte mulighederne for implementering af it-baserede løsninger".

To overordnede fokusområder er identificeret:

- høj kvalitet i tolkebistand
- effektiv administration af tolkebistand

Hvad angår høj kvalitet i tolkebistand, fremgår det af kommissoriet, at der er behov for at gennemføre en analyse af det nuværende kvalitetsniveau samt at undersøge behovet for nye tiltag i forbindelse med uddannelse og vejledning af tolkebrugere og tolke. Hvad angår effektiv administration af tolkebistand, fremgår det, at der er behov for at analysere nuværende praksis samt potentialer for en mere effektiv administration i forbindelse med anvendelsen af tolkebistand i Justitsministeriets concern og ved domstolene.

Justitsministeriet har gjort os opmærksom på, at Rigspolitiet i samarbejde med Justitsministeriet departement, Domstolsstyrelsen, Kriminalforsorgen, Udlændinge,

Integrations- og Boligministeriet samt Udlændingestyrelsen har udarbejdet en tolkehåndbog og en vejledning til tolkebrugere. Håndbogen og vejledningen samler en række praktiske oplysninger og retningslinjer for, hvorledes tolke og tolkebrugere udfører tolkearbejdet mest hensigtsmæssigt. Materialerne er klar til distribution i december 2015.

Udvalgsarbejdet forventes endeligt afsluttet medio 2016.²⁸

2.4.2 DOMSTOLSSTYRELSENS ARBEJDSGRUPPE OM TOLKEBISTAND I RETSSAGER

Også forud for nedsættelsen af 'Udvalget for analyser af tolkeområdet' har man fra myndighedsside været opmærksom på, at der knytter sig visse problemer til tolkeområdet.

I 2002 nedsatte Domstolsstyrelsen således en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for dommerstanden, Domstolsstyrelsen, Advokatsamfundet og translatoørfaget, som havde til opgave at vurdere, hvorvidt der var "væsentlige problemer forbundet med tolkebistanden i retssager". Arbejdsgruppen skulle gennemgå reglerne i lovgivningen vedrørende tolkebistand samt regler i internationale konventioner. Endvidere skulle den redegøre for, hvilke kvalifikationer tolke skal besidde for at blive anvendt i retssager. Gruppen skulle på den baggrund vurdere, om der var retssikkerhedsmæssige eller praktiske problemer forbundet med tolkningen

i retssager, "eksempelvis vedrørende tolkenes kvalifikationer, rekruttering og indkaldelse af tolke, tolkenes forberedelsestid, tolkenes adgang til oplysninger af relevans for tolkningen, tolkenes muligheder for at øve indflydelse under sagen, tempoet og kvaliteten af tolkningen m.m."²⁹

Arbejdsgruppen afgav i april 2003 'Rapport om tolkebistand i retssager'. I bilag 1 er arbejdsgruppens anbefalinger optrykt.³⁰

2.5 UDGIFTER NÅR STRAFFESAGER OMBERAMMES

Ud over de mulige retssikkerhedsmæssige konsekvenser ved mangelfuld eller dårlig tolkning i retssager, vil det gælde, at rettens professionelle aktører (dommere, anklagere og advokater) formentlig ikke kan udføre deres arbejde optimalt, hvor kvaliteten af tolkningen er utilstrækkelig. Hertil kommer konsekvenser af økonomisk karakter, såfremt retten ser sig nødsaget til at udskifte tolken og omberamme retsmødet.

Der findes ikke præcise tal for, hvad det koster at omberamme, fordi en ny tolk skal indkaldes. Domstolsstyrelsen har imidlertid foretaget en beregning af udgifterne, når en tiltalt udebliver fra en straffesag. Det anslås, at koste domstolene i gennemsnit ca. 10.500 kr. per retsmøde at skulle omberamme en straffesag, når en tiltalt udebliver.³¹ Beløbet er typisk højere for sager ved landsretterne end ved byretterne. Ud over domstolenes udgifter til retsmøderne, er der udgifter i form

af forsvarsadvokatens salær. Udgifterne til en beskikket advokat er fastsat efter takster og vil normalt løbe op i 7.500 kr. for en halv dags hovedforhandling (3 timer) og 15.000 kr. for en hel dags (6 timer).³² Hertil kommer udgifterne til anklagerens løn.

Der findes ikke et samlet overblik over, hvor mange gange en straffesag er blevet omberammet på grund af utilstrækkelig tolkning (eller fordi tolken ikke mødte op).³³ Formentlig er der tale om relativt få sager, da det som udgangspunkt er vanskeligt for de juridiske tolkebrugere at vurdere et fremmedsprog, de ikke har kendskab til og ikke behersker, og følgelig nå til den konklusion, at tolken bør skiftes ud.

KAPITEL 3

METODE

Rapporten bygger på kvalitative interviews blandt juridiske tolkebrugere indsamlet i foråret 2015. På baggrund af disse fremstiller og diskuterer rapporten i kapitel 5, hvilke relaterede problemer der ifølge juridiske tolkebrugere forekommer i forbindelse med tolkning i retsvæsenet – herunder om tolkningen udgør et retssikkerhedsmæssigt problem. I dette kapitel beskrives datagrundlaget, interviewpersonernes erfaringsgrundlag, rekrutteringsprocessen mv.

3.1 DATAGRUNDLAG OG AFGRÆNSNING

Det kvalitative materiale, som rapporten bygger på, udgøres af tre fokusgruppeinterviews af hver to timers varighed med deltagelse af dommere, anklagere og advokater. 13 personer har deltaget i fokusgruppeinterviewene – alle erfarne tolkebrugere.

Fokusgruppeinterviewene er suppleret med spørgeskemadata fra yderligere 13 dommere, anklagere og advokater, som gerne ville deltage i undersøgelsen, men ikke havde mulighed for at medvirke i interviewene de dage, hvor disse blev afholdt. De i alt 26 medvirkende fordeler sig således: 9 domstolsjurister, 8 anklagere og 9 advokater. Fokusgruppeinterviewene er gennemført i et mødelokale på Institut

for Menneskerettigheder i maj 2015.³⁴ De supplerende spørgeskemaer er sendt ud pr. e-mail. Dataindsamlingen er gennemført i samarbejde med lektor, ph.d. Tina Paulsen Christensen, Aarhus Universitet.

Ambitionen har været at få konkretiseret nogle af de problemer, der synes at være forbundet med den tolkebistand, der leveres på flygtninge- og indvandrersprogene, for derved at opnå en bedre forståelse af, hvilke udfordringer der kendetegner området. Analysen gør således ikke krav på at være repræsentativ for, hvad tolkebrugere i retsvæsenet generelt måtte mene om tolkning.

Der er ikke gennemført interviews blandt tolke eller tiltalte.

3.1.1 INTERVIEWPERSONERNES ERFARINGSGRUNDLAG

I forbindelse med dataindsamlingen er deltagerne blevet bedt om at angive en række baggrundsinformationer, herunder information om deres erfaringsgrundlag som tolkebrugere i retlige sammenhænge.

FIGUR 1. ERFARINGSGRUNDLAG SOM TOLKEBRUGER

Hvor ofte har interviewpersonen i løbet af sin karriere medvirket i sager, hvor der har medvirket tolk?

Antal interviewpersoner	1	3	4	2	3	4	3	6
Antal sager interviewpersonen har medvirket i, hvor der har medvirket tolk	< 25	25-50	51-100	101-200	201-300	301-400	401-500	> 500

Det fremgår af figuren, at alle interviewpersoner er erfarne tolkebrugere, og at halvdelen har medvirket i mindst 301 sager, hvor der har været brugt tolk. Heraf har seks medvirket i mere end 500 sager med tolk.

Tilsvarende er interviewpersonerne blevet bedt om at anslå,³⁵ hvor ofte de i 2014 har medvirket i sager, hvor der har været brugt tolk:

FIGUR 2. ERFARING MED TOLKEDE SAGER I 2014

Hvor ofte har interviewpersonen i 2014 medvirket i sager, hvor der har medvirket tolk?

Antal interviewpersoner	3	6	5	2	0	1	8	1
Antal sager interviewpersonen har medvirket i, hvor der har medvirket tolk	< 10	10-20	20-40	40-60	60-80	80-100	100-200	> 200

Det fremgår af figuren, at svarene især grupperer sig i kategorierne 10-20, 20-40 og 100-200. Således har 11 medvirket i 10-40 sager med tolk, mens 8 har medvirket i 100-200, mens resten fordeler sig under de øvrige kategorier.

3.1.2 REKRUTTERING AF INTERVIEWPERSONER

I foråret 2015 kontaktede vi (via domstolenes officielle e-mailadresser) retspræsidenterne ved de 24 byretter samt de to landsretter med henblik på at videresende en invitation

til samtlige domstolsjurister ved deres domstol om at deltage i undersøgelsen.³⁶ Endvidere kontaktede vi Landsforeningen for Forsvarsadvokater, som indvilligede i at bringe invitationen i foreningens medlemsblad af 14. april 2015, som udsendes som link til samtlige medlemmer af foreningen. Ligeledes kontaktede vi advokat- og dommermedlemmerne af Flygtningenævnet, da asylsager som hovedregel inkluderer tolkning. Endelig kontaktede vi (via politikredsens officielle e-mailadresser) den ansvarlige for politikredsens anklagere i hver af de 12 politikredse med en anmodning om at videresende en lignende forespørgsel til anklagerne i deres kreds.³⁷ Tilsvarende blev statsadvokaten i København og Viborg kontaktet.

Da vi desværre havde begrænset held med at skabe interesse for undersøgelsen via denne åbne, systematiske fremgang, valgte vi at kontakte en håndfuld dommere og advokater, der igennem de seneste år har udtalt sig til medierne om tolkning i retsvæsenet.

Som allerede nævnt er datamaterialet fra fokusgruppeinterviewene suppleret med spørgeskemadata fra en række dommere, anklagere og advokater, som gerne ville deltage i undersøgelsen, men for hvem det ikke kunne lade sig gøre på de datoer, hvor fokusgruppeinterviewene blev afviklet.

3.1.3 FREMGANGSMÅDE

I forbindelse med fokusgruppeinterviewene er der anvendt en semistruktureret interviewguide

for at sikre, at de mest relevante spørgsmål er blevet berørt. Den interesserede læser henvises til bilag 2, hvor der findes et optryk af interviewguiden.

Fokusgruppeinterviewene er blevet optaget og siden transskriberet dels med henblik på at opnå overblik over materialet (seks timers lydoptagelser). Dels med henblik på at kategorisere materialet for derefter at identificere og anvende de mest relevante udsagn i analysen.

I kapitel 5 'Analyse af tolkerelaterede problemer' anvendes citater fra interviewmaterialet for at illustrere og uddybe de problemstillinger, vi har valgt at fremstille i rapporten.

3.1.4 FORTROLIGHED

I overensstemmelse med almindelige principper for indsamling og anvendelse af kvalitative interviews til brug for undersøgelser som denne er data behandlet fortroligt – såvel i analysefasen som i rapporten. Således fremgår det ikke ved anvendelsen af citater, hvem der står bag en given udtalelse. Formålet med dataindsamlingen har været at identificere relevante problemstillinger – ikke at fremhæve eller udstille konkrete personer.

I tilfælde, hvor professionelle aktører i og omkring retsvæsenet nemt kan koble et udsagn til en bestemt person, er anvendelsen af udsagnet blevet clearet med interviewpersonen. Såfremt interview-

personerne har anvendt stednavne, fortalt om deres erfaringer fra en bestemt rets- eller politikreds eller nævnt navne på kolleger eller lignende, er disse oplysninger camoufleret i rapporten. Hvis en interviewperson for eksempel har fortalt om en oplevelse, som har fundet sted i Aarhus, vil det af citatet fremgå, at oplevelsen har fundet sted i [xxx-by].

3.1.5 SAMSPILLET MELLEM INTERVIEWER OG INTERVIEWPERSONER

Interviewpersoner er under et interview bevidste om, hvem de taler med, og indretter samtalen der på. Således er interviewet ikke en neutral teknik til at opnå upåvirkede svar fra informanter. Hvilken indflydelse man som interviewer har på de interviewede, kan være svært at vurdere, men at interviewerens spiller en rolle for samtaleforløbet, og for hvilke problemstillinger der berøres og hvordan, er vanskeligt at se bort fra.

I forbindelse med dataindsamlingen bag denne rapport må det formodes, at interviewpersonerne har oplevet interviewet som et forum, hvor det var oplagt at sætte ord på de problemer og udfordringer, de oplever med tolkebistand i retsvæsenet. I andre fora ville de samme personer måske være mindre tilbøjelige til at udtrykke 'kritik'.

Det kan i sammenhængen nævnes, at flere af de interviewede efterfølgende har givet udtryk for, at en undersøgelse som nærværende – set med deres øjne – er vigtig at gennemføre. På den baggrund må det formodes, at rapporten

kan medvirke til at pege på nogle forhold, som myndighederne bag retsvæsenet med fordel kan tage op til overvejelse.

KAPITEL 4

MENNESKERETTEN, EU-RETTEEN OG DANSK RET

4.1 INDLEDNING

Ligebehandling er et grundlæggende princip inden for menneskerettighederne, hvilket illustreres ved, at Verdenserklæringen om menneskerettighederne indledes med ordene: "Alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder." Alle centrale menneskeretlige konventioner indeholder et diskriminationsforbud, herunder FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og EU's charter om grundlæggende rettigheder.

Retten til retfærdig rettergang er ligeledes en grundlæggende rettighed i alle retsstaten og en klassisk menneskerettighed, som med nuanceforskelle går igen i alle centrale menneskeretskonventioner om borgerlige og politiske rettigheder.³⁸

Retten til retfærdig rettergang indebærer bl.a., at grundlæggende retssikkerhedsgarantier skal overholdes, når straffesager prøves ved domstolene. Rettigheden indebærer også en ret til tolkebistand for personer, der anklages for en forbrydelse, og som ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten.

I det følgende gennemgås reglerne for tolkebistand inden for menneskeretten, EU-retten og dansk ret. Afslutningsvis sammenholdes reglerne med henblik på en vurdering af, om dansk ret er i overensstemmelse med EU-retten og menneskerettighederne. Kapitlet beskriver alene reglerne for tolkebistand i straffesager.

4.2 MENNESKERETTEN

FN's konvention om civile og politiske rettigheder fastslår i artikel 26, at alle mennesker er lige for loven og berettigede til lovens ligelige beskyttelse uden nogen forskelsbehandling. I denne henseende skal loven forbyde enhver forskelsbehandling og sikre alle ligelig og effektiv beskyttelse imod forskelsbehandling af nogen grund, herunder race, hudfarve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social herkomst, formueforhold, fødsel eller anden stilling. Konventionen indeholder i artikel 14 endvidere en ret til vederlagsfri bistand af en tolk, hvis den anklagede ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i en straffesag mod ham.

I Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) er det i artikel 14 fastslået,

at nydelsen af de i konventionen anerkendte rettigheder og friheder skal sikres uden forskel på grund af køn, race, farve, sprog, religion, politisk eller anden overbevisning, national eller social oprindelse, tilhørighed til et andet mindretal, formueforhold, fødsel eller andet forhold.

I EMRK artikel 6, stk. 3, litra a, er det bestemt, at enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, skal have ret til at blive underrettet snarest muligt, udførligt på et sprog, som han forstår, om indholdet af og årsagen til den sigtelse, der er rejst mod ham.³⁹

I EMRK artikel 6, stk. 1, litra e, er det endvidere bestemt, at enhver, der er anklaget for en forbrydelse, har ret til tolkebistand, hvis vedkommende ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten. Formålet med artikel 6, stk. 1, litra e, er dels at sikre, at den anklagede har en forståelse af, hvad der foregår under straffesagen, dels at den anklagede kan gøre sig forståelig for retten. Bestemmelsen giver ikke ret til tolkning til modersmålet eller et andet sprog, hvis den anklagede i tilstrækkelig grad forstår og taler retssproget.⁴⁰ Selv om den anklagede ikke forstår retssproget, har han ikke ret til tolkning til modersmålet, hvis han forstår og taler et eller flere andre anvendte sprog. Det må dog kræves, at der er tale om et sprog, som den anklagede behersker på en sådan måde, at pågældende er i stand til forsvarligt at varetage sine interesser under sagen. Valgmuligheden tilkommer i så tilfælde de nationale myndigheder.⁴¹

4.2.1 SPROGBEHERSKELSENS NIVEAU

Det er ikke muligt præcist at angive, hvilken grad af mangel på sprogbeherskelse der udløser retten til tolkebistand. Det generelle kriterium må dog antages at være, at den anklagede skal kunne deltage i sagen på en måde, der sikrer en retfærdig rettergang. I en straffesag fra 1997 blev en dom ophævet, idet en tolk burde have medvirket. Anklagede, der var født i Iran og kommet til Danmark i 1989, var i byretten dømt for overtrædelse af bl.a. straffelovens § 191 om overdragelse af narkotika og straffet med fængsel i 3 år 11 måneder og udvist for bestandig. Der havde ikke medvirket tolk ved byrettens behandling af sagen. Under anken forlangte anklagede dommen ophævet. Landsretten udtalte, at bestemmelsen i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 3, litra e, om ret til tolkebistand, er en væsentlig straffeprocessuel retssikkerhedsgaranti og et centralt element i beskyttelsen efter artikel 6, stk. 1. Efter det indtryk, anklagede havde givet under landsretssagens behandling og den forklaring, han havde afgivet – til dels under medvirken af tolk – sammenholdt med sagens karakter fandt landsretten, at der burde have medvirket tolk, også ved byrettens behandling af sagen. Dommen blev derfor ophævet og hjemvist til byretten til fornyet behandling.⁴²

4.2.2 VEDERLAGSFRI TOLKEBISTAND

Tolkebistanden skal være vederlagsfri, hvilket betyder, at den anklagede ikke kan pålægges at betale vederlag som betingelse for at få stillet tolkebistand til rådighed, ligesom den

anklagede ikke efterfølgende kan pålægges at afholde udgifterne hertil, uanset om den anklagede findes skyldig. Kravet om, at tolkebistanden skal være vederlagsfri, omfatter ikke kun tolkebistanden i forbindelse med hovedforhandlingen, men tolkebistand generelt i forbindelse med straffesagens behandling, herunder i forbindelse med underretning om sigtelsen, grundlovsforhør mv.⁴³

4.2.3 RÆKKEVIDDEN AF RETTEN TIL TOLKNING AF HENHOLDSVIS MUNDTLIG KOMMUNIKATION OG OVERSÆTTELSE AF SKRIFTLIGE DOKUMENTER

Retten til tolkning omfatter ud over mundtlige udtalelser, der fremkommer under hovedforhandlingen, også perioden forud for hovedforhandlingen samt straffesagens dokumenter.⁴⁴ Anklagede har ret til at få oversat alle de dokumenter og udtalelser, som er nødvendige for, at den pågældende kan forstå, hvad der foregår under straffesagen, og gøre sig forståelig for retten. Den anklagede har ikke et ubetinget krav på at få oversat alle sagens dokumenter, ligesom han ikke har et krav på at få en skriftlig oversættelse af disse. Dette gælder også anklageskrift og dom, hvis den anklagede har tilstrækkelig forståelse af disse. Det er ikke endelig afklaret, hvorvidt retten til tolkning også omfatter den anklagedes kommunikation med sin forsvarer.⁴⁵

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har afsagt mange domme om EMRK's artikel 6. Dommene bidrager til at fastlægge rækkevidden og anvendelsen af EMRK's artikel

6 og er med til at sikre rettigheder, der er effektive og har praktisk betydning.⁴⁶

I *Kamasinski mod Østrig*⁴⁷ fastslog EMD, at retten til tolk ikke indebærer, at myndighederne er forpligtede til at sørge for, at alle skriftlige dokumenter, der indgår i straffesagen, oversættes, men at den anklagede forud for hovedforhandlingen skal have oversat tilstrækkeligt mange dokumenter til, at han kan forstå indholdet af og årsagen til sigtelsen mod ham, og dermed kan forsvare sig.

EMD udtalte i den forbindelse, at anklageskriftet indtager en central rolle i straffesager, og en manglende skriftlig oversættelse heraf vil derfor kunne hindre den anklagede i på tilstrækkelig vis at forsvare sig. I den konkrete sag fandt domstolen dog ikke, at en undladelse heraf indebar en krænkelse af artikel 6, stk. 1, litra a, idet anklagede på grund af de mundtlige forklaringer, som han havde fået på engelsk, var blevet tilstrækkeligt oplyst om "the nature and cause of the accusation against him". Den manglende skriftlige oversættelse af anklageskriftet havde derfor hverken forhindret anklagede i at forsvare sig selv eller nægtet ham en retfærdig rettergang.⁴⁸

4.2.4 TOLKNINGENS KVALITET

Myndighedernes pligt er ikke begrænset til at udpege en tolk. Myndighederne har også, hvis der er konkret anledning hertil, en pligt til at sikre sig, at den tolkebistand, den anklagede får, er tilstrækkelig, og myndighederne må om nødvendigt skaffe anden tolkning. Den

ationale dommer har endvidere en pligt til at føre kontrol med, at tolkebistanden er tilstrækkelig, hvis omstændighederne giver anledning til mistanke om problemer. I Cuscani mod England⁴⁹ statuerede EMD krænkelse i et tilfælde, hvor en dommer i et tidligere retsmøde havde fået et klart indtryk af, at den anklagede havde forståelsesproblemer og derfor havde besluttet, at en tolk skulle være til stede. I et efterfølgende retsmøde, hvor der ikke var tolk til stede, lod dommeren sig overbevise om, at forsvareren var i stand til at oversætte i nødvendigt omfang, og at den anklagede om nødvendigt kunne få bistand fra sin bror. Domstolen udtalte, at det var dommerens ansvar i samråd med den anklagede at vurdere dennes behov for tolkebistand. Der var tale om en alvorlig anklage med risiko for en langvarig fængselsstraf, og dommeren burde derfor have foranlediget, at en tolk var til stede. Krænkelse blev ligeledes statueret i Amer mod Tyrkiet,⁵⁰ fordi dommeren ikke nærmere havde undersøgt den anklagedes påstand om, at han ikke i tilstrækkelig grad forstod tyrkisk.

EMRK stiller ikke krav om, hvordan tolkningen skal finde sted, for eksempel om der skal ske simultantolkning eller efterfølgende oversættelse i summarisk form, når blot det kan lægges til grund, at tolkebistanden har været tilstrækkelig, ligesom konventionen ikke opstiller egentlige krav til tolkens uddannelse. Det afgørende er, om den konkrete tolkning har en sådan kvalitet, at det må antages, at den anklagedes retssikkerhed ikke er blevet

forringet som følge af, at han ikke behersker retssproget.⁵¹

4.3 EU-RETTEEN

4.3.1 INDLEDNING

EU's Charter om grundlæggende rettigheder beskytter også retten til en retfærdig rettergang. Beskyttelsen i charteret svarer i det væsentlige til beskyttelsen i FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder og EMRK, men charteret gælder kun for medlemslandene, når de gennemfører EU-retten.⁵² I artikel 47 er det således bestemt, at enhver, hvis rettigheder og friheder, som er sikret af EU-retten, er blevet krænket, har ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, der forudgående er oprettet ved lov, ligesom enhver skal have mulighed for at blive rådgivet, forsvaret og repræsenteret.

4.3.2 DIREKTIVET OM RETTEN TIL TOLKE- OG OVERSÆTTERBISTAND I STRAFFESAGER

EU har endvidere vedtaget en række direktiver om individets rettigheder i straffesager, herunder direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager (i det følgende tolkedirektivet). Tolkedirektivet er omfattet af Danmarks retsforbehold, og det er derfor ikke bindende for eller finder anvendelse i Danmark.⁵³

Med aftalen om Danmark i Europol besluttede Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre, Venstre, Socialistisk Folkeparti og Det

Konservative Folkeparti i december 2014, at der skal afholdes en folkeafstemning om at omdanne retsforbeholdet til en tilvalgsordning. Af aftalen fremgår, at aftaleparterne ikke ønsker at tilvælge tolkedirektivet.⁵⁴

Det fremgår af tolkedirektivets præambelbetragtning 14, at retten til tolke- og oversætterbistand for de personer, der ikke taler eller forstår det sprog, der anvendes i retssagen, er fastlagt i artikel 6 i EMRK som fortolket i EMD's praksis, og at tolkedirektivet fremmer anvendelsen af denne ret i praksis.⁵⁵

Hensigten med tolkedirektivet er ifølge præambelbetragtningen således at sikre mistænkte og tiltaltes rettigheder til tolkning og oversættelse i straffesager med henblik på at sikre retten til retfærdig rettergang.

4.3.3 TOLKEDIREKTIVETS ANVENDELSESOMRÅDE MV.

Tolkedirektivet finder anvendelse i straffesager og i sager vedrørende fuldbyrdelse af en europæisk arrestordre (sidstnævnte er ikke behandlet i dette kapitel).⁵⁶ Mistænkte eller tiltalte, som ikke taler eller forstår det sprog, der anvendes i straffesagen, skal straks tilbydes tolkning i kontakten med straffesagens myndigheder, herunder under politiafhøringer, retsmøder og andre mellemliggende høringer.⁵⁷

I dansk ret benyttes begrebet mistænkt ikke, men det må formentlig kunne sidestilles med begrebet sigtet, der anvendes inden for den danske strafferetspleje.⁵⁸

Medlemsstaterne skal sikre, at der stilles tolkebistand til rådighed for kommunikation mellem den mistænkte eller tiltalte og dennes advokat i direkte forbindelse med afhøringer eller andre høringer under sagen eller i forbindelse med indgivelse af en klage eller andre procedurmæssige anmodninger, når det er nødvendigt for at sikre en retfærdig rettergang.⁵⁹

Tiltalte har endvidere ret til inden for en rimelig tid at få en skriftlig oversættelse af samtlige dokumenter, der er væsentlige, for at sikre vedkommendes ret til en retfærdig rettergang. Væsentlige dokumenter omfatter enhver afgørelse om frihedsberøvelse, anklageskrift og dom. Oversættelse kan dog ske mundtligt, hvis en sådan mundtlig oversættelse ikke vanskeliggør en retfærdig rettergang, og den tiltalte utvetydigt og frivilligt har givet afkald på retten til skriftlig oversættelse.⁶⁰

Tolkebistanden bør ydes på den tiltaltes modersmål eller et andet sprog, som den pågældende taler eller forstår, med henblik på at give vedkommende mulighed for fuldt ud at udøve sin ret til et forsvar og sikre sig en retfærdig rettergang.⁶¹

Tolkebistanden skal være vederlagsfri for den tiltalte, uanset udfaldet af straffesagen.⁶²

Der kan ifølge direktivet anvendes kommunikationsteknologi såsom videokonference, telefon mv., medmindre tolkens fysiske tilstedeværelse er nødvendig for at sikre en retfærdig rettergang.⁶³

4.3.4 FORANSTALTNINGER TIL SIKRING AF TOLKNINGENS KVALITET

Medlemsstaterne skal sikre, at der er fastlagt procedurer til at klarlægge, om den tiltalte har behov for tolkebistand. En sådan procedure indebærer, at de relevante myndigheder på en passende måde, herunder ved at høre den mistænkte eller tiltalte, kontrollerer, om vedkommende forstår og taler det sprog, der anvendes i straffesagen, eller om vedkommende har behov for tolkebistand.⁶⁴

Tolkningen skal være af en tilstrækkelig god kvalitet til at sikre tiltalte en retfærdig rettergang, navnlig ved at sikre, at den mistænkte eller tiltalte har kendskab til sagen mod den pågældende og er i stand til at udøve retten til forsvar.⁶⁵ Medlemsstaterne skal træffe konkrete foranstaltninger for at sikre, at den tolkning og oversættelse, der ydes, opfylder disse kvalitetskrav, ligesom det skal kunne kontrolleres, at den ydede tolke- og oversætterbistand er fyldestgørende, hvis de kompetente myndigheder i et givet tilfælde er blevet gjort opmærksomme herpå.⁶⁶

4.3.5 RET TIL AT GØRE INDSIGELSE OG KLAGE OVER TOLKNINGEN

Medlemsstaterne skal sikre, at den mistænkte eller tiltalte i overensstemmelse med procedurerne i den nationale lovgivning har ret til at gøre indsigelse mod en afgørelse om afslag på tolke- eller oversætterbistand, og hvis der er stillet tolke- eller oversættelsesbistand til rådighed, har mulighed for at klage over, at kvaliteten af

tolkningen ikke er tilstrækkelig god til at sikre en retfærdig rettergang.⁶⁷

Retten til at gøre indsigelse medfører ikke en forpligtelse for medlemsstaterne til at tilvejebringe en separat mekanisme eller klageprocedure, hvorved en sådan afgørelse kan anfægtes.⁶⁸ De kompetente myndigheder bør, såfremt tolkningens kvalitet anses for utilstrækkelig til at sikre retten til en retfærdig rettergang, have mulighed for at udskifte den udpegede tolk.⁶⁹

4.3.6 PROTOKOLLERING AF OPLYSNINGER VEDRØRENDE TOLKNING, REGISTRE OVER TOLKE MV.

I tolkedirektivet er der fastsat bestemmelser om protokollering af visse oplysninger vedrørende retten til tolkning og oversættelse. I tilfælde af, at en mistænkt eller tiltalt har været i afhøring eller høring af efterforsknings- eller retsmyndigheder med bistand fra en tolk, at der er blevet stillet en mundtlig oversættelse eller et mundtligt sammendrag af væsentlige dokumenter til rådighed i en sådan myndigheds nærvær, eller at en person har givet afkald på retten til oversættelse, skal medlemsstaterne sikre, at dette føres til protokols i overensstemmelse med den pågældende medlemsstats lovgivning.⁷⁰

Medlemsstaterne skal med henblik på at fremme en fyldestgørende tolke- og oversætterbistand og effektiv adgang dertil bestræbe sig på at oprette et eller flere registre over uafhængige tolke og oversættere med

passende kvalifikationer. Når dette eller disse registre er oprettet, stilles de, hvor det er hensigtsmæssigt, til rådighed for advokater og relevante myndigheder.⁷¹

Endelig skal medlemsstaterne sikre, at tolke og oversættere overholder deres tavshedspligt i forbindelse med den tolke- og oversætterbistand, der ydes i henhold til direktivet.⁷²

4.4 DANSK RET

4.4.1 RETSPLEJELOVENS REGLER OM TOLKE

I dansk ret er spørgsmålet om tolkning og oversættelse bl.a. reguleret af regler i retsplejelovens § 149, der fastslår, at retssproget er dansk, og at afhøring af personer, der ikke behersker dansk, så vidt muligt skal ske ved hjælp af en translatør.

§ 149

Retssproget er dansk. Afhøring af personer, der ikke er det danske sprog mægtig, skal så vidt muligt ske ved hjælp af en translatør. Dog kan i borgerlige sager tilkaldelse af tolk undlades, når ingen af parterne gør fordring herpå, og retten tiltror sig fornødent kendskab til det fremmede sprog. Det samme kan under sidstnævnte forudsætning finde sted i straffesager uden for hovedforhandling for landsret.

Stk. 2. Dokumenter, der er affattede i fremmede sprog, skal ledsages af en oversættelse, der, når retten eller modparten forlanger det, skal bekræftes af en translatør. Oversættelse kan dog frafalde, når begge parter er enige derom, og retten tiltror sig fornødent kendskab til det fremmede sprog.

Stk. 3. En statsborger i et andet nordisk land kan uanset reglerne i stk. 1-2 indlevere dokumenter, der er affattet på den pågældendes eget sprog. Retten foranlediger dog dokumentet oversat til dansk, såfremt modparten forlanger det, eller retten finder det nødvendigt. På begæring af en statsborger i et andet nordisk land skal retten foranledige dokumenter, der indleveres af modparten, oversat til det pågældende fremmede nordiske sprog.

Stk. 4. Udgifter til tolkning i sager, hvori en statsborger i et andet nordisk land er part, afholdes af statskassen. Det samme gælder udgifter til oversættelse efter reglerne i stk. 3. Retten kan bestemme, at udgifterne skal godtgøres af parterne i overensstemmelse med lovens almindelige regler om sagsomkostninger.

Stk. 5. Forhandling med og afhøring af døve og svært hørehæmmede skal så vidt muligt foregå ved hjælp af en uddannet tolk. Forhandling med og afhøring af øvrige hørehæmmede og døvblevne skal efter begæring fra vedkommende så vidt muligt foregå ved hjælp af en uddannet tolk. For

så vidt angår stumme, kan afhøring eller forhandling foregå ved skriftlige spørgsmål og svar eller efter begæring så vidt muligt ved hjælp af en tolk. Den døve, hørehæmmede, døvblevne eller stumme har endvidere adgang til at lade sig bistå af en døvekonsulent, tunghørekonsulent eller lignende under retsmøder.

Stk. 6. Til at bistå som tolk eller tegnsprogkyndig må ingen tilkaldes, der ifølge § 60 og § 61 ville være udelukket fra at handle som dommer i sagen. I øvrigt bliver de om vidner gældende regler at anvende på de nævnte personer med de lempelser, der følger af forholdets natur, og for så vidt ikke andet særlig er foreskrevet.

Stk. 7. Tolkning kan ske ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis det vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder, at tolken møder samme sted som parten, vidnet eller skønsmanden, og tolkning ved anvendelse af telekommunikation med billede findes forsvarlig. Når der tolkes for en part, et vidne eller en skønsmand, der deltager ved anvendelse af telekommunikation, skal tolken så vidt muligt befinde sig samme sted som parten, vidnet eller skønsmanden.

Retsplejelovens § 149 blev indsat i 1919 og gælder i både civile og straffesager.

En rapport fra en arbejdsgruppe nedsat under Domstolsstyrelsen fandt i 2003, at retsplejelovens bestemmelser om tolkebistand var utidssvarende og formelt set i strid med EMRK artikel 6, stk. 3, litra a og e, da konventionen forudsætter ret til tolkebistand under hele sagen og ikke kun under egen afhøring, som er retsplejelovens udgangspunkt. Rapporten konkluderede dog, at forholdene i praksis levede op til konventionens krav, da en part antagelig ville være bistået af en tolk under hele sagsforløbet. Rapporten anbefalede, at retsplejeloven blev præciseret i forhold til tolkebistand, herunder med hensyn til sikring af tolkningens kvalitet, regler om indkaldelse af tolk, tolkens tilstedeværelse, forberedelse, fremgangsmåde, straf, tavshedspligt og tvister.⁷³

Retsplejeloven blev efterfølgende ændret i 2006, så bl.a. adgang til videotolkning blev tilladt, ligesom ændringsloven formaliserede administrationen af tolkebistanden, hvorimod der ikke blev foretaget ændringer af retsplejeloven i forhold til arbejdsgruppens mere principielle overvejelser om reglernes overensstemmelse med EMRK. Det fremgår af bemærkningerne til ændringsloven, at "disse mere principielle spørgsmål om anvendelsen af tolkebistand i retssager bør indgå i Retsplejerådets igangværende arbejde med en generel reform af den civile retspleje". Retsplejerådet er endnu ikke fremkommet med sine eventuelle betragtninger om denne problemstilling.⁷⁴

I 2008 blev der vedtaget en revideret bekendtgørelse om Rigspolitiets tolkeoversigt, som fastsætter de nærmere regler for optagelse på Rigspolitiets tolkeoversigt, hvorved optagelse bl.a. blev gjort betinget af deltagelse i et tolkekursus,⁷⁵ jf. nærmere herom nedenfor i afsnittet om, hvem der kan fungere som tolk i retten.

Som det fremgår af kapitel 2 har Justitsministeriet nedsat et internt udvalg 'Udvalget for analyser på tolkeområdet', som efter sit kommissorium inden udgangen af 2014 skal foretage en nærmere analyse af tolkeydelser inden for Justitsministeriets område og domstolene. Hovedopgaven er at identificere forslag, som landsdækkende kan sikre høj kvalitet og effektiv administration af tolkeydelser.⁷⁶ Udvalget er endnu ikke fremkommet med sine betragtninger på baggrund af analysen.

4.4.2 AFHOLDELSEN AF UDGIFTER TIL TOLKNING I STRAFFESAGER

Udgifterne til tolkning i retsmøder i straffesager afholdes endeligt af statskassen, jf. § 2, stk. 1, i Justitsministeriets cirkulæreskrivelse nr. 104 af 7. juli 1989 om afholdelse af udgifter til tolkning. Landsretten har i en dom fra 1999 fastslået, at der i sager, hvor der benyttes tolk, i almindelighed ikke er behov for særskilt forberedelse for tolken. Kun i særlige tilfælde kan der ske betaling herfor, og det kan i så fald alene ske efter forudgående tilladelse fra retten.⁷⁷

Retsplejeloven indeholder ikke regler om tolkning og oversættelse i forbindelse med politiets efterforskning af straffesager.

4.4.3 HVEM KAN FUNGERE SOM TOLK I RETTEN

4.4.3.1 Translatører

Det følger af retsplejelovens § 149, stk. 1, at tolkning så vidt muligt skal ske ved hjælp af en translatør. Translatører er personer med en sproglig eksamen på kandidatniveau, som Erhvervsstyrelsen har beskikket. Erhvervsstyrelsen fører et offentligt register over beskikkede translatører.⁷⁸ Beskikkelsen sker i dansk og et fremmesprog i henhold til lov om translatører og tolke. Der er tale om én samlet beskikkelse. Den beskikkede har eneret til at benytte betegnelsen 'translatør'. Det er således ikke muligt at blive beskikket som 'tolk'.⁷⁹ Betingelserne for beskikkelse som translatør fremgår af lov om translatører og tolke.⁸⁰

Ret til at blive beskikket som translatør har enhver, der er myndig og ikke er under værgemål, konkurs eller rekonstruktionsbehandling og har bestået en særlig eksamen. Beskikkelse kræver som udgangspunkt en eksamen som cand.ling.merc. med translatør og tolkeprofil fra en handelshøjskole. Cand.ling.merc.-uddannelsen med denne profil udbydes i sprogene engelsk, tysk, fransk og spansk. Copenhagen Business School (CBS) udbyder linjen i engelsk, mens Business and Social Sciences (BSS), Aarhus Universitet

(tidligere Handelshøjskolen i Århus), udbyder linjen i engelsk, fransk, spansk og tysk.

I alle andre sprog kræves en translatørexamen. Det er Copenhagen Business School, der forestår translatørexamen. Man kan indstille sig til translatørexamen, hvis man har bestået en egnethedsprøve i det pågældende sprog. En forudsætning for, at der kan aflægges eksamen i et sprog, er dog, at CBS råder over opgavestillere og censorer i det pågældende sprog. Hvis det ikke er muligt at afholde translatørexamen i det pågældende sprog, og ansøgeren på anden fyldestgørende måde kan godtgøre sine kundskaber i sproget, kan Erhvervsstyrelsen efter forhandlinger med Uddannelses- og Forskningsministeriet undtage den pågældende fra eksamenskrav. Translatørexamen er delvist brugerbetalt.⁸¹

Endelig kan man blive beskikket translatør, hvis man har en udenlandsk uddannelse, som svarer til den danske cand.ling. merc.-uddannelse. Uddannelsen skal som udgangspunkt indeholde oversættelse til og fra dansk og det pågældende fremmedsprog i juridisk, teknisk og økonomisk sprog. Det er Styrelsen for International Uddannelse, der foretager vurderingen af den udenlandske uddannelse. Erhvervsstyrelsen sender derfor efter ansøgning om beskikkelse som translatør og tolk uddannelsespapirerne til ækvivalensvurdering hos Styrelsen for International Uddannelse, hvorefter Erhvervsstyrelsen træffer afgørelse om beskikkelse.⁸²

Som det fremgår af rapportens afsnit 2.1 findes der, ifølge Virk.dk's nationale register over translatører/tolke 2 translatører i arabisk, hvoraf den ene er bosat i Sverige, 6 i tyrkisk og 8 i polsk, hvoraf den ene er bosat i Frankrig, men ingen i øvrige efterspurgte flygtninge- og indvandrersprog.⁸³

I henhold til retsplejeloven skal tolkning "så vidt muligt" ske ved hjælp af en translatør. Det er således forudsat, at retten ikke altid vil have mulighed for at anvende en translatør.

Højesteret har i to straffesager haft lejlighed til at tage stilling til, hvilke krav retsplejeloven stiller til tolkenes uddannelse⁸⁴. Højesteret har i disse sager udtalt, at der så vidt muligt skal anvendes en translatør frem for en tolk, der ikke er translatør. Hvis det konkret kan lægges til grund, at den tolk, der benyttes, er fuldt kvalificeret til at foretage tolkning, er der imidlertid ikke grundlag for at antage, at den tiltalte som følge af mangelfuld tolkning ikke har fået en retfærdig rettergang.

4.4.3.2 Afskaffelse af beskikkelsesordningerne for translatører

Den 1. januar 2016 ændres reglen i retsplejelovens § 149, stk. 1, således at der så vidt muligt skal anvendes "uddannede translatører el.lign." som tolkebistand under retssager, ligesom lov om tolke og translatører ophæves. Denne ændring medfører, at der ikke længere kræves en beskikkelse fra en offentlig myndighed for at kunne kalde sig translatør, men at det fortsat vil være muligt at uddanne sig til translatør.⁸⁵

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget,⁸⁶ at en afskaffelse af beskikkelsesordningerne vil betyde, at markedet for at levere de pågældende ydelser ikke begrænses til personer med en beskikkelse, men at andre aktører med en relevant uddannelsesmæssig baggrund og erhvervsmæssige kvalifikationer vil kunne udføre de samme opgaver. Dette antages at kunne medføre større konkurrence på områderne til gavn for vækst i samfundet generelt.

For så vidt angår translatørordningen, er det vurderingen, at selve beskikkelsen ikke i sig selv indebærer en kvalitetssikring af indholdet af de ydelser, som translatører og tolke leverer. Det afgørende for, om den pågældende translatør og tolk har de rette kompetencer, er den pågældendes uddannelse og eventuelle erhvervsmæssige erfaringer. Selve beskikkelsen er i dag blot et tjek af restance- og straffeattest. En beskikkelse, hvor merværdien i forhold til uddannelsen alene er et tjek af straffe- og restanceattest, vurderes ikke at være relevant i forhold til at sikre kvalitet af de pågældendes ydelser.⁸⁷

Med ændringen af retsplejelovens § 149, stk. 1, forudsættes, at der tages udgangspunkt i de eksamenskrav, som i dag gælder for, at en person kan blive beskikket translatør, når det skal vurderes, om en person er uddannet translatør eller lignende. For at en person kan anses for at være uddannet translatør, skal vedkommende således – som i dag – enten have gennemført en erhvervssproglig

kandidateksamen (2 sprog – cand.ling. merc.) aflagt ved et universitet, for så vidt angår det sprog, hvori der er aflagt eksamen som hovedsprog, eller en translatøreksamen aflagt ved et universitet efter de herom af Uddannelses- og Forskningsministeriet fastsatte regler eller uddannelser, som kan ligestilles hermed, herunder for eksempel personer, som i udlandet har fået en uddannelse, der findes at kunne ligestilles med en af de nævnte uddannelser.⁸⁸

Der er ikke tilsigtet ændringer i forhold til domstolenes anvendelse af tolke og translatører i praksis. Det forudsættes, at domstolene også i fremtiden så vidt muligt anvender translatører, ligesom domstolene må antages i praksis i vidt omfang at anvende tolke fra Rigspolitiets tolkeoversigt.⁸⁹

Det fremgår af høringsnotat fra erhvervs- og vækstministeren, at størstedelen af de modtagne hørings svar vedrørende ophævelse af lov om translatører og tolke var meget kritiske og en lang række interessenter opfordrede til, at forslaget blev trukket tilbage.⁹⁰

Translatørforeningen anførte eksempelvis, at en ophævelse af loven ville føre til ophævelse af en funktion, der sikrer erhvervsliv og retsvæsen oversættelser af høj kvalitet på en enkel og billig måde. Translatørloven er med til at sikre retssikkerheden, dansk samhandel med udlandet, opfyldte udenlandske og danske krav og fastholde arbejdet i Danmark.

Danske Advokater anførte videre, at lovforslaget rejste en række spørgsmål, herunder af retssikkerhedsmæssig karakter, ligesom det ville kunne have nogle u hensigtsmæssige og utilsigtede konsekvenser for virksomheder og borgere. Danske Advokater opfordrede derfor til, at forslaget genovervejedes.

Institut for Menneskerettigheder pegede i sit høringssvar på, at det burde sikres, at lovforslaget ikke i praksis medførte en forringelse af kvaliteten af tolkeydelser, ligesom det burde undersøges, om niveauet for tolkeydelser i retssystemet mv. er tilfredsstillende.

Lovforslaget blev vedtaget den 26. maj 2015 uden ændringer, for så vidt angår spørgsmålet om afskaffelse af beskikkelsesordningerne for translatører.

4.4.4 RIGSPOLITIETS TOLKEOVERSIGT

Rigspolitiet fører en fortegnelse over tolke, der kan anvendes til tolkning og oversættelse inden for Justitsministeriets område og domstolene.⁹¹ Oversigten benyttes i vidt omfang af domstolene.⁹² Da Rigspolitiets tolkeoversigt – herunder bestemmelserne for optagelse på oversigten – er nærmere beskrevet i rapportens kapitel 2, henvises til dette kapitel.

4.4.5 KLAGE OVER TOLKNING OG PROTOKOLLERING AF OPLYSNINGER VEDRØRENDE TOLKNING

Efter retsplejeloven afgør retten tvister om lovligheden af politiets efterforskningskridt samt om sigtedes og forsvarerens beføjelser,

herunder spørgsmål om lovligheden af at foretage en afhøring uden brug af en tolk. Afgørelsen træffes på begæring ved kendelse.⁹³

Under behandlingen af en straffesag kan tiltalte over for retten fremsætte indsigelse eller klage vedrørende tolkning. Rettens eventuelle afgørelse herom kan prøves af en højere retsinstans i forbindelse med anke eller eventuelt kære. Anke eller kære kan dog i visse tilfælde alene ske med Procesbevillingsnævnets tilladelse.⁹⁴

Retsplejeloven indeholder regler om retsbøger. I retsbogen, der føres af retten, anføres alle retshandlinger. Navne på de personer, der er til stede som parter eller på disses vegne eller til deres bistand, eller bemærkning om de forholdsregler, som måtte være truffet med hensyn til deres tilkaldelse eller udelukkelse, indføres i retsbogen.⁹⁵

Ifølge Justitsministeriet anføres det i praksis i retsbogen eller i politirapporten, hvis der anvendes tolk i retten, eller i forbindelse med en politiafhøring eller et andet efterforskningskridt. En egentlig pligt hertil består dog, alene for så vidt angår retsbøger.⁹⁶

4.5 FORHOLDET MELLE M DANSK RET OG MENNESKERETTEN

Efter ordlyden af retsplejelovens § 149, stk. 1, 2. pkt., består der alene et krav om, at afhøringen oversættes, men derimod ikke, at andre aktørers udtalelser, herunder anklagerens og

forsvarerens, udtalelser mv. skal oversættes. Dette strider formelt set mod EMRK, der generelt fastslår, at den anklagede har krav på tolkebistand, hvis han ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten. Den anklagede må således efter konventionens regler antages ud over afhøringen at have krav på, at alle yderligere oplysninger, der fremkommer under retsmødet, og som er nødvendige for, at han kan varetage sit forsvar, oversættes.⁹⁷

Det vil således formentlig udgøre en krænkelse af artikel 6, stk. 1, litra e, hvis tiltalte alene får tolkebistand under sin egen afhøring, men ikke under øvrige vidner og aktørers udtalelser i retten. Problemstillingen er formentlig ikke så stor i praksis, idet tiltalte i danske straffesager antages at være bistået af en tolk under hele sagsforløbet, og derfor i hvert fald summarisk vil få oversat alle parter indlæg under sagen.⁹⁸

Efter ordlyden af retsplejelovens § 149, stk. 1, 4. pkt., kan tolkning i straffesager, bortset fra hovedforhandlinger i landsretten, undlades, såfremt retten mener at have fornødent kendskab til det fremmede sprog. Også denne del af bestemmelsen må formelt set antages at være i strid med EMRK. I praksis udgør denne uoverensstemmelse mellem reglerne formentlig ikke et stort problem, idet retten næppe tiltror sig fornødent kendskab til andre sprog end engelsk, norsk og svensk og måske tysk, ligesom det formentlig vil være nødvendigt at sikre sig, at de øvrige aktører ligeledes behersker det sprog, som retten mener at have det fornødne kendskab til.

Formelt må det dog antages, at der på disse to punkter er uoverensstemmelse mellem EMRK og retsplejelovens § 149.

For så vidt angår tolkningens kvalitet er der ikke regler i dansk ret, der fastlægger specifikke kvalitetskrav til den tolkning, der ydes i retten. Det følger af retsplejelovens § 149, stk. 1, at afhørte så vidt muligt skal bistås af en translatør, men der består ikke et ubetinget krav herom. Praksis tyder på, at en overvejende del af de tolke, der anvendes ved retterne, ikke er beskikkede translatører eller har gennemgået nogen tolkeuddannelse.⁹⁹ Det rejser spørgsmålet, om der af artikel 6, stk. 1, litra e, kan udledes et generelt krav om tolkningens kvalitet eller specifikke krav til for eksempel tolkens uddannelsesmæssige baggrund. Dette spørgsmål må formentlig besvares benægtende. I Kamasinski mod Østrig¹⁰⁰ udtalte EMD således, at myndigheden, der antager tolken, har en pligt til at sørge for, at kvaliteten er tilfredsstillende, herunder i benægtende fald at skifte tolken ud. Domstolen afviste imidlertid at tage stilling til, om det østrigske system vedrørende antagelse af tolke var i overensstemmelse med menneskerettighederne, og begrænsede sin prøvelse til, om tolkningen i det konkrete tilfælde havde været effektiv.

For så vidt angår egentlige krav til tolkens uddannelsesmæssige baggrund, er der i retsplejelovens § 149, stk. 1, fastsat et mere restriktivt udgangspunkt end i EMRK, idet tolkebistanden som udgangspunkt skal ydes af

en translatør. I de førømtalte højesteretssager under afsnittet om translatører er det i overensstemmelse hermed slået fast, at der så vidt muligt skal anvendes en translatør frem for en tolk, der ikke er translatør. Hvis det konkret kan lægges til grund, at den tolk, der anvendes, er fuldt kvalificeret til at foretage tolkningen, er der imidlertid ikke grundlag for at antage, at tiltalte ikke har fået en retfærdig rettergang.

Sammenfattende kan det forhold, at der ikke er fastsat krav om tolkningens kvalitet eller absolutte krav til tolkens uddannelsesmæssige baggrund ikke anses for at være i strid med de internationale menneskerettigheder. Set i forhold til disse regler er det afgørende kriterium, om den konkrete tolkning har været tilstrækkelig, således at tiltaltes retssikkerhed ikke er blevet forringet som følge af, at han ikke behersker retssproget. Mere specifikke krav til tolkens uddannelsesmæssige baggrund, når det for eksempel ikke er muligt at anvende en translatør, må dog antages at bidrage til at sikre kvaliteten af tolkebistanden og dermed adgangen til en retfærdig rettergang.

4.6 FORHOLDET MELLEM DANSK RET OG EU-RETTEEN

Tolkedirektivet må på visse områder antages at gå videre i sin sikring af retten til en retfærdig rettergang, end hvad der følger af danske regler og internationale konventioner.¹⁰¹

Tolkedirektivets artikel 2, stk. 2, hvorefter medlemsstaterne skal sikre, at der stilles tolkebistand til rådighed for kommunikation

mellem den mistænkte eller tiltalte og dennes advokat i direkte forbindelse med afhøringer eller andre høringer under sagen eller i forbindelse med indgivelse af en klage eller andre proceduremæssige anmodninger, når det er nødvendigt for at sikre en retfærdig rettergang, må således antages at gå videre, end hvad der følger af den gældende retstilstand i Danmark.

Også tolkedirektivets artikel 3 må antages at give en videre ret til skriftlig oversættelse af straffesagens dokumenter end, hvad der følger af gældende dansk ret, herunder EMRK. Efter gældende dansk ret er det ikke et krav, at dommen i en straffesag mod en person, der ikke forstår dansk, oversættes skriftligt, idet det som udgangspunkt er tilstrækkeligt, at den pågældende er gjort bekendt med dommens begrundelse og resultat. Efter tolkedirektivets artikel 3 er udgangspunktet derimod, at dommen skal oversættes skriftligt af myndighederne, dog ikke passager, der ikke er relevante for, at den tiltalte kan få kendskab til sagen mod vedkommende. Det gælder, uanset om den pågældende bor i Danmark eller i et andet land. Der er kun mulighed for at fravige dette udgangspunkt ved at give en mundtlig oversættelse eller et mundtligt sammendrag, hvis dette ikke vanskeliggør en retfærdig rettergang. Dog kan tiltalte give afkald på retten til oversættelse efter at have modtaget juridisk rådgivning eller på anden måde at have opnået fuldt kendskab til konsekvenserne af at give afkald på retten.

Herudover består der efter direktivet formentlig en videre pligt for medlemsstaterne til i politirapporter at protokollere oplysninger vedrørende retten til tolkning og oversættelse. For så vidt angår rettens pligt til at protokollere sådanne oplysninger, er den allerede sikret ved reglerne i retsplejeloven herom, men der er ikke fastsat egentlige regler herom, for så vidt angår politirapporter. Endvidere kan man stille spørgsmålstejn ved, om adgangen til efter dansk ret at gøre indsigelse og klage over tolke- eller oversætterbistanden er i overensstemmelse med reglerne i direktivet, idet kære og anke i en lang række tilfælde kræver tilladelse fra Procesbevillingsnævnet. Tolke­direktivet synes endelig at kræve en stillingtagen til, om Rigspolitiets tolkeoversigt bør stilles til rådighed for advokater.

På baggrund heraf må det antages, at direktivet på visse områder går videre i sin sikring af kvaliteten af tolkebistanden og dermed adgangen til en retfærdig rettergang ved de danske domstole end retsplejeloven.

KAPITEL 5

ANALYSE AF TOLKERELATEREDE PROBLEMER

Som det fremgår af indledningen, er omdrejningspunktet for denne rapport at diskutere, om de rammer, det danske retsvæsen tilbyder en tiltalt med behov for tolkebistand, reelt sikrer, at vedkommende opnår en retfærdig behandling.

Der er i foråret 2015 gennemført en række fokusgruppeinterviews med dommere, anklagere og advokater. Med udgangspunkt i dette datamateriale fremstiller og diskuterer vi i dette kapitel, hvilke tolkerelaterede problemer der ifølge juridiske tolkebrugere forekommer i retsvæsenet – herunder om tolkningen udgør et retssikkerhedsmæssigt problem.

Kapitlet er struktureret med udgangspunkt i fem overordnede temaer: 1) Forventninger til den gode tolkepræstation, 2) Problemer i forbindelse med retstolkning, 3) Tolkningens betydning for troværdighed, 4) Tolkenes generelle niveau og 5) Reaktioner på problematisk tolkning.

Som det vil fremgå, fokuserer analysen hovedsageligt på de problemer, der knytter sig til tolkning i det danske retsvæsen i dag. Det er imidlertid vigtigt at understrege, at langt fra alle

tolkninger er problematiske, og at langt fra alle tolke er dårlige tolke. Således findes der uden tvivl gode tolke, herunder tolke, der udtrykt med en af interviewpersonernes ordvalg er "vanvittigt dygtige".

Som nævnt i kapitel 3 'Metode' er data fra de kvalitative interviews behandlet fortroligt – i såvel analysefasen som i rapporten. Således fremgår det ikke ved anvendelsen af citater, hvem der står bag en given udtalelse. Det fremgår imidlertid, om interviewpersonen er dommer, anklager eller advokat.

Betegnelsen 'IP' står for interviewperson. 'IP1', 'IP2', 'IP3' anvendes med henblik på at give læseren mulighed for at skelne mellem forskellige interviewpersoner, når flere er citeret i samme afsnit. Nummereringen følger ikke en bestemt interviewperson. Således kan 'IP1' det ene sted i analysen være en dommer og det andet sted være en anklager eller en advokat.

Det skal nævnes, at citaterne har været udsat for en let omskrivning for at sikre læsevenlighed, men at betydningen af det sagte ikke er ændret.

5.1 FORVENTNINGER TIL DEN GODE TOLKEPRÆSTATION

I det følgende præsenteres en række af de svar, de interviewede tolkebrugere gav os, når vi bad dem beskrive deres forventninger til den gode tolkepræstation. Det fremgår af afsnittet, at den optimale tolkning er opnået, når kommunikationen under et retsmøde kan afvikles, næsten som om der ikke var tolk på. Det indebærer, at tolken behersker både dansk og det fremmedsprog, der tolkes til og fra, at tolken er bekendt med forretningsgangen ved retsmødet og den terminologi, der anvendes, og at tolken i det hele taget agerer professionelt. Endvidere fremhæver interviewpersonerne, at tolken skal turde give udtryk for tvivl.

5.1.1 DEN IDEELLE TOLK ER DEN TOLK, MAN IKKE LÆGGER MÆRKE TIL

Adspurgt hvad der beskriver den ideelle tolk, svarer en advokat således:

IP: Hvis jeg skal sige det helt kort, så er det den tolk, man ikke lægger mærke til. (...) Det kører bare derudad, tolken kan hele tiden følge med og forstår hele tiden spørgsmålene og kan tolke helt, så man faktisk slet ikke lægger mærke til, at vedkommende er til stede (advokat).

Ved et andet fokusgruppeinterview bekræfter en anklager denne forståelse af den ideelle tolk:

IP1: Det er én, der kan være til stede uden at være der. Tolken skal, ja, oversætte det,

der kommer ind fra den ene side, og det, der kommer ud fra den anden side, men tolken, han eller hun, må ikke selvstændigt foretage vurderinger af, hvad der bliver sagt (anklager).

IP2: Eller blande sig i hvad der foregår (anklager).

At der lægges vægt på, at tolken ikke må foretage selvstændige vurderinger eller blande sig, kunne være et udtryk for, at interviewpersonerne har oplevet tolke, der 'medvirker' under retsmøderne i en udstrækning, der langt overskrider, hvad en professionel tolkeadfærd tillader. (Se afsnit 5.2.6 'Samtaler mellem tolken og den tiltalte').

5.1.2 DE SPROGLIGE KOMPETENCER SKAL VÆRE GODE

Ideel tolkning indebærer – ikke overraskende – at tolken har gode sproglige kompetencer, herunder forstår forskelle mellem beslægtede ord og begreber. En advokat, der selv mestrer et af de store indvandrersprog¹⁰², forklarer, hvad problemet er set med hans øjne:

IP1: En god tolk er efter min opfattelse én, som mestrer begge sprog rigtig, rigtig godt. Min oplevelse er desværre, at enten så er de gode til dansk, men dårlige til det såkaldte modersmål, og det er specielt de unge, jeg tænker på her, altså som typisk er født i Danmark. Og dem der ikke er født i Danmark, men er kommet senere til, de har det problem, at de er gode til deres såkaldte modersmål, men mestrer ikke helt nuancerne i det danske

sprog. Så uanset om det er det ene eller det andet, så kommer den dårlige tolk til udtryk. Det er først, når de mestrer begge sprog rigtig godt, behersker sprogene, kan jonglere med ordene og forstår nuancen mellem 'kan' og 'skal' og 'må' og 'bør' osv., at de er gode i rollen som tolke (advokat).

IP2: Det er fuldstændig rigtigt, som [min kollega] siger, de skal være gode til begge sprog, fordi der er en masse nuancer, som virkelig kan betyde meget (advokat).

Som det fremgår af det lange citat ovenfor, synes oplevelsen at være, at en ikke-uddannet tolk med minoritetsrødder ofte vil være kompetent som tolk alene på det ene sprog, da vedkommende – typisk – ikke mestrer nuancerne på begge. Netop fordi sproglige nuancer kan have afgørende betydning ved et retsmøde, er en tolk, der ikke for alvor mestrer disse, ikke en god tolk/ikke egnet som tolk.

Ved et andet fokusgruppeinterview skelnes der ikke mellem, om en ikke-uddannet tolk med minoritetsrødder er født og opvokset i Danmark, eller om vedkommende er indvandret. Snarere skelnes der mellem tolke med minoritetsrødder og etnisk danske tolke, der har lært sig et minoritetssprog. Vurderingen er, at tolke med minoritetsrødder er at foretrække:

IP: Jeg synes ofte, også i forhold til at forstå kulturer og udtryk og sådan noget, at det er bedre at have én, der kommer fra, hvad

det nu end er for et land, og så har lært sig dansk rigtig godt, end hvis det er den anden vej rundt. For jeg synes, det kan blive meget sådan studeret (anklager).

Interviewer: Mm.

IP: Ikke fordi det andet ikke kan lade sig gøre. Der er bl.a. nogle fantastisk dygtige franske translatører, som vi brugte i forbindelse med [xxx], som er super dygtige, men helt generelt så synes jeg, det er en fordel at have en, der kommer fra samme land som den tiltalte.

5.1.3 KENDER FORRETNINGSGANGEN OG RETTENS BEGREBER

Et tredje forhold, der gør sig gældende, når interviewpersonerne skal beskrive, hvad der kendetegner ideel tolkning, er, at tolken skal kende forretningsgangen og de faste begreber og vendinger, der anvendes i retten. En dommer forklarer:

IP: Den gode tolk er selvfølgelig én, der er trænet i at møde i retten, og som kender rollerne og forholder sig fuldstændig neutralt til, kan man sige, opgaven. Én, som sørger for at tolke det, der bliver sagt, får det tolket direkte og ikke i tredjeperson, og som formår at holde afstand til den, der tolkes for, således, at vedkommende ikke optræder som en pseudoadvokat for den pågældende. Det er måske nok der, hvor man af og til oplever en forvirring, også hos den, der tolkes for. Altså der opstår en eller anden form for forvirring, hvis tolken, om man så må sige,

bliver for indlevende i situationen. Så den gode tolk er kort fortalt en, der er trænet i den professionelle rolle, man som tolk har i retten, og den scenografi, der foregår i retten, hvis man kan sige det på den måde. Og det er en, som, om man så må sige, tolker direkte i situationen uden at gøre sig til et mellemlid andet end på sproget (dommer).

En anden interviewperson siger senere under samme fokusgruppemøde:

IP: Jeg synes, at det er rigtig vigtigt, at tolkene kender de almindelige begreber, for nogle gange kan det gå rigtig hurtigt, og så flyver det om ørerne på os med 'kendelser' og 'kæremål' og alle de der ting, og her synes jeg, det er rigtig, rigtig vigtigt, at de faktisk grundlæggende har lært, hvad de der ting er, og en af de ting, jeg gør, for eksempel når jeg underviser, det er netop også at prøve at gå det igennem med dem: "Hvad hedder det på jeres eget system? Har I overhovedet noget, der ligner det?", sådan at de har en forståelse af det. For hvis de slet ikke har noget, der ligner det hjemme i deres eget land, hvordan i alverden skal vi så forvente, at den mand, der sidder der, overhovedet forstår, hvad det er der foregår? (advokat).

Som det fremgår af ovenstående bliver der – udover, at tolken skal kende forretningsgangen og rettens begreber – lagt vægt på, at tolken kender sin rolle, hvilket vi kommer nærmere ind på i afsnit 5.3 'Tolkningens betydning for troværdighed'. Ifølge flere interviewpersoner

kan forskellige typer af ikke-professionel adfærd fra tolkens side eksempelvis påvirke rettens vurdering af den tiltaltes troværdig.

5.1.4 TOLKEN SKAL TURDE GIVE UDTRYK FOR TVIVL

Et fjerde gennemgående forhold er, at den ideelle tolk skal turde give udtryk for tvivl.

IP1: Der kan tit være en nuance, hvor det er vigtigt, at tolken siger: "Jamen det kan være sådan, men det kan også forstås på denne her måde." [Tolken skal have] nok selvværd til at erkende det og sige: "Jeg har lavet en fejl, det misforstod jeg før, det kan jeg godt se nu ud af den sammenhæng, der kommer nu." Men der skal ret meget til, det er der ikke ret mange, der gør (advokat).

Interviewer: Du efterlyser professionalisme?

IP1: Ja, det der med, at man er så meget ovenpå, så man giver udtryk for tvivl.

En anden interviewperson giver udtryk for samme holdning:

IP2: Jeg synes også jeg har bemærket, hvis det er nogen af de der super dygtige, nærmest professionelt uddannede tolke, så er de jo hele tiden på mærkerne med: "Stop, jeg skal lige" og "Jeg er ikke med" og "Jeg er ikke sådan og sådan ... " Og så har man andre, hvor det hele sejler, man får et frit foredrag. Selvom man siger til tolken: "Du skal bare tage det, du kan kapere, og så skal du oversætte det",

så kører de bare afsted, de har ikke den der professionalisme til at kunne gå ind og sige ... Så enten får man et frit foredrag, eller også har klienten talt i fem minutter, og så får man en 30 sekunders oversættelse: "Nå okay, var det dét, der blev sagt?" (advokat).

IP1: Tolkene vil jo helst ikke tabe ansigt, og det er sjældent, at en tolk siger: "Det går ikke, det her", desværre. Der synes jeg faktisk, det er, det er for sjældent.

Samme interviewperson uddyber:

IP1: De skal jo være professionelle nok til at sige: Jeg kan ikke forstå ham her, eller han kan ikke forstå mig, eller vi taler forbi hinanden." Men så tænker de måske: "Hold da op, nu bliver jeg ikke hyret næste gang, jeg må hellere bare hoste mig igennem." Men det er jo super irriterende, at tolken ikke er professionel nok til at sige fra ... Det har faktisk den modsatte effekt, kan man sige. Hvis folk siger: "Det her, det kan jeg ikke, og det vil jeg ikke være med til, fordi der er for stor usikkerhed", så synes man jo i realiteten som aktør bedre om dem.

Som det fremgår, efterlyser interviewpersonerne, at tolkene i højere grad erkender egne begrænsninger, standser op og gør opmærksom på, når der er begreber eller sammenhænge, som skal på plads. Samtidig er der fra interviewpersonernes side en forståelse for, at ikke alle tolke tør blotte egne begrænsninger, da det måske kan lede til, at tolken ikke bliver hyret igen.

At denne frygt kan være reel, fremgår af følgende udsagn:

IP1: Jeg har en rigtig god tolk, ham der hedder [xxx], i Flygtningenævnet, som er en af de få, der erkender sine fejl. Men jeg var ude for en ny formand engang, som stillede spørgsmålstegn ved, om han kunne tolke: "Kan han tolke, ham der, altså nu har han igen lavet fejl." Næste gang sidder der en eller anden selvsikker tolk, som måske ikke er særligt dygtig, som aldrig kunne drømme om at nævne det, hvor man siger: 'Fantastisk tolk, vi har her.' Vi kan jo bare ikke vide, om det er rigtigt, vel? Vi kan ikke vide det, vi kan fornemme alt muligt, men vi kan sgu ikke vide det (advokat).

Således udtrykker interviewpersonen forståelse for, at tolkene ikke erkender deres fejl, fordi det ikke altid bliver vel modtaget, heller ikke når der er tale om dygtige tolke. Endvidere berører interviewpersonen det forhold, at tolkebrugerne sjældent kan vurdere tolkens faktiske sproglige kompetencer på det fremmedsprog, der tolkes til og fra, da tolkebrugerne sjældent er i besiddelse af de sproglige kompetencer, det forudsætter.

5.2 PROBLEMER I FORBINDELSE MED RETSTOLKNING

Tolkningen i dansk retsvæsen lever desværre ikke altid op til forventningerne – hverken tolkebrugernes eller de forventninger, der er udtrykt i Domstolsstyrelsens 'Vejledning om tolkning i retten' fra 2008. I dette afsnit skal vi se en række eksempler fra datamaterialet på tolkerelaterede problemer, set fra tolkebrugernes perspektiv. Således fremgår det af afsnittet, at det opleves som et problem, at mange tolke rent sprogligt ikke er dygtige nok, at mange tolke taler med den tiltalte uden at informere retten om formålet med samtalen, at mange tolke er uvidende om forretningsgangen og rettens begreber, at nogle tolke grundet blufærdighed nærer modstand imod at tolke i visse typer af sager – for eksempel voldtægtssager – og i det hele taget, at nogle tolke optræder uprofessionelt.

5.2.1 SPROGLIGT IKKE DYGTIGE NOK

Interviewer: Hvilke manglende kompetencer hos tolkene støder I oftest på?

IP1: Dårlige sproglige kompetencer (anklager).

IP2: Ja (anklager).

IP1: Ja, altså enten er tolken dårlig til at tale dansk eller dårlig til at tale fremmedsproget, så det ikke flyder, eller så man simpelthen har svært ved ... Altså de sidder og leder efter ordene eller hakker i det. Ja, sproglige mangler [er det problem hos tolkene, som vi oftest støder på].

I et andet interview forklarer en dommer, at de svar, der gives via tolken, ikke altid giver mening i forhold til de spørgsmål, der er stillet, hvilket betyder, at man som tolkebruger bliver usikker på, om vedkommende, der tolkes for, ikke ønsker at svare på spørgsmålet/tale udenom, eller der er sket et eller andet i oversættelsen.

Dette er selvsagt et dårligt udgangspunkt for dommeren og de øvrige tolkebrugere i retten i forhold til at varetage deres job på en professionel måde, da der ikke må herske tvivl om, hvorvidt det er oversættelsen eller vedkommende, der tolkes for, der foranlediger, at spørgsmål og svar ikke stemmer overens. Såfremt 'fejlen' ligger hos tolken, er situationen ubetyrghende for den tiltaltes retssikkerhed.

I et af fokusgruppeinterviewene er der blandt deltagerne udbredt enighed om, at tolkebistand af for ringe kvalitet udgør netop et retssikkerhedsmæssigt problem, da det kan betyde, at grundlaget for at dømme en person ikke er i orden:

IP1: Hvis man ikke er sikker på, at det, der er blevet oversat, er det, der er foregået, og hvis ikke dommeren har fået den rigtige forståelse af sagen, ja, så kan han jo ikke komme til det rigtige resultat, og det er et problem (anklager).

IP2: Nogle gange er det jo detaljerne, der betyder noget (anklager).

IP1: Det er det. Detaljerne kan være helt afgørende, så det er et problem, hvis ikke man er sikker på, at dommeren har fået fortalt den rigtige historie.

IP3: Eller om man selv har ... (anklager).

Under interviewene står det klart, at en væsentlig del af problemerne relateret til tolkning i retsvæsenet handler om, at langt fra alle tolke i tilstrækkeligt omfang mestrer de sprog, de er sat til at oversætte imellem. Der berettes om flere konkrete sager, hvor fraværet af sproglige kompetencer blandt de tolke, man har anvendt, kunne have haft store konsekvenser, havde man ikke opdaget fejlene:

5.2.2 100 KILO VS. 100 GRAM

Således fortæller en advokat om en sag, hvor en klient blev sigtet for at planlægge at indsmugle 100 kilo amfetamin. Det viste sig imidlertid at bygge på en tolkningsfejl. Der var tale om 100 gram – ikke 100 kilo.

IP: Det viser sig så, at der bliver sagt 100 gram, og jeg kan ikke give forskellen, men det hedder vel 16 år kontra tre-fire måneder, måske fem måneder, så ... Efter nogle måneder fik tolken så foreholdt det her, og han måtte så indrømme, at der var tolket forkert (advokat).

IP2: Og vel kun på grund af, at der lå en optagelse var det muligt at kontrollere det? (advokat).

IP1: Lige præcis.

Det 'heldige' i forbindelse med sagen var således, at samtalen om de 100 gram amfetamin var blevet optaget (aflyttet telefon), hvilket gav mulighed for at gå tilbage og kontrollere, hvad der egentlig var blevet sagt. Hvis fejlen ikke var

blevet opdaget, ville klienten antagelig have fået en længere fængselsstraf, end forbrydelsen lagde op til. Det er således den aflyttede telefon, der sikrer, at klienten ikke ender med at blive straffet for noget, han ikke har gjort.

5.2.3 TILTALT FOR TERRORFINANSIERING

En anden advokat kan fortælle om en sag om terrorfinansiering, hvor man undervejs måtte udskifte flere tolke.

IP1: Jeg har skrevet nogle ord ned fra vores sag, hvor ti kurdere var tiltalt for terrorfinansiering... Jeg sad og kiggede retsbogen igennem. Nogle af ordene har fået en drejning. For eksempel er noget blevet oversat "indsamlingskampagne", men der skulle have stået "underskriftindsamling". Og det er altså en drejning, når vi snakker om terrorfinansiering, om man er i gang med at indsamle, eller om man samler underskrifter ind til et eller andet (advokat).

IP2: Ja, det gør en forskel (advokat).

IP1: Og der var også ordet "egitim", der betyder enten "undervisning" eller "træning", og det var oversat med "træning". (...) Flere gange fik de skriftlige oversættelser en drejning, (...) det fik den der duft af: "Ja, det er nok noget kedeligt noget, de skal deltage i."

Endvidere refererer interviewpersonen til et tyrkisk ord, som var blevet oversat til "kampfælle", som også kunne have været oversat "kammerat", hvilket tolken ikke havde gjort opmærksom på.

Det fremgår af interviewet, at hvis ikke der havde været en tyrkisktalende advokat til stede, som løbende greb ind, havde ingen opdaget, at der var problemer med oversættelsen.

Under interviewet drøftes det forhold, at ved andre minoritetssprog end tyrkisk vil der ikke på samme måde være mulighed for at vurdere, om der sker fejltolkninger, da der sjældent, som i sagen her, er en tolkebruger til stede ved et retsmøde med kompetencer inden for det minoritetssprog, der tolkes til og fra.

En af de tilstedeværende interviewpersoner tilføjer i den forbindelse:

IP3: [Hertil kan vi så lægge], at tyrkisk er et af [de største indvandrersprog]. Jeg gruer for, hvordan det [ser ud inden for nogle af de andre sprog]. Alt andet lige så er mulighederne lidt større for at finde nogen, der kan tolke på tyrkisk, og hvis det står så sløjt til inden for en af de største sproggrupper, så gruer jeg for, hvordan det [i øvrigt] ser ud... (advokat).

Under interviewet spørger vi til, hvilke konsekvenser det fik, da man opdagede, at oversættelserne var forkerte.

IP1: Jamen så blev tolken smidt ud. Vi fik smidt to tolke ud undervejs, takket være [min tyrkisktalende kollega], fordi han fik ondt i hovedet. Og det var generelt, det var forfærdeligt, det var ikke kun nogle enkelte ord, vi kunne slå ned på altså.

IP3: Nej, det var hele tiden. (...) Jamen jeg slog ned så mange gange, at selv dommeren begyndte at sige: "Altså det..."

IP1: Han begyndte at lære tyrkisk faktisk.

IP3: Han kunne bedre tolke end tolken, så altså dommeren var helt med på at... også fordi de erkendte jo deres fejl, når jeg slog ned: "Nå ja, det er rigtig nok", så på den måde fik vi faktisk udskiftet to tolke i den sag.

5.2.4 UNDLADER AT GRIBE IND

I forbindelse med samme sag, hvor der var flere tolke til stede ved retsmøderne, var oplevelsen endvidere, at tolkene ikke greb ind over for de fejl, de sad og overhørte, hvilket af interviewpersonerne udlægges som misforstået loyalitet.

IP1: De havde, synes jeg, på samme tid det problem, at de ikke greb ind, når der sidder en eller anden tolk og siger et eller andet, der er forkert, af hensyn til loyalitet, ikke.

IP3: Ja, det var misforstået loyalitet.

IP1: (...) Den sag, den løber mig lidt koldt ned ad ryggen, fordi den viser, sådan tilbagevirkende, hvordan det kan have været i andre sager, hvor man har været afhængig af tolke.

Med denne sag går det op for interviewpersonen, at vedkommende kan have deltaget i mange sager forud for denne, hvor tolkningen har været lige så problematisk. Og netop det forhold, at det ofte vil være sådan, at ingen

andre end tolken har overblik over kvaliteten af tolkningen, da ingen andre mestrer begge sprog, er helt centralt.

5.2.5 AT VÆRE MED VS. AT VÆRE TIL STEDE

Endelig kan en dommer fortælle om en sag, hvor en tolk – tilsvarende – grundet manglende sproglige kompetencer blev skiftet ud.

IP1: En af mine kolleger havde en sag for ikke så voldsomt længe siden, hvor man havde været nødt til at få en anden tolk til at komme. Der var nogle tilhørere og nogle familiemedlemmer, som havde opponeret ret kraftigt mod en oversættelse, det var ... Jeg kan ikke mere huske, hvad sagen handlede om, men der var blevet spurgt: "Var du med?", og det blev oversat som "Var du til stede?" Og der er jo relativt stor forskel på, om man er med til en eller anden handling, eller om man bare er til stede (dommer).

IP2: Det er der (advokat).

IP3: Jep (dommer).

IP1: Men tolken forstod ikke, at der var en forskel. Og i sådan en situation, hvis ikke man kan få tolken til at forstå den forskel, der er, så er man nødt til at stoppe. (...) Så fejlagtige oversættelser, det må være det største problem.

5.2.6 SAMTALER MELLEM TOLKEN OG DEN TILTALTE

At dømme ud fra interviewmaterialet er det en klassisk oplevelse i det danske retsvæsen, at tolken og den tiltalte sidder og taler sammen

indbyrdes uden at informere retten om formålet med samtalen, til stor frustration blandt tolkebrugere.

Der kan være tale om lange drøftelser mellem tolken og den tiltalte, hvorefter tolken til slut vender sig mod tolkebrugerne med et "ja".

En dommer udtrykker det således i en af de skriftlige besvarelser:

IP: Det værste, man kan opleve som dommer i en sag med tolk, er, at der stillet et spørgsmål, og at der kommer et meget langt svar fra udlændingen, hvorefter tolken oversætter med et "ja". Det giver dommeren en følelse af, at der er en nuance eller to, man er gået glip af (dommer).

Og en advokat således:

IP: Det, der gør en usikker, er, at man får en fornemmelse af, at tolken sidder og diskuterer med den, han skal tolke eller hun skal tolke for. Det kan være reelt nok at afdække et problem, men det kan også dække over noget ... Vi ved ikke, hvad der foregår, og det gør mig utryk, når der udspiller sig en længere diskussion ... (advokat).

Samtaler mellem tolken og den tiltalte, hvis formål ikke åbenbares for tolkebrugerne, kan medføre, at der hos tolkebrugerne opstår en følelse af, at de går glip af vigtig information, og at der foregår noget, de ikke har kontrol over.

For både dommere, advokater og anklagere udgør dette et problem. Af en af de skriftlige besvarelser fra en anklager fremgår det således, at en god tolk er "en tolk, der (...) forstår, at hans/hendes rolle **alene** er at oversætte, **ikke** at forklare". En anden anklager er inde på, at der kan være problemer med, at tolken bliver den tiltaltes 'gode ven', fordi de har et sprogfællesskab, samt at tolken afkorter eller fortolker det, der bliver sagt, så det bliver vanskeligt at vurdere troværdigheden af vidnet/den tiltalte.

Rapporten 'Retstolkens rolle' fra Aarhus Universitet fra 2012¹⁰³ finder tilsvarende, at det blandt tolkebrugere opleves som et problem, at tolkene går i dialog med den fremmedsprogede, og at der enten slet ikke informeres om indholdet af disse samtaler, eller at disse alene sammenfattes i form af en slags konklusion. Tolkebrugerne kan få indtryk af, at tolken og den fremmedsprogede drøfter, hvordan den fremmedsprogede bedst besvarer et spørgsmål. Således opstår der blandt tolkebrugerne tvivl om, hvorvidt tolken agerer neutralt. Rapporten peger på, at drøftelserne mellem tolken og den fremmedsprogede **kan** være af rent afklarende karakter og en forudsætning for, at tolken kan gengive det sagte adækvat, men at det ikke kan udelukkes, at ikke alle tolke agerer neutralt. Det fremgår endvidere, at tolkebrugerne alene anfører problemet i relation til ikke-uddannede tolke, hvilket kan skyldes, at uddannede tolke ved, at de ikke kan føre samtaler med den fremmedsprogede under retsmøderne uden at oplyse de institutionelle brugere om indholdet.

Af 'Vejledning om tolkning i retten' fra 2008 fremgår det under overskriften 'Tolkningen', at retsformanden "bør indlede retsmødet med at præsentere tolken for den ikke-dansktalende person, som kort oplyses om tolkens funktion og de mest grundlæggende regler for kommunikation via tolk". Retsformanden skal, ifølge vejledningen, desuden sikre sig, at tolken og den ikke-dansktalende forstår hinanden.

Det fremgår af samme vejledning under overskriften 'Tolkeetiske regler', at tolken skal være uafhængig og alene loyal over for tolkeopgaven, som han skal udføre uden at tage parti for nogen af parterne.

Endvidere fremgår det, at det er tolkens opgave at formidle indholdet i det sagte:

- neutralt, det vil sige uden at lade sin egen holdning påvirke tolkningen
- præcist, det vil sige uden at ændre, tilføje eller udelade noget
- så vidt muligt med den talendes egne ord.

Og bliver der sagt noget, som tolken ikke helt hører eller ikke helt forstår, skal tolken anmode om at få det gentaget eller forklaret. Hvis tolken vurderer, at en af parterne har misforstået noget, eller hvis han ønsker at informere om kulturspecifikke forhold, der synes at påvirke kommunikationen, er det samtidig tolkens forpligtelse at gøre retten opmærksom på det. Endelig fremgår det af vejledningen, at tolken ikke må udspørges om sin personlige mening.

5.2.7 UVIDENHED OM FORRETNINGSGANGEN OG RETTENS BEGREBER

Flere af interviewpersonerne er inde på, at manglende viden om det juridiske system – herunder uvidenhed om forretningsgangen og rettens begreber – også er et stort problem. Her skal blot refereres et par eksempler, da emnet også er behandlet i afsnit 5.1 'Forventninger til den gode tolkepræstation'.

IP: Der er simpelthen en række tolke, der ikke kender sådan helt basale udtryk som 'grundlovsforhør' [...]. Men det skal tolken vide, han skal vide, at det er første gang, man bliver præsenteret for en dommer, og der har man afgivet en forklaring, og den er rigtig svær at løbe fra, den forklaring. Sådan nogle ting skal tolken vide (advokat).

En anden interviewperson supplerer med, at det for eksempel også er vigtigt, at tolken har styr på, hvad begreber som 'god tro' og 'ond tro' betyder. Og en dommer kan berette om problemer, der følger af, at tolken ikke kender sine forpligtelser:

IP: Jeg havde en tolk ... Det er så bare endnu en dårlig tolkeoplevelse. Der var tale om en fristforlængelse, hvor forsvareren gerne lige ville have tolken med ud, så de kunne snakke sammen, inden vi fortsatte sagen, men så kommer forsvareren ind: "Jeg bliver altså nødt til at have dommeren til at hjælpe mig, for tolken vil ikke oversætte for mig. Jeg vil fortælle ham, hvad det er, der står i de her fristforlængelsesrapporter, og det vil han ikke. Han siger, han kun skal tolke inde i retten." Og

her var jeg ligesom nødt til at tage fat i ham og forsøge at forklare ham lidt om, hvad tolkens rolle går ud på. Det tror man jo, de ved, når de bliver indkaldt. Det starter jeg jo ikke med at fortælle (...). Det er derfor, at undervisning i, hvad det er for en rolle retstolken har, er så vigtig, ikke? (dommer).

Rapporten 'Retstolkens rolle'¹⁰⁴ finder tilsvarende, at der anvendes tolke, der savner viden om, hvordan retssager afvikles, samt mangler kendskab til almindelige juridiske begreber og terminologi.

5.2.8 SAGEN OVERSKRIDER TOLKENS PERSONLIGE GRÆNSER OG BEGREBSUNIVSERS (BLUFÆRDIGHED)

En anden type af problem er, at tolken forventes at kunne tolke i enhver sagstype. Dette er imidlertid ikke altid tilfældet.

I nedenstående eksempel har man fået fat i en tolk, der ikke kan udføre opgaven, fordi det overskrider hendes personlige grænser at tolke i en sådan sag, og/eller fordi hun ikke har det ordforråd, der er påkrævet i sammenhængen. Som det fremgår, er der tale om en voldtægtssag.

IP: Jeg havde en oplevelse i forbindelse med en voldtægtssag, og så, da jeg så kommer der om morgenen til dommervagten, så havde de altså indkaldt en meget stærkt tilsløret somalisk kvinde, der var meget, meget ung, og hun skulle så oversætte det her, og man kunne bare se på hende [at det ikke ville komme til at ske]. Og hun sagde: "Det kan jeg

da ikke oversætte” om det, der blev sagt om kønsorganer og sådan noget, og jeg tænkte bare “shit”. (...) Hun kunne altså absolut ikke oversætte noget så forfærdeligt, men gjorde det så, men jeg havde bare sådan en fornemmelse af... og ingen kunne kontrollere det, jeg havde bare den der fornemmelse, det bliver ikke oversat fuldt ud, det her, for det ville hun simpelthen ikke (advokat).

Således kan det grundlag, tolkebrugerne skal vurdere sagen på, være usikkert, grundet tolkens blufærdighed eller begrænsede ordforråd som følge af afgrænsede erfaringer.

Under et andet fokusgruppeinterview er en anden interviewperson tilsvarende inde på, at tolkens blufærdighed kan udgøre et problem i forhold til at få en sag fremstillet korrekt:

IP1: Jeg havde sådan en meget blufærdig nydelig ung arabisk kvinde med tørklæde på, som skulle ind og tolke, og så handlede det om noget med hans dertil indrettede, og hun kunne ikke få sig selv til at snakke om hans penis, og det skal hun jo (anklager).

IP2: Ja (anklager).

IP3: Ja, det skal hun (anklager).

IP1: Og det var faktisk ret problematisk, at hun var meget sådan flov, og nu er der ikke ... Der er ikke så mange kvindelige arabiske tolke, i hvert fald har jeg ikke mødt dem i retten ... Men altså det må de jo ligesom [kunne klare], ligesom man ikke kan være anklager, hvis man

ikke kan klare at sige grimme ord. (...) De skal kunne håndtere alle de der grimme ting uden at lade sig påvirke emotionelt, heller ikke hvis det er noget meget grimt eller noget meget ubehageligt eller ...

Endelig kan der være tale om tolke, som føler ubehag ved at være midtpunkt, i det omfang en tolk i sagens natur vil være det, når vedkommende tolker ved et retsmøde. En interviewperson uddyber:

IP: Der er nogle tolke, der simpelthen føler sig utilpas ved at være hovedpersonen. [Men sagen er jo, at] tolken til dels bliver hovedpersonen eller i hvert fald en semihovedperson, og det er der nogle, der simpelthen er utilpas med. Altså du skal jo ligesom være vant til, at folk kigger på dig og stiller kritiske spørgsmål og sådan noget, og det bliver man ikke bare lige fra day one vant til i den situation, og hvis man så har en lidt, hvad skal jeg sige, introvert tilgang til livet, så kan det være ekstra hårdt, det der, ikke (advokat).

5.2.9 TOLKEN OPTRÆDER UPROFESSIONELT/ MANGLER VIDEN OM, HVAD ROLLEN SOM TOLK INDEBÆRER

Endvidere oplever interviewpersonerne, at uprofessionel optræden fra tolkens side/ manglende viden om, hvad rollen som tolk indebærer, kan være et stort problem. Da denne dimension er grundigt beskrevet i det følgende afsnit, 'Tolkningens betydning for troværdighed', vil vi ikke komme nærmere ind på det her.

5.3 TOLKNINGENS BETYDNING FOR TROVÆRDIGHED

Troværdighed er en vigtig parameter i forbindelse med rettens bedømmelse af en sag. Den tiltaltes troværdighed vurderes på grundlag af personens forklaringer, men også vedkommendes måde at forklare sig på og øvrige fremtræden. I tolkede retssager vil vurderingen af den fremmedsprogedes troværdighed være tæt forbundet med tolkens ageren, hvorfor det spiller en vigtig rolle, at tolken 'formidler' den fremmedsprogede korrekt. Tolken skal hverken involvere sig for meget eller for lidt, men forholde sig neutralt og professionelt til opgaven.

I de foregående afsnit har vi set, at de interviewede dommere, anklagere og advokater opregner en række problemer knyttet til tolkning i retsvæsenet. Mange af disse ville tilsvarende kunne kobles til spørgsmålet om retssikkerhed. I nærværende afsnit har vi valgt alene at fokusere på konsekvenserne af forskellige former for uprofessionel adfærd fra tolkens side – herunder tolkens udtrykte sympati eller antipati med den tiltalte.

5.3.1 DET HANDLER OM TROVÆRDIGHED

I datamaterialet fremgår det flere steder, at interviewpersonerne skaber en forbindelse mellem retssikkerhedsmæssige problemer og udfordret troværdighed. Herunder præsenteres et par eksempler på dette:

Interviewer: Tænker I på tolkning som et retssikkerhedsmæssigt problem?

IP1: Absolut (advokat).

IP2: Ja (advokat).

IP3: Der er jo ekstremt meget, der handler om troværdighed, ikke, både i straffesager og i udlændingesager (advokat).

Et andet sted spørger vi mere konkret:

Interviewer: Har I personligt haft sager, hvor I har tænkt, at personen enten er blevet dømt eller frifundet på grund af tolkningen, altså at det er tolkningen, der har skubbet den ene eller den anden vej?

IP1: [Hvis tiltalte af dommeren opfattes som utroværdig, betyder det måske] ikke i sig selv, at manden bliver dømt, men det er jo et aspekt, der spiller ind blandt mange andre aspekter. Hvis man er lidt i tvivl om hvordan og hvorledes, jamen så har det betydning, hvordan personen fremstår. Det er jo sjældent, du lige har kamera klar i det øjeblik et eller andet sker, det er sjældent, man har optagelser fra gerningstidspunktet. Så det handler meget om, hvordan man fremstår. (...) (advokat).

IP2: (...) Jeg er ikke i tvivl om, at der har været nogle sager, hvor nogen er blevet dømt på grund af tolkningen, og jeg tror, at [IP1]'s eksempel med, at de kommer til at fremstå utroværdige på grund af en dårlig tolkning, det tror jeg, er et rigtig fint eksempel, for det er jo et lille lod, der lige får vægten til at gå den forkerte vej (advokat).

Interviewer: I er enige, I nikkede alle sammen?

5.3.2 AGERER UPROFESSIONELT – VISER SIN SYMPATI ELLER ANTIPATI I FORHOLD TIL DEN FREMMEDSPROGEDE

Et forhold, der kan have betydning for rettens indtryk af den tiltalte, er, hvis tolken udtrykker sympati eller antipati i forhold til vedkommende. I datamaterialet giver interviewpersonerne en række eksempler herpå. Således forklarer en advokat:

IP1: Nogle gange oplever jeg, eller mange gange oplever jeg, at [tolkens] holdning til klienten smitter af på den måde, hvorpå de enten oversætter... Det kunne være en voldtægtssag for eksempel eller en drabssag, hvor tolken synes, at [den tiltalte] er totalt usympatisk osv., og tolken har allerede dømt vedkommende, alene fordi han er i sådan en sag, ikke? Nogle gange hører jeg klienten svare på en helt, sådan fredelig og rolig og meget balanceret måde, og derefter oversætter tolken på en meget, du ved, aggressiv måde. Tolken måde at oversætte på og snakke på smitter af på klienten, altså holdningen til klienten, hvordan fremstår han, er han troværdig, er han ikke troværdig, hvordan virker han, virker han aggressiv osv. Det har utrolig stor betydning for rettens bedømmelse af sagen, hvordan personen virker, er han troværdig eller utroværdig, og der kommer tolken jo meget hurtigt i centrum, fordi han skal oversætte hele tiden. Det er jo hele tiden ham, der er på. Han får en meget, meget central rolle i processen, og rent psykologisk smitter det af (advokat).

En anden advokat supplerer:

IP2: Jeg vil sige i forlængelse af det, som [IP1] siger, sådan hele deres appearance ... Ikke fordi det skal være fuldstændig ens, men man skal som tolke meget tænke over, hvordan man agerer, og man skal ikke lige sidde og kigge diskret på, om der kommer beskeder ind på telefonen eller noget, nu er man altså på, og så må man gøre det i en pause. (...) Jeg synes, at jeg hen over de sidste par år har oplevet, at der er sådan kommet en lidt mere, jeg ved ikke, om man siger, loose holdning til det, men eller sådan lidt, en lidt lad holdning (advokat).

Som det fremgår af ovenstående citat, vurderes ikke alene tolkens anti- eller sympatier, men også tolkens 'indstilling' til opgaven at have betydning.

Et andet eksempel stammer fra Flygtningenævnet:

IP1: Vi har også et eksempel: Dén der [xxx]-tolk, der bliver brugt meget i Flygtningenævnet, hun kan godt nogle gange, så kan hun ligesom, altså hvis folk siger noget fjollet ... (advokat).

IP2: Nå ja... (advokat).

IP1: ... Altså ikke fjollet, sjovt-fjollet, men noget dumt-fjollet, så griner hun sådan helt sådan, hvor man tænker: "Det er fandeme upassende", altså så upassende griner hun, ikke?

IP3: Har I virkelig oplevet det? (advokat).

IP1: Og man tænker: "Ej, du behøver sgu da ikke lige fælde en, der i forvejen ligger ned",

kan man sige, ja, sådan ligesom: "Ha ha", og hun griner sådan lidt rundt i lokalet, hvor man tænker: "Ej for fanden, det skal du sgu da ikke sidde og gøre, du skal bare sidde og sige, hvad der bliver sagt", ikke også? Så skal de andre nok vurdere det, ikke også? For det [dumme] bliver jo understreget [gennem tolkens adfærd], ikke?

Fraværet af neutral tilgang til sagen og personen, der tolkes for, kan selvsagt også handle om, at tolken via sin tolkning udviser sympati for personen, der tolkes for:

IP: Jeg har været ude for nogen, der sådan hjælper, hjælper lidt på vej, altså i stedet for kun at være en slags menneskelig maskine, hvor det hele kommer ind på ét sprog og ud på et andet, så lægger de ting indover eller får det til at lyde lidt pænere eller, altså de er ikke helt objektive i deres, i deres tolkning. Og det er ret problematisk, for det er jo ikke altid man opdager det, hvis man ikke kan sproget (anklager).

(Se også afsnit 5.2.6 'Samtaler mellem tolken og den tiltalte').

Der er dog også nogle blandt interviewpersonerne, der giver udtryk for, at de sjældent oplever, at tolkning er problematisk:

IP: Det er ikke godt, hvis en tolk lader sin personlighed komme frem, altså hvis tolken viser mishag eller på anden måde et personligt engagement i den sag, der foregår. Det er meget uheldigt. Men jeg synes, det er sjældent, det synes jeg (advokat).

5.3.3 TOLKEN SOM POLITIETS FORLÆNGEDE ARM

Et andet eksempel på partiskhed, som nogle advokater fremhæver, er, at tolken 'vælger' den oversættelse, der passer bedst, set gennem politiets optik. Der kan således være problemer i forhold til det tolkearbejde, der på et tidligt tidspunkt i en sag udføres for politiet.

IP1: Jeg ser problemer i forhold til tolke, der kommer ind på et tidligt tidspunkt og tolker for politiet. De skal oversætte alle mulige ting for ligesom at danne et grundlag for en sag selvfølgelig. Og der har jeg somme tider en oplevelse af, at de tolke, der tolker for politiet, kan være lidt for venlige over for politiets ønsker med hensyn til "Hvad kan han mene med det?", ikke, hvis et ord kan tydes på flere måder. (...) Jeg synes somme tider, man ser, at de vælger den tendentiøse tolkning og tager dét, som politiet synes, passer bedst ind i sammenhængen. Jeg ved ikke ... Det er en fornemmelse, jeg har, og den blev styrket [i en bestemt] sag, [hvor et bestemt ord var blevet oversat til 'kampfælle']. (...) Men vi fik så at vide, at det også kunne betyde kammerat, ikke? Det var altså en terrorsag, så derfor var det sådan set vigtigt, hvad der stod, og vigtigt, at det også bare kunne betyde kammerat. Men det havde tolken jo ikke i oversættelsen givet udtryk for, så det var ligesom dét, der lå, og det var dét, vi havde forholdt os til, ikke, og jeg har jo ikke betvivlet, at det er oversat korrekt, når jeg gennemgår sagen med min klient. (...) Det synes jeg, er et problem, man skal være obs på, ikke, om der er tolket udelukkende for den ene part. Og det gælder såmænd også, hvis de tolker for en forsvarer (advokat).

Et potentielt problem i forbindelse med tolkning synes således at være, at tolke, der på et tidligt tidspunkt tolker for politiet og dermed lægger 'grunden' for en sag, ikke nødvendigvis oplyser om, at vigtige ord og begreber i sagen kan oversættes på andre måder end dem, der passer bedst ind i politiets umiddelbare forståelse af sagen.

Nærværende undersøgelse kommer ikke nærmere ind på denne problematik, men det synes vigtigt at være opmærksom på, om tolke arbejder under vilkår, der muliggør, at de agerer 100 procent neutralt.

En dommer er inde på, at tolkene og politiet i nogle tilfælde simpelthen kender hinanden for godt, og at parternes roller ikke altid er klart adskilte:

IP: Når vi indimellem har de der Sandholmsager, der kommer de [politiet] med hele deres pakke af tolke, som næsten er politiets forlængede arme, ikke? (dommer).

Interviewer: Mmh.

IP: [Man får det indtryk], at tolken næsten kan klare den der afhøring lige så godt, som anklageren kan. De ved nøjagtig, hvad der skal siges, de ved også, hvad der skal svares, så de kører det hele nærmest. (...) Og man er nødt til at sige: "Stop lige lidt op", vi vil godt lige være sikre på, hvem er det egentlig, der har svaret nu, og det synes jeg, er et problem. For de må jo ikke overtage den rolle.

Interviewer: Men er det så, fordi det er tolken, der selv tager den rolle, eller er det, fordi politiet, eller hvem det nu er, forventer det et eller andet sted?

IP: Jeg tror, det er et spørgsmål om, at de kender hinanden for godt.

5.3.4 BRUG AF FORSKELLIGE TOLKE KAN LEDE TIL, AT TILTALTE FREMSTÅR UTROVÆRDIG

Endelig kan brugen af forskellige tolke i en sag lede til, at den tiltaltes troværdighed sættes på en prøve.

Under et fokusgruppeinterview siger en dommer følgende:

IP: Vi kan jo ikke undgå at bedømme deres troværdighed på, hvordan de forklarer sig, og hvor ens de lyder, og jeg ved, at man nogle gange forsøger at få det til at være den samme tolk ... Og det kan være en fordel, og det kan også være en ulempe. Men hvis der er alt for stor forskel på den måde, der er blevet tolket på, så kan det altså være et problem (dommer).

Citatet ovenfor behandler det forhold, at rettens vurdering af den tiltaltes troværdighed kan lide under, at den fremmedsprogedes forklaring kan fremstå forskellig fra en tidligere afgivet forklaring grundet anvendelsen af forskellige tolke.

Det kan i sammenhængen nævnes, at "Arbejdsgruppen om tolkebistand i retssager nedsat under Domstolsstyrelsen"

i deres rapport¹⁰⁵ fra 2003 gør sig en række overvejelser over, om en tolk, der er blevet anvendt af politiet i forbindelse med en afhøring af en sigtet, efterfølgende kan anvendes af retten. Arbejdsgruppen når frem til, at en tolk som udgangspunkt ikke er inhabil, fordi han tidligere har medvirket under retssagen. Arbejdsgruppen anbefaler ligefrem, at det som udgangspunkt tilstræbes, at den samme tolk anvendes igennem hele forløbet.

Af 'Vejledning om tolkning i retten' fra 2008 (som arbejdsgruppen står bag) fremgår det under overskriften 'Gentagen brug af tolk', at såfremt der i samme sag medvirker tolk i flere forskellige møder, forskellige faser eller ved forskellige instanser, bør det tilstræbes at anvende den samme tolk, da dette vil bidrage til at sikre kontinuiteten – og smidiggøre tolkeprocessen.

Ifølge vejledningen er der således fordele forbundet med at anvende den samme tolk igennem hele forløbet. Forudsætningen må imidlertid være, at tolken, der anvendes, er kompetent til opgaven. Såfremt der anvendes forskellige tolke under en sag, synes chancen måske større for at opdage, at der tidligere i forløbet er blevet tolket forkert, hvis det skulle være tilfældet. Hvis der anvendes forskellige tolke, og den sidst anvendte er den ringeste, vil man derimod kunne stå i den situation, der beskrives af dommeren ovenfor, hvor den tiltaltes troværdighed kommer på prøve, fordi hans/hendes forklaring pludselig har ændret sig.

5.3.5 MANGLEN PÅ TOLKE KAN RESULTERE I LÆNGERE VARETÆGTSFÆNGSLING

Endelig kan det nævnes, at manglen på tolke inden for meget små sprog kan medføre, at det kan være næsten umuligt at skaffe en tolk, og at den tiltalte som følge heraf sidder varetægtsfængslet i uforholdsmæssig lang tid.

IP1: Jeg havde en kineser, jeg tror, han sad i to måneder og ventede på, at vi fandt en tolk, der kunne tale med ham (anklager).

IP2: Og det er i hvert fald ikke okay (anklager).

IP1: Nej, det er ikke okay.

IP2: Når vi snakker retssikkerhed og ...

IP1: Når vi taler retssikkerhed ... Det er da et retssikkerhedsmæssigt problem, at folk sidder varetægtsfængslet bare med henblik på vi skal finde nogen, der kan snakke med dem. (...)

IP2: Jeg havde et problem engang, hvor jeg skulle bruge en swahilitolk, hvor den eneste, der var sådan brugelig i København, havde siddet i spjældet.

Det er nok vanskeligt at forestille sig, at der ikke vil være sprog eller dialekter, som simpelthen er vanskelige at tolkedække, fordi kun et meget lille antal mennesker i Danmark behersker det pågældende sprog eller den pågældende dialekt. Spørgsmålet er, om ikke der i nær fremtid i kraft af anvendelsen af videotolkning eller andre teknologier kan findes løsninger, som til dels kan rette op på det problem.

5.4 TOLKENES GENERELLE NIVEAU

Som nævnt i kapitlets begyndelse er langt fra alle tolkninger problematiske og langt fra alle tolke dårlige. Adspurgt hvilket niveau tolkene generelt befinder sig på, placerer interviewpersonerne da også flere af de tolke, de har været i berøring med, relativt godt. Indtrykket er, at der anvendes mange udmærkede – og i visse tilfælde endda meget dygtige – tolke, men at der samtidig er en del tolke i spil, som ikke lever op til de forventninger, en tolk bør kunne indfri, hvilket udløser den type af problemer, der er behandlet i de foregående afsnit.

Som det fremgår nedenfor, er interviewpersonerne blevet sat på en næsten umulig opgave, når vi har bedt dem vurdere tolkenes generelle niveau, da spændvidden er betragtelig fremmedsprogene imellem. Inden for de enkelte fremmedsprog er der ligeledes stor forskel på tolkenes niveau. Dertil kommer, at der kan være forskel på, i hvilken juridisk sammenhæng tolkningen finder sted. Endelig kan der være varierende muligheder for at skaffe en kvalificeret tolk, alt efter om man befinder sig i København, en anden større by eller andre steder i Danmark.

Endvidere kan tolkebrugerne have svært ved at vurdere/afgøre niveauet af den tolkning, de møder, såfremt de ikke behersker det fremmedsprog, der tolkes til og fra, hvilket flere reflekterer over undervejs: "Det er skide svært [at sige, hvor niveauet ligger], for det kan jo virke, som om det flyder, men jeg ved jo

ikke, om de har oversat rigtigt, jeg har jo ingen anelse" (anklager).

5.4.1 VANSKELIGT AT GENERALISERE

Med de forbehold, som lige er nævnt, bringes herunder et eksempel på interviewpersonernes vurderinger:

IP1: Jeg tænker egentlig, at der er sådan en kerne af nogen, der er vældig dygtige ... Altså, jeg synes, der er sådan tre kategorier. Der er dem, hvor det bare kører, som har masser af erfaring – deres erfaring betyder jo også noget – hvor det bare er "perfekt tolkning", og så er der de andre, hvor man siger: "Det var fint, det var ikke [fantastisk], men", og så er der dem, hvor det bare ikke går. Jeg synes, det er svært at skulle sige, hvordan det er generelt, altså hvor lægger man sig? Den der generalisering er svær (anklager).¹⁰⁶

(...)

IP2: Problemet er jo også, at det er dem [de dårlige tolke], man husker (anklager).

IP1: Ja, det er dem, der sidder fast.

IP2: Ja, dem, hvor det bare har været sådan en grim oplevelse, og man går derfra med lidt halvondt i maven og tænker...

Under fokusgruppeinterviewene bad vi interviewpersonerne om at vurdere kvaliteten af den tolkning, de har oplevet, ud fra en 5-punktsskala, som de fik udleveret under

mødet (se bilag 3)¹⁰⁷. Opgaven gik på, at de skulle diskutere sig frem til, hvor flertallet af deres tolkeoplevelser befinder sig.

Reelt bad vi interviewpersonerne om noget, der vanskeligt kan lade sig gøre, nemlig at kondensere deres erfaringer med retstolkning, så den kunne udtrykkes ved en talværdi. Der blev da også ydret modstand imod opgaven fra flere af interviewpersonerne.

At det kan være vanskeligt at foretage en generel vurdering af tolkene, bekræftes således i et andet fokusgruppeinterview, hvor en af interviewpersonerne siger følgende:

IP1: Jamen jeg synes det, det er svært ... Der anvendes flere forskellige tolke, og nogle af dem er jo fremragende, ikke, altså i øjeblikket har vi jo ekstremt mange rumænere med et deraf følgende behov for rumænske tolke, og der har vi et par enkelte, der enten er translatører, eller (...) hvor jeg føler mig ret tryk ved, at de rent faktisk tolker godt. Så det kommer også an på hvilket sprog ... Det er svært at sidde her og sige, hvad er det for [et niveau], for det kommer an på sproget, og hvad det er for et udbud, ikke? I rumænsk og i fransk er der gode tolke. (...) Man kan have en periode, hvor det er ganske udmærket, fordi det vælter ind med rumænersager (...) Og så pludselig så sidder man med alle mulige mærkelige sprog, [for eksempel] somali (...) (advokat).

Denne vurdering understøttes af en af de øvrige tilstedeværende:

IP2: Jamen der er jo en pointe i det, [IP1] siger med sprogene. Jeg kan lige se for mig, hvilke to rumænske tolke du mener. (...) Og de er super gode. De er måske nogle ettere, vil jeg tro, selv om vi ikke kan kontrollere deres sprog (advokat).

En af de øvrige interviewpersoner påpeger det tankevækkende i, at de tilstedeværende, som alle har deltaget i et betragteligt antal tolkede rets- og/eller asylsager, ikke kan nævne mere end et par stykker, der er dygtige, selv inden for de store flygtninge- og indvandrersprog.

IP3: Det, der er påfaldende, det er, at nu på rumænsk, som også er et af hovedsprogene, må man sige, i forhold til klientellet, så kan vi faktisk kun udpege to måske tre. Mens resten, de ligger i hvert fald ikke deroppe. På tyrkisk kan jeg nævne to [der er dygtige], og resten ligger langt nede [på skalaen], så det er bare for at sige, at det er en lille bitte gruppe i virkeligheden, ikke? (...) Uanset hvilke sproggrupper vi taler om, så kan man fremhæve en, to, måske tre, ikke? (advokat).

De andre tilstedeværende bakker op om denne betragtning og vender i øvrigt tilbage til, at det er en vanskelig opgave, de er sat på.

IP2: Jeg synes, det er svært at sætte et tal på ... Det er svært at sige, hvor flertallet egentlig [befinder sig] ...

IP1: Ja, jeg kan ikke.

Som det fremgår, er det vanskeligt at vurdere tolkenes generelle niveau, fordi feltet spænder vidt. Indtrykket er, at der på nogle sprog findes flere gode tolke end på andre, men at det inden for alle sprog gælder, at spændvidden er betragtelig. Som det fremgår, synes en vigtig pointe i sammenhængen at være, at selv ganske erfarne tolkebrugere alene er i stand til at nævne to-tre tolke, der er rigtig dygtige inden for de flygtninge- og indvandrersprog, de oftest er i berøring med. Siden vi ikke har spurgt et repræsentativt udsnit af tolkebrugere, hvor mange rigtig dygtige tolke de kender til, kan vi ikke ud fra materialet konkludere, at der ikke findes mere end to-tre på hvert sprog. Men vi kan konstatere, at en gruppe meget erfarne tolkebrugere kunne nå til enighed om dette under en diskussion, hvilket er bemærkelsesværdigt.

5.4.2 FLYGTNINGENÆVNET VS. RETSSYSTEMET I ØVRIGT

Datamaterialet peger i retning af, at der kan være forskel på, i hvilken juridisk sammenhæng tolkningen finder sted. Således kommer flere interviewpersoner – uafhængigt af hinanden – ind på, at deres oplevelse er, at de tolke, der anvendes i Flygtningenævnet, oftere er dygtige, og at man er mere sikker på at møde en dygtig tolk i Flygtningenævnet end i retssystemet i øvrigt.¹⁰⁸

Som en af interviewpersonerne siger:
 ”Jeg tror, der kan være forskel, om det bare, i anførselstegen, er en almindelig straffesag eller en sag inde i Flygtninge-

nævnet, ikke ...” (advokat). Under et andet fokusgruppeinterview forklarer en af interviewpersonerne, at Flygtningenævnets udgangspunkt for at identificere de bedste tolke er særligt godt, fordi der anvendes tolk i forbindelse med **alle** sager:

Der er hundredvis af sager fra Afghanistan, fra Irak osv., så de har altså ret god mulighed for at vurdere, hvem der er de bedste, og dem bruger de så, hvis de kan ... Hvis de kan komme til det (advokat).

Interviewpersonen er i den forbindelse inde på, at nogle af de tolke, der anvendes i Flygtningenævnet, formentlig sjældent kommer i retten, fordi de tolkejobs, nævnet kan tilbyde, er mere attraktive:

IP1: Jeg tror, at der er en mulighed for, at de nærmest aldrig kommer i retten, de tolke, altså Flygtningenævnet sætter sig på dem.

IP2: Det kan godt være.

IP1: Jamen det gør de, de vælger ud, ikke? (...) Udlændingestyrelsen forsøger så også at bruge mange af de samme, og det er jo hele dage for folk, så det vil de jo gerne, ikke? Sidde der hele dage fra morgen til aften. Et retsmøde på en time her og der og så skal de et andet sted hen ... [Det er ikke så attraktivt].

5.4.3 GEOGRAFISKE UDFORDRINGER

Endelig kan der være forskel på mulighederne for at skaffe en kvalificeret tolk, alt efter om

man befinder sig i en stor by eller en lille, og dette er måske en medvirkende årsag til, at tolkebrugerne har forskellige opfattelser af, hvor det generelle niveau blandt tolkene ligger.

IP: De gode tolke er kræsne i forhold til, hvilke sager de tager. Det er klart, at de kan få mere ud af at tage, kan man sige, [retssager] i en stor by, end de kan ved at skulle rejse land og rige rundt og tolke en enkeltsag hist og en enkeltsag pist, og det gør jo så, at når de udviser den kræsenhed, jamen så går man så til næste niveau på listen, næste kundskabsniveau på listen. (...) Så jeg, jeg oplever måske nok, at der er ... givetvis også, fordi jeg kommer fra provinsen af, at man oftere støder på problemer eller udfordringer. (...) Dels er man udfordret af kræsenheden, dels er man måske udfordret på minoritetssprogene i forhold til adgangen til tolke (dommer).

I sammenhængen kunne man anføre, at hvis man i Danmark faktisk uddannede tolke på flygtninge- og indvandrersprogene, ville kræsenhed blandt de bedste tolke ikke være så stort et problem, da de næstbedste også ville være gode/velegnede.

5.5 REAKTIONER PÅ PROBLEMATISK TOLKNING

I det følgende skal vi se på, hvordan de juridiske tolkebrugere agerer, når de i praksis oplever tolkninger, som de mener, er problematiske.

Eksemplerne i afsnittet illustrerer, at såvel advokater, anklagere og dommere har fundet anledning til at gribe ind. Det fremgår af afsnittet, at indgrebene har været motiveret af de individuelle tolkebrugeres konkrete konstateringer – eller fornemmelser – af, at tingene ikke lever op til den standard, de burde. Det vil sige, at indgrebene har været betinget af den enkelte tolkebrugers muligheder for at gennemskue fejl og mangler forbundet med tolkningen. At forlade sig på, at der i en retssag er en tolkebruger til stede med såvel indsigt som mod til at reagere på en problematisk tolkesituation, peger i retning af, at retssystemet accepterer en ganske stor grad af usikkerhed i forhold til, om den tolkning, der tilbydes en tiltalt i en straffesag, rent faktisk sikrer vedkommende en retfærdig rettergang.

5.5.1 ADVOKATEN MÅ BRYDE IND

Som det fremgår tidligere i analysen, deltog ved et af fokusgruppeinterviewene en advokat, som selv mestrer et af de store indvandrersprog, hvormed vedkommende adskiller sig fra langt hovedparten af tolkebrugerne i retsvæsenet. Denne kompetence sætter selvsagt personen i en særlig situation, når der tolkes til og fra det pågældende fremmedsprog, da vedkommende er i stand til at gennemskue fejl og mangler, mens tolkningen pågår.

IP: Jeg har altid ondt i hovedet, når jeg har været i retten, hvor der er blevet tolket [på det pågældende fremmedsprog], altid, og det har jeg også nu, [IP har forud for interviewet været i retten med en klient], fordi der er så mange gange, hvor jeg må tolke, altså hvor jeg siger: ”Jamen det er jo ikke det, der er blevet sagt”, og tolken efterfølgende siger: ”Nå, okay, undskyld, undskyld”. Det sker igen og igen, der er et hav af eksempler ... Jeg må virkelig koncentrere mig, for man kan ikke regne med, at der bliver oversat korrekt (advokat).

Og IP fortsætter:

[Jeg oplevede for nylig en tolk,] der blev forlegen, fordi hun blev afsløret i, at hun simpelthen ikke magtede opgaven. Jeg sagde: ”Jeg undskylder mange gange, men du kan simpelthen ikke det her, så vi bliver simpelthen nødt til at stoppe.” Så inden vi overhovedet kom i gang, afsluttede vi afhøringen hos politiet. (...) Og der tænker jeg bare, hvis jeg ikke havde været der ...

Langt hovedparten af advokaterne og de øvrige professionelle aktører i retten må imidlertid formodes ikke at være klædt på til systematisk at gribe ind, ganske enkelt fordi de ikke opdager, at tolken ikke i tilstrækkeligt omfang mestrer det fremmedsprog, der tolkes fra.

Det forekommer imidlertid, at tolkebrugere, der ikke mestrer det fremmedsprog, der tolkes til og fra, har afbrudt et retsmøde, fordi de har siddet med en fornemmelse af, at noget var galt. Af interviewmaterialet fremgår det,

at denne fornemmelse typisk vil udspringe af, at en klient – der ellers virker fornuftig – pludselig fremstår ufornuftig. Utilstrækkelige dansksproglige kompetencer hos tolken vil selvsagt også kunne give tolkebrugerne et hint om, at tolken ikke er kvalificeret til opgaven.

Interviewer: Hvad skal der til, for at I som tolkebrugere for eksempel ved et retsmøde gør opmærksom på, at I mener, at tolkningen er problematisk?

IP1: Altså der kan være situationer, hvor du har på fornemmelsen, at her er der et eller andet galt. Og her er det bedst, hvis det er klienten, der siger: “Det forstår jeg ikke”, eller “Der er et eller andet galt”, men det kræver jo, at klienten selv kan lidt dansk. Så det er ofte på fornemmelsen, at man spørger: “Forstår I hinanden?”, eller “Forstår I det, der bliver sagt?” (advokat).

En af de øvrige tilstedeværende advokater supplerer:

IP2: Ja, det vil jeg også sige, det er ikke ualmindeligt, at man er nødt til at sige: “Det kan vi ikke, det går ikke”.

Endnu en advokat supplerer:

IP3: Mange gange er det dårligt dansk eller ... Man ved, at en klient er rimelig fornuftig, og så lyder det helt skævt, det, der kommer, ikke?

IP2: Så det er ikke, absolut ikke, usædvanligt, at man beder om at få sagen udsat ...

Interviewer: Det har I allesammen gjort?

IP3: Ja.

Ved et andet fokusgruppeinterview spørger vi direkte, om interviewpersonerne har været i situationer, hvor de har måtte stoppe det, der foregik.

Interviewer: Ja? Der bliver nikket, flere? [Rundt om hele bordet nikkes der].

At hovedparten af fokusgruppedeltagerne enten selv har afbrudt en sag på grund af dårlig tolkning eller medvirket i sager, som er blevet afbrudt af nogle af de øvrige tilstedeværende i retten, siger noget om, at der bruges en del tolke, som ikke er kvalificeret til opgaven.

I artiklen 'Oversættelse uden kvalitetskontrol' fra Advokatsamfundets blad 'Advokaten' fra maj 2015 udtaler forsvarsadvokat Henrik Stagetorn, at det ubehagelige er, at man som advokat ikke har mulighed for at tjekke, om tolkningen er korrekt, og at det fra dommerens side meget nemt kan opfattes som indblanding i afhøringen, hvis den tiltalte eller advokaten gør opmærksom på, at der er et problem, om end indsigelsen er særdeles relevant.

5.5.2 ANKLAGEREN OVERTAGER TOLKENS ROLLE

Af interviewmaterialet fremgår det, at også anklagere kan se sig nødsaget til at reagere, hvis tolkningen er på vildspor, men at det kan indebære en reaktion fra retsformanden.

IP: Der kan være tale om et sprog, som man i lille udstrækning mestrer. Altså jeg har prøvet en situation, hvor det var et sprog, som jeg kendte meget lidt til, men det var meget vigtigt [det, der blev talt om], det var sådan noget med et persongalleri. Det var russisk, og jeg har været i Rusland nogle gange, så det er meget, meget basalt, hvad jeg kan af russisk, men jeg vidste dog, at en kollega, altså han oversatte ordet forkert, at kollega også kan betyde ven. Og det var ret afgørende, det der med, hvad deres relation var, og så siger jeg til tolken: "Når jeg siger sådan, så vil jeg gerne have, du oversætter det præcist", og så ender det jo med, at retsformanden siger: "Anklager, hvad har De af forudsætninger for russisk?". Og jeg kunne jo ikke sige: "Jeg har været på ferie", så jeg sagde: "Jamen, jeg har ikke specielle forudsætninger, men jeg ved tilfældigvis, at ...", og så så det jo mærkeligt ud. Men det var jo problematisk for alle, at det ikke blev oversat rigtigt (anklager).

Samme anklager fortsætter:

IP: Jeg har også været ude for at skulle tage over. Det var en arrestantsag, og det var en fransk tolk, og hun var altså rystende ringe, og så endte det med, at jeg først talte som mig selv, og så tolkede jeg mig selv, fordi jeg kan tale fransk.

Interviewer: Okay.

IP: Og det må man ikke, men hvad skulle vi gøre, ikke? Vi sad til en frist, og så blev tolken ved med at sige: "Ja, du skal jo dømmes for ...",

og der var tale om én, der allerede var blevet dømt og sad og ventede på noget ... Vi kunne ikke identificere, om han skulle udsendes, og han blev mere og mere bange, fordi han troede jo: "Er der nye sigtelser, hvad er det for noget?". Manden gik mere og mere i panik, og så stoppede jeg det ligesom og sagde: "Okay, nu, nu tager jeg over", og så endte det med, at han sagde, hvor han kom fra, altså fordi han blev så panikken over hele det der, og så fortalte han faktisk (...). Det var ikke så godt. Og så da vi gik, sagde tolken til mig: "Nej, hvor er du dygtig til fransk", og jeg fik sådan lyst til at svare: "Ja, det er du ikke." Ikke, altså? Men det gør én bekymret, for det lød jo fint [når hun tolkede].

5.5.3 VANSKELIGT AT VURDERE TOLKNING PÅ ET FREMMEDSPROG, MAN IKKE HAR KENDSKAB TIL

Og netop det, at det umiddelbart kan lyde fint, når der tolkes, kan være en vigtig hindring for, at tolkebrugerne bliver opmærksomme på, at det tolkearbejde, der leveres, måske langt fra har en standard, der sikrer, at den tiltalte opnår en retfærdig behandling. I praksis kan tolken meget vel være den eneste i lokalet, som kan vide, hvilket niveau tolkningen reelt befinder sig på. Hvis tolken optræder pænt og ordentligt og agerer som forventet, opstår der måske ikke nogen anledning til undren/bekymring fra tolkebrugernes/rettens side.

Virkeligheden er således, at det kan være tilfældigt, hvorvidt der er nogen, der opdager, hvis tolkningen ikke har det niveau, der er forudsætningen for, at en tiltalt med behov for

tolkebistand ikke stilles ringere end en tiltalt uden.

En dommer siger:

IP: Jeg synes, at tolkning er en stor udfordring, og at netop tolkning ved retterne er en stor udfordring, fordi vi kun nogle gange kan finde ud af, at der er problemer. Det er ikke så svært, hvis vi kan mærke, at der er problemer, men der er situationer, hvor vi måske ikke opdager det (dommer).

En anden dommer supplerer:

IP: Vi har jo et lønligt håb om, at vi trods alt har fanget de situationer, hvor man kunne tro, der var, hvad kan man sige ... eller hvor der kunne opstå et retssikkerhedsmæssigt problem, men vi har jo ingen garanti for det (dommer).

5.5.4 UDSÆTTELSE AF SAGEN

Såfremt tolkebrugerne, herunder advokaten, faktisk bliver opmærksom på, at tolkningen giver anledning til bekymring, kan der – paradoksalt nok – opstå den situation, at advokaten af hensyn til klienten ikke beder om udsættelse i en sag, da det kan medføre, at klienten skal vente yderligere to-tre måneder i varetægt.

IP: Jamen du har det problem, specielt hvis det er arrestanter, og der er afsat en dag for eksempel, så er der også et hensyn, der hedder, den her mand, han har ventet i fire-fem måneder på sin dom, og hvis den ikke

bliver afgjort i dag... Altså man finder måske først ud af, at tolkningen er utilstrækkelig efter to timer, oftest er det jo ikke noget, man ved, straks tolken åbner munden, den første sætning, så er det slut, så der går måske en time eller to. Og så kan du måske ikke finde en anden tolk på det tidspunkt. Og så står man der. For skal man afbryde af retssikkerhedsmæssige årsager, som man i virkeligheden burde gøre, eller skal man varetage ... Han vil jo gerne, for han står til at få sin dom og komme ud i dag, uanset hvad han får. Hvis man afbryder, skal han vente to-tre måneder yderligere i varetægt, ikke? Den situation kan du reelt stå i. Man står i et kæmpe dilemma. Det har jeg oplevet i en pistolsag, våbenbesiddelse, hvor tolken var helt, altså det var helt hen i vejret, det var så grelt, at, ja, hans [tiltaltes] kone, som talte perfekt dansk, og som var tilhører, tog sig til hovedet flere gange, og efter dommen gik hun op til dommeren og sagde: "Det dér, det er under al kritik, ham må I ikke bruge en gang til." Det sagde hun til dommeren (advokat).

Under et andet fokusgruppeinterview giver en anklager udtryk for lignende overvejelser:

IP1: Er det altid det rigtige at afbryde? Du har en mand, der har siddet varetægtsfængslet i seks måneder, og langt om længe har han sin sag for, og vidnerne er indkaldt, retten er sat. Så møder tolken ikke op, eller også kommer der måske en halvgod tolk. Hvis du siger nej til tolken, så risikerer du, han skal sidde to måneder ekstra i spjældet (anklager).

Interviewer: Hmm ...

IP1: Er det tilfredsstillende?

Blandt de medvirkende er der dog ikke helt enighed om, hvad man skal stille op i en sådan situation. Således siger en af de øvrige tilstedeværende anklagere:

IP2: Det er ikke tilfredsstillende, men det er nødvendigt [at udsætte] (anklager).

At der er tale om en vanskeligt dilemma, fremgår af drøftelserne:

IP1: Altså hun [tolken], det var helt forrykt, ikke. Altså, hun kunne slet ikke. Men hvad gør man dér? Det er jo også hensynet til den tiltalte, til at få sagen afgjort, til de forurettede. Det var noget sædelighed, og vi var nede i [xxx], og der var jo ikke udsigt til at få en anden tolk til at komme, og så må man jo sige: "Er den anden bedre?" Det er ikke til at vide, men, ja, hovedparten er dygtigere end det (anklager).

5.5.5 KLIENTEN AFFINDER SIG MED EN DÅRLIG TOLK

Flere af advokaterne i denne undersøgelse nævner, at de har haft klienter, der med åbne øjne affinder sig med en dårlig tolk, fordi de tror, at det vil skade sagen at sige fra over for tolken.

IP1: Én ting er, at vi som advokater ikke nødvendigvis opfanger, at der er noget galt

med tolkningen. Hvad værre er, kan man sige, det er, at klienterne, som jo godt kan forstå modersmålet, nogle gange fornemmer, at der er et eller andet helt galt i den måde, der bliver tolket på, uden at reagere på det. Problemet er, at de kommer fra nogle meget ... De kommer fra nogle kulturer, som er meget høflige. De kommer fra en høflighedskultur og fra en kultur med autoritet ... Man er autoritetstro, så når der kommer en tolk hos politiet eller i retten, så siger man ikke bare: "Det dér, det kan han ikke finde ud af." Så affinder man sig med det. Den sag, jeg havde i dag i retten i [xxx], der kommer sønnen og siger til sin far, mens vi står der, vi er udenfor i forbindelse med voteringen, så siger han: "Den tolk ... Han duede jo ikke til noget som helst, han kunne slet ikke oversætte. Hvorfor sagde du ikke noget?" Så siger han: "Jamen, min søn, det er jo retten, der har indkaldt mig, det kan jeg jo ikke sige, altså det må vi jo affinde os med", som om det er det mest naturlige i hele verden. [...] Det er den der autoritetstro, ikke? (advokat).

En af de øvrige advokater supplerer:

IP2: Ja, og netop det, du er inde på med høflighed, andre høflighedskulturer ... Nogle gange er man nærmest nødt til at tage sin klient med udenfor og sige: "Hør nu her, det er okay at sige, at du ikke forstår den tolk, for jeg forstår ikke, hvorfor du i dag snakker fuldstændig mærkeligt", ikke? "Nå ja, men der er da også ... og ja." Folk har svært ved selv at få det sagt, fordi de er høflige og gerne tænker: "Uha, jeg må hellere være med til at få

det til at glide, når nu dommeren sidder der og ...” (advokat).

En tredje svarer:

IP3: Men de vil jo ikke gøre sig uvenner (advokat).

En fjerde bekræfter:

IP4: Nej, de vil jo ikke gøre sig uvenner, de tror de gør sig uvenner med dommeren (advokat).

5.5.6 INDBERETNING AF DÅRLIGE TOLKE

Har det konsekvenser for de tolke, der sættes fra opgaven, eller dukker de blot op ved en anden byret den efterfølgende dag? Disse spørgsmål kan ikke endeligt besvares med afsæt i datamaterialet, da det ikke er et emne, vi for alvor har berørt. Følgende dialog mellem anklagere ansat ved forskellige politikredse efterlader imidlertid det indtryk, at der ikke er nogen fast praksis for, hvordan man undgår, at en tolk, der ikke er egnet som tolk og derfor bliver sat af opgaven, tilbydes nye tolkeopgaver, uden at vedkommende i mellemtiden har flyttet sig kvalitativt.

IP1: Hvis du oplever noget dårligt, så gælder det jo om, at du indberetter det, men det er jo også det der med en travl hverdag (anklager).

IP2: Det skal man jo gøre, det er klart (anklager).

IP1: Ja, men det er igen det der med, at der er mange ting, man skal gøre, som man ikke altid får gjort. Vi skal jo også tidsregistrere hver dag, men det er ikke altid, at man får gjort det.

IP3: Nå, gør du ikke det? (anklager)

(Alle griner).

Anklageren forklarer:

IP1: Det er jo sådan en ekstra opgave, og hvem skal man skrive til, og hvordan skal man få det formuleret? Hvordan skal det være? Og så skal der ske partshøring, og så skal der datten og datten, og det skal også være nogenlunde formuleret.

IP3: Lige præcis, det tager tid at skrive sådan en.

IP1: Det er noget med at hive sig selv op for alles skyld, ikke?

IP2: Men en ting er det der med at luge ud, altså jeg synes, det er sværere der det med, hvordan sikrer du, at der er nogen tilbage på listen, der er dygtige nok? (...)

IP1: Hvis man luger det hele væk, ja.

IP2: Så er det svært.

Det fremgår af kapitel 4 i 'Bekendtgørelse om Rigspolitiets tolkeoversigt'¹⁰⁹ om indberetning og sletning af tolke fra oversigten, at

Rigspolitiet kan slette en tolk efter anmodning fra tolken, eller hvis betingelserne for at være optaget på oversigten ikke længere er til stede. Tolken er forpligtet til straks at give besked til Rigspolitiet, hvis der kan være begrundet tvivl om, hvorvidt betingelserne for at være optaget på oversigten fortsat er til stede. Også tolkebrugerne har et ansvar. Det fremgår således, at såfremt en forvaltningsmyndighed i forbindelse med anvendelse af en tolk vurderer, at der kan være begrundet tvivl om, hvorvidt betingelserne for at være optaget på oversigten fortsat er til stede, skal forvaltningsmyndigheden indberette det.

Ifølge Rigspolitiet er tolkeoversigten en oversigt, der stilles til rådighed for brugerne – den er med andre ord et tilbud, som brugerne kan vælge at gøre brug af¹¹⁰. Der føres fra Rigspolitiets side ikke kontrol med, hvordan tolkene fungerer, når først de er optaget på listen. Således er det op til brugerne at afgøre, hvor godt tolkene fungerer. Indberetninger om tolke, der ikke fungerer, modtager Rigspolitiet relativt få af.

Rigspolitiet har i november 2015 (få dage inden redaktionens afslutning) introduceret en revideret indberetningsblanket rettet mod juridiske tolkebrugere, der ønsker at klage over en tolk. På baggrund af indberetningen foretages en partshøring af tolken. Herefter foretages en samlet vurdering af indberetningen, herunder om indberetningen skal føre til en advarsel eller en sletning af tolken. Se evt. bilag 4.

5.6 SAMMENFATNING

Med udgangspunkt i en række fokusgruppe-interviews med dommere, anklagere og advokater gennemført i foråret 2015 fremstiller og diskuterer kapitlet, hvilke tolkerelaterede problemer der forekommer i forbindelse med tolkning i retsvæsenet – herunder om tolkningen udgør et retssikkerhedsmæssigt problem. Kapitlet er struktureret med udgangspunkt i fem overordnede temaer: 1) Forventninger til den gode tolkepræstation, 2) Problemer i forbindelse med retstolkning, 3) Tolkningens betydning for troværdighed, 4) Tolkenes generelle niveau og 5) Reaktioner på problematisk tolkning.

Som det fremgår af kapitlet, er den optimale tolkning, ifølge tolkebrugerne, opnået, når kommunikationen under et retsmøde kan afvikles, næsten som om der ikke var tolk på. Det indebærer, at tolken behersker både dansk og det fremmedsprog, der tolkes til og fra, at tolken er bekendt med forretningsgangen ved retsmødet, og den terminologi der anvendes, og at tolken i det hele taget agerer professionelt. Det fremgår endvidere, at det, ifølge tolkebrugerne, er væsentligt, at tolken skal turde give udtryk for tvivl.

Desværre lever tolkningen i det danske retsvæsen ikke altid op til forventningerne – hverken tolkebrugernes eller de forventninger, der er udtrykt i Domstolsstyrelsens 'Vejledning om tolkning i retten' fra 2008. Således behandler kapitlet en række eksempler på tolkerelaterede problemer, som de fremstår fra

tolkebrugernes perspektiv. De problemer, som nævnes, er:

- manglende sproglige forudsætninger for at agere tolk
- manglende viden om forretningsgangen og rettens begreber
- manglende professionalisme.

Eksempler på manglende professionalisme er, at tolken fører samtaler med den tiltalte uden at informere retten om formål og indhold, at tolken tager parti for eller imod den tiltalte, eller at tolken (grundet blufærdighed) nærer modstand imod at tolke visse dele af en sag.

Af kapitlet fremgår det, at troværdighed er en vigtig parameter i forbindelse med rettens bedømmelse af en sag. Den tiltaltes troværdighed vurderes på grundlag af personens forklaringer, men også vedkommendes måde at forklare sig på og øvrige fremtræden. I tolkede retssager vil vurderingen af den fremmedsprogedes troværdighed, ifølge de interviewede tolkebrugere, være tæt forbundet med tolkens ageren, hvorfor det spiller en vigtig rolle, at tolken formidler den fremmedsprogede korrekt. Tolken skal hverken involvere sig for meget eller for lidt, men forholde sig neutralt og professionelt til opgaven. Hvis tolken, gennem sin adfærd eller sit begrebsvalg, udtrykker sympati eller antipati med den tiltalte, vil det i yderste konsekvens kunne påvirke sagens afgørelse. Tolken udgør et centrum i en tolket retssag, da vedkommende

hele tiden er 'på', og det indebærer en risiko for, at tolkens tilgang har en afsmittende virkning på opfattelsen af den tiltalte.

Som nævnt flere steder ved vi ikke, i hvilket omfang de nævnte problemer med retstolkning forekommer. Indtrykket er, at spændvidden blandt tolke inden for de forskellige flygtninge- og indvandrersprog er betydelig. Som det fremgår af kapitlet, synes en vigtig pointe at være, at meget erfarne tolkebrugere alene er i stand til at nævne to-tre tolke, der er rigtig dygtige inden for de sprog, de oftest er i berøring med.

Endelig behandler kapitlet tolkebrugernes reaktion, når de i praksis oplever tolkninger, som de mener, er problematiske. Eksemplerne i kapitlet illustrerer, at såvel advokater, anklagere og dommere har fundet anledning til at gribe ind, og det fremgår, at indgrebene har været betinget af den enkelte tolkebrugers muligheder for at gennemskue fejl og mangler forbundet med tolkningen. Der bliver i kapitlet gjort opmærksom på det forhold, at man forlader sig på, at der i en retssag er en tolkebruger til stede med såvel indsigt som mod til at reagere på en problematisk tolkesituation, hvilket peger i retning af, at retssystemet accepterer en ganske stor grad af usikkerhed i forhold til, om den tolkning, der tilbydes en tiltalt i en straffesag, faktisk sikrer vedkommende en retfærdig rettergang.

KAPITEL 6

KONKLUSION OG ANBEFALINGER

Denne rapport diskuterer, om de rammer, det danske retsvæsen tilbyder en tiltalt med behov for tolkebistand, reelt sikrer, at vedkommende opnår en retfærdig behandling.

Rapporten fokuserer særligt på tolkning på flygtninge- og indvandrersprogene i forbindelse med straffesager.

Det danske retsvæsen anvender i et vist omfang tolke, der ikke er uddannet i hverken sprog eller tolkning, når der i straffesager er behov for tolkebistand, og det kan betyde, at tolkene savner sproglige kompetencer, tolkekompetencer og professionalisme.

Rapporten viser, at tolken i praksis kan være den eneste i retslokalet med et overblik over, hvilket niveau tolkningen faktisk befinder sig på, da det som udgangspunkt er vanskeligt for de juridiske tolkebrugere at vurdere et fremmedsprog, de ikke har kendskab til og ikke behersker.

Hvorvidt der under afviklingen af en sag er en juridisk tolkebruger til stede, der er i stand til at gennemskue fejl og mangler forbundet med tolkningen og vælger at gøre

opmærksom på det, hviler i et vist omfang på tilfældigheder. Såfremt tolken ikke påkalder sig opmærksomhed, og afhøringen tilsyneladende forløber problemfrit, er der reelt intet, der kan hindre, at straffesager ved de danske domstole afvikles på et usikkert grundlag.

Rapporten peger således på, at der i forbindelse med tolkede straffesager **kan** være retssikkerhedsmæssige problemer, hvis omfang man ikke kender.

6.1 TOLKEUDDANNELSE

Juridiske tolkebrugere oplever, at sprogkompetencerne hos de tolke, der anvendes i retsvæsenet, ikke altid er tilstrækkelige til, at de reelt kan tolke mellem to sprog. Endvidere kan det opleves som problematisk, når tolkene ikke kender forretningsgangen og rettens begreber eller agerer uprofessionelt – fører samtaler med den tiltalte uden at informere retten om formål og indhold, tager parti for eller imod den tiltalte, ikke ser sig i stand til at tolke alle dele af en sag etc.

I tolkede retssager vil vurderingen af den tiltaltes troværdighed være tæt forbundet

med tolkens ageren, hvorfor det spiller en vigtig rolle, at tolken formidler den tiltalte korrekt. Hvis tolken gennem sin adfærd eller sit begrebsvalg udtrykker sympati eller antipati med den tiltalte, vil det kunne påvirke rettens opfattelse af den tiltalte og i yderste konsekvens sagens afgørelse.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler:

- At Uddannelses- og Forskningsministeriet fremmer, at der oprettes en tolkeuddannelse uden egenbetaling rettet specifikt mod de vigtigste flygtninge- og indvandrersprog. Formålet med uddannelsen skulle være at sikre et højt sprogligt niveau, kendskab til relevante fagudtryk samt færdigheder i tolkning, herunder tolketeknik og tolkeetiske regler.¹¹¹

6.2 CERTIFICERINGSORDNING OG OFFENTLIGT TILGÆNGELIGT REGISTER OVER CERTIFICEREDE TOLKE

Dokumenterede kompetencer inden for sprog og/eller tolkning er **ikke** p.t. en forudsætning for, at en person kan fungere som tolk i en straffesag. Tolkning er et af de ganske få erhverv i Danmark, hvor der ikke kræves dokumenterede kompetencer i form af en bestået eksamen, et diplom, en certificering, et bevis eller lignende. Rapporten viser, at utilstrækkelige sprogkompetencer og en uprofessionel tilgang til opgaven, hos nogle af de tolke der anvendes i retsvæsenet, kan udfordre retssikkerheden.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler:

- At Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet etablerer en certificeringsordning, så tolke certificeres efter endt uddannelse eller på baggrund af en prøve i tolkning og sprog.¹¹²
- At Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet opretter et nationalt og offentligt tilgængeligt register over certificerede tolke, som alle kan benytte – for eksempel advokater.¹¹³

6.3 TOLKNING I RETSVÆSENET

Rigspolitiet administrerer en tolkeoversigt, der i vidt omfang benyttes af domstolene. Oversigten er alene tilgængelig for institutioner under Justitsministeriet og domstolene. Da der stilles særlige krav til tolke, der optræder på Rigspolitiets tolkeoversigt (ren straffeattest og fravær af relationer, der kan rejse tvivl om tolkens muligheder for at agere upartisk),¹¹⁴ vil der formentlig fortsat være behov for, at Rigspolitiet – eller en anden instans under Justitsministeriet – administrerer en særskilt oversigt over tolke, der opfylder særlige krav. Tolke på en sådan oversigt bør – på linje med tolkene i det nationale og offentligt tilgængelige register – være certificerede.

Hvad angår de tolke, der i dag optræder på Rigspolitiets tolkeoversigt, forholder det sig med overvejende sandsynlighed sådan, at omkring 80 procent ikke er i besiddelse

af dokumenterede kompetencer (ingen uddannelse eller eksamen) i tolkning og/eller sprog.¹¹⁵ Samtidig dækkes, ifølge Translatørforeningens Tolkeudvalg, de fleste af de sprog, der er behov for i retten, hos politiet, i Udlændingestyrelsen etc., af ovennævnte 80 procent tolke.

Indberetningsordning

Da der både nu og fremover vil være behov for at sikre, at de tolke, der er optaget på Rigspolitiets tolkeoversigt, kan levere tolkning af tilstrækkelig kvalitet, er det vigtigt, at juridiske tolkebrugere er opmærksomme på den tolkebistand, de er i berøring med, og sørger for at indberette tolke, der leverer fejlbehæftet og/eller mangelfuld tolkning. Formålet er at undgå, at tolke, der savner sproglige kompetencer og/eller tolkekompetencer og professionalisme, fortsat bliver tilkaldt til tolkeopgaver. Rigspolitiet har i november 2015 introduceret en revideret indberetningsblanket, som kan anvendes af juridiske tolkebrugere, der ønsker at klage over en tolk.¹¹⁶

En sådan indberetningsordning er et vigtigt led i at optimere tolkeoversigten. På andre parametre vil oversigten tilsvarende kunne optimeres. Således fremgår tolkenes uddannelsesretning og -niveau ikke af oversigten i dag (for så vidt angår anden uddannelse end uddannelse til tolk).¹¹⁷

Formel overensstemmelse mellem retsplejelovens § 149 og Den Europæiske menneskerettighedskonvention (EMRK)

Arbejdsgruppen om tolkebistand i retssager nedsat under Domstolsstyrelsen i 2002 gjorde i 'Rapport om tolkebistand i retssager' fra 2003 opmærksom på, at danske domstole i praksis lever op til forpligtelserne, men at ordlyden i retsplejelovens § 149, stk. 1, formelt set ikke er i overensstemmelse med EMRK. Af § 149, stk. 1, fremgår, at der kun stilles krav om tolkning af afhøringen – og ikke af andre aktørers udtalelser, bemærkninger eller lignende – og at retten kan undlade at anvende tolk, hvis den selv finder at have de fornødne sproglige kvalifikationer.

Den juridiske analyse af forholdet mellem dansk ret og menneskeretten i denne rapport påpeger tilsvarende denne uoverensstemmelse.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler:

- At institutioner under Justitsministeriet og domstolene efter en overgangsperiode forpligtes til udelukkende at benytte certificerede tolke. (Dog bør der være mulighed for dispensation ved meget små sprog).
- At Rigspolitiet efter to år evaluerer den netop iværksatte indberetningsordning i forhold til, om ordningen bliver anvendt og er effektiv.
- At Rigspolitiet optimerer informationerne på tolkeoversigten, så brugerne får et bedre indblik i hvilke tolke, der er de

bedst egnede (for eksempel kan tolkenes uddannelsesretning og -niveau fremgå af oversigten)

- At Folketinget sikrer formel overensstemmelse mellem retsplejelovens § 149, stk. 1, og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) artikel 6, stk. 3, litra a og e, ved at præcisere i retsplejeloven, at adgang til tolkebistand gælder under hele straffesagens behandling.

BILAGSOVERSIGT

BILAG 1:

Resumé af afsnit 3 – 6 i 'Rapport om tolkebistand i retssager' fra 2003 afgivet af Arbejdsgruppen om tolkebistand i retssager nedsat under Domstolsstyrelsen

BILAG 2:

Interviewguide anvendt under fokusgruppeinterviewene

BILAG 3:

Skala til vurdering af tolkningens kvalitet anvendt under fokusgruppeinterviewene

BILAG 4:

Vejledning og blanket til indberetning af tolke

BILAG 1 – UDDRAG AF 'RAPPORT OM TOLKEBISTAND I RETSSAGER' FRA 2003

(afgivet af Arbejdsgruppen om tolkebistand i retssager nedsat under Domstolsstyrelsen)

2. RESUMÉ AF RAPPORTENS AFSNIT 3 – 6

I retssager, hvor der optræder en part eller et vidne, som ikke kan dansk, indtager tolke en nøgleposition i bestræbelserne på at sikre en retfærdig rettergang

Bestemmelsen i retsplejelovens § 149 om tolkning stammer fra 1919, hvor spørgsmålet om tolkning i retssager ikke var aktuelt i samme omfang som i dag. Der befinder sig således i Danmark i dag en meget større gruppe personer end tidligere, der ikke eller kun delvist behersker dansk. Denne ændring i befolkningssammensætningen medfører, at der kan sættes spørgsmålstejn ved, om retsplejelovens § 149 tager højde for nutidens behov og krav.

Den Europæiske Menneskerettigheds-konvention (EMRK) artikel 6, stk. 3, litra a og e, indebærer nogle forpligtelser for danske myndigheder vedrørende tolkning i straffesager. Arbejdsgruppen vurderer, at danske domstole i praksis lever op til disse forpligtelser. Det forhold, at der efter ordlyden i retsplejelovens § 149, stk. 1, kun stilles krav om tolkning af afhøring – og ikke af andre aktørers udtalelser, bemærkninger og lignende – og at retten kan undlade at anvende tolke, hvis den selv finder at have de fornødne sproglige

kvalifikationer, er dog formelt set ikke i overensstemmelse med EMRK.

Efter Den Nordiske Sprogkonvention og retsplejelovens § 149, stk. 4, afholdes **udgifter til tolkning** i sager, herunder i civile sager, hvori en statsborger i et andet nordisk land er part, som udgangspunkt af statskassen. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det bør overvejes, om der skal ske en harmonisering af reglerne, så der gælder ens regler for nordiske statsborgere og andre personer bosiddende i Danmark, som (heller) ikke behersker dansk.

Det forhold, at en person er blevet anvendt som tolke i forbindelse med politiets efterforskning, indebærer ikke i sig selv, at den pågældende efter EMRK eller retsplejeloven vil være **inhabil** i forbindelse med tolkning under en retssag vedrørende den samme sag. Det er i øvrigt arbejdsgruppens opfattelse, at pligten til at afklare, om der (af andre grunde) foreligger inhabilitet, bør reguleres udtrykkeligt, jf. princippet i retsplejelovens § 66, stk. 2.

Efter retsplejelovens § 149, stk. 6, 2. pkt., finder **vidnereglerne** i retsplejeloven anvendelse på tolke med de lempelser, der følger af forholdets natur. Det er sammenfattende arbejdsgruppens opfattelse, at der er så store forskelle mellem et vidnes og en tolks rolle under en retssag, at vidnereglerne ikke udgør hverken den nødvendige eller en hensigtsmæssig regulering af tolkning i retssager.

Det bør derfor efter arbejdsgruppens opfattelse overvejes at foretage en **nærmere regulering i retsplejeloven af anvendelse tolkebistand i retssager**. En sådan regulering bør blandt andet indeholde bestemmelser om rettens forpligtelse til at sikre, at tolkningen har den fornødne kvalitet, indkaldelse, tolkens tilstedeværelse, forberedelse, fremgangsmåde under retssagen, straf, tavshedspligt og tvister.

Der er en række **praktiske spørgsmål** vedrørende tolkebistand i retssager, som har betydning for at opnå tolkning af den nødvendige høje kvalitet, bl.a. fordi mange af de tolke, der anvendes i retssager, ikke har gennemgået en egentlig tolkeuddannelse. Med hensyn til **indkaldelse** er det i sidste ende altid rettens ansvar, at tolkebistanden har den fornødne kvalitet. Politi og anklagemyndighed bør dog på rettens vegne kunne indkalde en person til at tolke i en retssag, idet disse instanser typisk vil have indsigt i blandt andet tiltaltes forhold, sprog/dialekt, antal vidner m.v., som er af betydning for planlægningen af, i hvilket omfang og hvilket sprog der skal tolkes.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at **forberedelse** i form af kopi af anklageskrift/ retsmødebegæring, oplysning om emne/ særlig terminolog m.v. kan have betydning for tolkningens kvalitet og effektivitet. Med hensyn til **rammerne for tolkningen** skal retten være opmærksom på tolkens behov for pauser, at der tales langsomt og i korte sekvenser, at kommunikationen foregår som om tolken ikke er til stede m.v.

Vedrørende **teknik og form** er det arbejdsgruppens opfattelse, at tolkning ved afhøring af en ikkedansktalende skal være konsekutiv (efterfølgende) og fuldstændig, og at anden tolkning fra dansk til den ikke-dansktalendes sprog bør ske simultant i form af hvisketolkning, bortset fra oversættelse af proceduren, der kan ske summarisk. En række af de her nævnte praktiske spørgsmål egner sig ikke til nærmere lovregulering. Arbejdsgruppen har derfor udarbejdet en **vejledning** med nærmere anvisninger vedrørende tolkeopgavens tilrettelæggelse, generelle instruktioner om fremgangsmåde, rettens forventninger til tolkens indsats m.v.

Vedrørende **uddannelse af tolke** er udgangspunktet efter retsplejelovens § 149, stk. 1, at der så vidt muligt skal anvendes en translatør. Dette er utvivlsomt begrundet i et ønske om at sikre, at tolkningen har en god kvalitet såvel med hensyn til det sproglige som kulturelle forudsætninger, tolketeknik/etik m.v. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at domstolene er forpligtede til at sikre, at tolke i retssager har de bedst mulige kvalifikationer. Det må imidlertid lægges til grund, at langt hovedparten af de tolke i asiatiske eller afrikanske sprog, der anvendes i retssager, ikke har nogen tolkeuddannelse, jf. herved at Rigspolitiets tolkeoversigt, som i meget vidt omfang anvendes af domstolene, alene har 1% uddannede tolke i asiatiske eller afrikanske sprog.

Det er på baggrund af en gennemgang af de forskellige regelsæt vedrørende tolkeuddannelser arbejdsgruppens opfattelse,

at der foreligger nogle hindringer for, at flere personer får en tolkeuddannelse. For så vidt angår translatører stilles der efter lov om translatører og tolke krav om dansk indfødsret, et krav som indvandrere og flygtninge, hvis modersmål stammer fra de afrikanske og asiatiske områder, ofte ikke vil kunne opfylde. Endvidere er der ikke et egentligt uddannelsesforløb, der giver mulighed for translatøreksamen i andre sprog end hovedsprogene. For så vidt angår uddannelsen til statsprøvet tolk, er den belagt med et gebyr på 22.400 kr., en udgift der kan antages at afholde personer fra at tage uddannelsen.

Endvidere anbefaler arbejdsgruppen, at det bør overvejes at oprette generelle kurser om god tolkeetik, tolketeknik, det danske retssystem og juridisk terminologi, navnlig for så vidt angår personer, der virker som tolke i sprog, der er så sjældne, at der ikke er grundlag for at oprette et egentligt uddannelsesforløb. Endelig har arbejdsgruppen anbefalet Domstolsstyrelsen, at der som led i domstolsansattes uddannelsesforløb gives mulighed for undervisning i brug af tolke ved domstolene.

Domstolene benytter i vidt omfang **Rigspolitiets tolkeoversigt**. Indholdet af tolkeoversigten har derfor væsentlig betydning for, hvilke tolke der anvendes i retssager. Pr. 31. marts 2003 er der optaget cirka 2.500 tolke på oversigten, som dækker ca. 140 sprog/dialekter. Det fremgår af oversigten, om de pågældende er translatører, har en anden videregående sproglig uddannelse, er statsprøvede tolke eller ikke-uddannede. Tolkeoversigten

indeholder ikke oplysninger om andre uddannelser end de nævnte, for eksempel private kurser eller lignende eller om specialer/erfaring i for eksempel retstolkning.

Personer, som ansøger om optagelse på oversigten, og som ikke har gennemgået en længerevarende sproglig uddannelse, indkaldes til en samtale hos en sagsbehandler hos Rigspolitiet/den lokale politimester. I forbindelse med interviewet forsøger sagsbehandleren at danne sig et indtryk af den pågældendes mundtlige sprogkundskaber på dansk og fremmedsproget, samt viden om danske forhold, specielt om love, retssystem og politi. Endvidere anvendes der – når disse eksisterer på det pågældende fremmedsprog og med dansk oversættelse – blandt andet udvalgte tekststykker med indhold af såvel faglig som juridisk karakter. Arbejdsgruppen anbefaler, at domstolene generelt er opmærksomme på at vælge den tolk, der ifølge tolkeoversigten har de bedste kvalifikationer. I tilknytning hertil anbefaler arbejdsgruppen, at tolkeoversigten navnlig for så vidt angår de ikkeuddannede tolke udbygges med oplysninger om eventuelle andre tolkekurser, hvilke specialer en tolk eventuelt måtte have, erfaring i retstolkning m.v. Arbejdsgruppen finder endvidere, at den samtale, der finder sted hos en sagsbehandler hos Rigspolitiet/den lokale politimester må suppleres af en vurdering foretaget af en sprog- og tolkekyndig person. Endelig bør det efter arbejdsgruppens opfattelse overvejes, om adgangskravet til tolkeoversigten som hovedregel skal være en forudgående gennemførelse af en sproguddannelse.

BILAG 2 - INTERVIEWGUIDE

INTRO

Inden vi starter selve interviewet, er det vigtigt for os at pointere, at vores formål med denne undersøgelse ikke er at stille tolkene i et godt eller dårligt lys. Kvaliteten af den tolkning, der foregår fx inden for det juridiske område i Danmark, afhænger jo ikke kun af tolkens kompetencer eller mangel på samme, men også af de rammebetingelser og krav om fx uddannelse, vi i Danmark stiller til tolkene. Formålet med vores undersøgelse er primært at opnå detaljeret viden om den tolkning, der foregår inden for det juridiske område. Det gør vi ved at stille skarpt på jeres holdninger, vurderinger og oplevelser.

DEN GODE TOLK

Vi vil gerne have jer til hver især at beskrive, hvad I forstår ved en god tolk, altså hvad forventer I af den gode tolk?

PROBLEMER IFT. TOLKNING ELLER TOLKE

Kom gerne med nogle stikord (helt kort), som beskriver, hvad I har oplevet som problematisk, når der medvirker tolk. Det kan både være i relation til tolkens handlinger, færdigheder og kompetencer, men det kan også være i relation til rammebetingelserne og krav til tolkene. Altså typer af problemer eller manglende kompetencer.

Kan I komme med nogle autentiske eksempler på tolkninger, som I har oplevet som problematiske?

Vi vil nu gerne have jer til at diskutere, hvilke problemer (eller hvilke manglende kompetencer hos tolkene) I oftest oplever (altså hvilke problemer er typiske, noget I oplever ofte).

Og hvad er det største retssikkerhedsmæssige problem? I skal forsøge at finde et fælles ståsted.

KVALITETEN AF TOLKNING – 5 PKT. SKALA

I får nu udleveret en 5 pkt. skala og får lige tid til at skimme den igennem. Hvis I skal give en samlet vurdering af kvaliteten af den tolkning, I har oplevet, hvor placerer den sig da på denne skala? Der er som sagt både gode og dårlige tolke. Så vi spørger her til **flertallet** af de tolkninger, I har oplevet.

Skalaen integrerer de færdigheder og kompetencer, som man ideelt set siger, at en god retstolk skal besidde. Så vi spørger jer altså ikke, om I mener flertallet af tolke er gode nok. Vi beder jer vurdere kvaliteten af flertallet af oplevede tolkninger med udgangspunkt i en beskrivelse af den teoretisk set optimale tolkning. I skal altså ikke vurdere, om tolkene gør deres bedste. I skal forsøge at finde et fælles ståsted/blive enige.

Hvordan bedømmer I kvaliteten af den tolkning, I deltager i – dvs. hvilke kvalitetskriterier lægger I egentlig til grund, når I deltager i et tolket møde?

Hvad skal der til for, at I som tolkebrugere i et tolket retsmøde fx gør opmærksom på, at tolkningen er problematisk?

Tror I, at der bliver afsagt domme, hvor tolkningen har påvirket udfaldet af sagen i enten den ene eller anden retning?

BILAG 3 - SKALA TIL VURDERING AF TOLKNINGENS KVALITET

SPØRGSMÅL 1:

Vi vil bede jer diskutere kvaliteten af den tolkning, som I har oplevet, og se, om I kan nå frem til et fælles ståsted. Vi ved godt, at der findes både gode og dårlige tolke. Vi vil derfor med udgangspunkt i en 5-point-skala bede jer diskutere, hvilken af de fem værdier i skalaen, der passer bedst **på flertallet** af de tolkninger, I har oplevet.

VÆRDI	PRÆDIKAT	BESKRIVELSE AF VÆRDIEN
1	"Tolkningen er perfekt"	<ul style="list-style-type: none"> • Tolken formidler konsekvent indholdet af det sagte fuldstændigt og korrekt. • Tolken besidder fuldt ud tilstrækkelige sprogfærdigheder og relevant juridisk viden. • Tolken behersker på alle måder den nødvendige tolketeknik (fx simultan- og dialogtolkning) og de nødvendige tolkestrategier (informerer tolken fx retten, hvis tolken vurderer, at det er nødvendigt at stille opklarende spørgsmål, eller hvis dialog med den fremmedsprogede er påkrævet). • Tolken udviser på alle måder en neutral og upåklagelig tolkeetisk adfærd.
2	"Tolkningen er af god kvalitet"	<ul style="list-style-type: none"> • Tolken er i høj grad i stand til at formidle indholdet af det sagte fuldstændigt og korrekt. • Tolkens sprogfærdigheder og juridiske viden er stort set tilstrækkelige. • Tolkens tolketekniske færdigheder (fx simultan- og dialogtolkning) og tolkestrategier (informerer tolken fx retten, hvis tolken vurderer, at det er nødvendigt at stille opklarende spørgsmål, eller hvis dialog med den fremmedsprogede er påkrævet) er stort set tilstrækkelige. • Tolken udviser i høj grad tilstrækkelig neutral og tolkeetisk upåklagelig tolkeadfærd.

3	"Tolkningen er af tilstrækkelig god kvalitet"	<ul style="list-style-type: none"> • Tolkens formidling af indholdet af det sagte er tilstrækkeligt fuldstændig og korrekt. • Tolken har tilstrækkelige sprogfærdigheder og juridisk viden. • Tolkens tolketekniske færdigheder (fx simultan- og dialogtolkning) og tolkestrategier (informerer tolken fx retten, hvis tolken vurderer, at det er nødvendigt at stille opklarende spørgsmål, eller hvis dialog med den fremmedsprogede er påkrævet) er tilstrækkelige. • Tolken udviser en tilstrækkelig neutral og tolkeetisk adfærd.
4	"Tolkningen er af dårlig kvalitet"	<ul style="list-style-type: none"> • Tolken er i mindre grad i stand til at formidle indholdet af det sagte fuldstændigt og korrekt. • Tolkens sprogfærdigheder og juridiske viden er i mindre grad tilstrækkelige. • Tolkens tolketekniske færdigheder (fx simultan- og dialogtolkning) og tolkestrategier (informerer tolken fx retten, hvis tolken vurderer, at det er nødvendigt at stille opklarende spørgsmål, eller hvis dialog med den fremmedsprogede er påkrævet) er i mindre grad tilstrækkelige. • Tolken udviser i mindre grad tilstrækkelig neutral og tolkeetisk upåklagelig tolkeadfærd.
5	"Tolkningen er uacceptabel"	<ul style="list-style-type: none"> • Tolken kan ikke levere en fuldstændig og korrekt tolkning af det sagte. • Tolkens sprogfærdigheder og juridiske viden er utilstrækkelige. • Tolken behersker ikke den nødvendige tolketeknik (fx simultan- og dialogtolkning) og de nødvendige tolkestrategier (informerer tolken fx retten, hvis tolken vurderer, at det er nødvendigt at stille opklarende spørgsmål, eller hvis dialog med den fremmedsprogede er påkrævet). • Tolken agerer ikke neutralt og udviser ikke en upåklagelig tolkeetisk adfærd.

SPØRGSMÅL 2:

Vi vil nu bede jer diskutere, hvor stor en andel af de tolkninger, som I har oplevet, der som minimum lever op til kravspecifikationen nævnt under beskrivelsen af **værdi 3**, altså er af mindst tilstrækkelig god kvalitet.

BILAG 4 - VEJLEDNING OG BLANKET TIL INDBERETNING AF TOLKE

HVAD ER EN INDBERETNING?

Ved indberetning forstås en klage over en tolk, som har udført en konkret tolkeopgave for en tolkebruger i en myndighed under Justitsministeriet. Indberetningen danner grundlag for Rigspolitiets vurdering af, om tolken opfylder betingelserne for at stå på Rigspolitiets tolkeliste eller skal slettes.

Indberetning af tolke er reguleret i Bekendtgørelse om Rigspolitiets tolkeoversigt. Myndigheden skal foretage en indberetning, hvis myndigheden mener, at der kan være tvivl om, hvorvidt tolken opfylder betingelserne for at stå på tolkelisten. Indberetning bør derfor ske, hvis tolken ikke opfylder kravene til sproglige kundskaber på dansk eller på fremmedsproget, til tolkeetiske regelsæt, eller hvis tolken i øvrigt ikke udviser forståelse for tolkesituationen.

HVORNÅR KAN DER FORETAGES EN INDBERETNING?

Indberetning og sletning af tolke er reguleret i Bekendtgørelse om Rigspolitiets tolkeoversigt. Generelt skal myndigheden foretage en indberetning, såfremt at denne bliver bekendt med forhold, hvor der kan være begrundet tvivl om, hvorvidt tolken opfylder betingelserne for fortsat at være optaget på Rigspolitiets tolkeoversigt.

I praksis betyder det, at en indberetning kan finde sted, såfremt tolken ikke indfrier krav til sproglige kundskaber (fx manglende danskkundskaber eller på sit modersmål), tolkeetik (fx hvis tolken udviser manglende forståelse for tolkesituationen) eller manglende adfærdsmæssig forståelse for situationen.

HVAD SKER DER, NÅR DER FORETAGES EN INDBERETNING?

Indberetningsblanketten skal sendes til Center for Almen Jura i Rigspolitiet. På baggrund af indberetningen foretager Center for Almen Jura en partshøring af tolken. Herefter foretager sagsbehandleren i Centeret en samlet vurdering af indberetningen og af, om indberetningen eventuelt skal føre til enten en advarsel eller en sletning af tolken.

For at give sagsbehandleren det bedst mulige grundlag for at vurdere indberetningen, er det vigtigt, at alle felterne i blanketten er korrekt udfyldt, og at den situation, der har ført til indberetningen, er nøje beskrevet, herunder med angivelse af, hvilke krav tolken ikke har levet op til. Eventuel dokumentation kan medsendes.

INDSENDELSE AF INDBERETNING

Nedenstående skema skal udfyldes og indsendes til Center for Almen Jura i Rigspolitiet. Det kan enten sendes pr. post eller e-mail. Adressen til Rigspolitiet er følgende:

Rigspolitiet
Tolkeadministration
Polititorvet 14
1780 København V
Telefonnr.: 4515 25 21
Mailadresse: khr-tolk@politi.dk

Når Center for Almen Jura i Rigspolitiet har modtaget indberetningen, vil kontaktpersonen i myndigheden blive kontaktet af en sagsbehandler fra Rigspolitiet.

Denne vejledning og blanket er blevet til i samarbejde mellem Justitsministeriet, Rigspolitiet, Udlændingestyrelsen, Civilstyrelsen/Flygtningenævnet, Kriminalforsorgen og Domstolsstyrelsen.

BLANKET TIL INDBERETNING AF TOLKE PÅ RIGSPOLITIETS TOLKEOVERSIGT

OPLYSNINGER PÅ KONTAKTPERSON HOS MYNDIGHEDEN

Navn på myndighed	[Indsæt navn på myndighed]
Fornavn på kontaktperson hos myndigheden	[Indsæt fornavn på kontaktperson]
Efternavn på kontaktperson hos myndigheden	[Indsæt efternavn på kontaktperson]
Telefonnr. til kontaktperson i myndigheden	[Indsæt telefonnr. til kontaktperson]
E-mail til kontaktperson i myndigheden	[Indsæt e-mail på kontaktperson]

OPLYSNINGER PÅ TOLKEN

Tolkenummer:	[Indsæt tolkens tolkenummer]
Tolkens fornavn:	[Indsæt fornavn på tolken]
Tolkens efternavn:	[Indsæt efternavn på tolken]
Kontakttelefon:	[Indsæt telefonnr. til tolken]
Sprog:	[Indsæt det sprog, der blev tolket på fra til dansk]
Tolkeform (mundtlig, skriftlig eller telefonisk)	[Indsæt tolkeform]

BESKRIVELSE AF SITUATIONEN, DER DANNER UDGANGSPUNKT FOR INDBERETNINGEN

Beskriv den situation, der fører til indberetningen med angivelse af:

1. Tid og sted for tolkesituationen
2. Hvilke krav har tolken ikke levet op til?
3. Beskriv situationen
4. Hvem overværede situationen?
5. Eventuel yderligere dokumentation

NOTER

- 1 Ifølge Translatørforeningens Tolkeudvalgs faktaark 'Tolkning i Danmark kræver certificering' er det sandsynligt, at omkring 80 procent af tolkene på Rigspolitiets tolkeoversigt ikke er i besiddelse af dokumenterede kompetencer (ingen uddannelse eller eksamen) i tolkning og/eller sprog. <http://tolkelisten.dk/onewebmedia/Faktaark%202014.pdf>. Dette bekræftes i afsnit 2.2 i nærværende rapport, hvor det fremgår, at ca. 2.270 tolke ud af i alt ca. 2.970 tolke på Rigspolitiets Tolkeoversigt befinder sig i kategorien "øvrige tolke". Samtidig dækkes, ifølge Translatørforeningens Tolkeudvalgs faktaark, de fleste af de sprog, der er behov for i retten, hos politiet, i Udlændingestyrelsen etc., af ovennævnte 80 procent tolke.
- 2 Se for eksempel:

"Tolkning i retssystemet er pillet ud af afstemning", Politiken, 09.11.2015, "Dommere vil have bedre tolke ind i retssalene", Politiken, 30.10.2015, "Fagfolk: Dårlig tolkning kan få store konsekvenser", Berlingske Nyhedsbureau, 27.10.2015, "Fagfolk: Vores tolke er for dårlige", Politiken, 27.10.2015, Rapporten 'Tolkning i den offentlige sektor', Translatørforeningens Tolkeudvalg, Graversen, Jacobsen og Jappe, 2015, "Advokater undrer sig over fravalg ved forbeholdsafstemning", Altinget, Justits, 20.10.2015, "Truer tolke retssikkerheden?", Rule of Law, blogger: Sysette Vinding Kruse, 18.05.2015, "Oversættelse uden kvalitetskontrol", "Min klient kunne være blevet dømt skyldig på grund af fejl i tolkningen" og flere andre artikler i Advokatsamfundets blad Advokaten nr. 4, maj 2015, "Sprog og retssikkerhed. Tolke kan afgøre retssager", Kristeligt-Dagblad.dk, 14.02.2015, "Dårlige tolke kan skævvride sager i retten", Politiken, 08.12.2014, "Dårlige tolke truer retssikkerhed", Politiken, 11.05.2014, Rapporten 'Retstolkens rolle', Tina Paulsen Christensen og Bodil Martinsen, Aarhus Universitet, 2012, "Hvordan får Danmark kvalificerede tolke?" Sammendrag v/ Harder og Graversen af høring afholdt på Rigshospitalet d. 15. marts 2012.
- 3 Jf. EMRK artikel 6, stk. 1, litra e.
- 4 Jf. Bekendtgørelse af lov om rettens pleje nr. 1008 af 24. oktober, § 149, stk. 1. Se i øvrigt kapitel 4 for en nærmere

gennemgang af menneskeretten, EU-retten og dansk ret.

- 5 Antal straffesager med tolke i perioden 2010 – 2014, jf. mailkorrespondance mellem Institut for Menneskerettigheder og Domstolsstyrelsen d. 18. august 2015.

Antal straffesager med tolke i 2010 - 2014

2010	2011	2012	2013	2014
4.774	5.376	6.630	7.012	6.562

- 6 Professionshøjskolen Metropol udbød tidligere en uddannelse til akademitolk, men den er nu lukket. <http://www.phmetropol.dk/Videreuddannelser/Akademiuddannelser/Akademiuddannelsen+til+tolk>. I årene 1997 til 2002 var det muligt at uddanne sig til 'statsprøvet tolk'. Uddannelsen var en 2-årig deltidsuddannelse under Åben Uddannelse på Handelshøjskolen i København (nu Copenhagen Business School, CBS) eller på Handelshøjskolen i Aarhus (nu Aarhus Universitet). <http://www.information.dk/43431> og <http://pure.au.dk/portal-asb-student/files/45651111/Afhandling.pdf>. Se også 'Vejledende retningslinjer for honorering af tolke inden for Justitsministeriets område', Justitsministeriet, Administrationsafdelingen, Økonomistyringskontoret, 27. juni 2014. Uddannelsen til statsprøvet tolk blev dog

kun udbudt i arabisk, farsi, polsk, tyrkisk og serbokroatisk, jf. 'Tolkning i den offentlige sektor' af Graversen, Jacobsen og Jappe. Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015, s. 11 og 12.

Ovenstående liste er ikke udtømmende i forhold til hvilke tolkeuddannelser, der gennem årene måtte have været udbudt i offentligt regi. Ej heller tager den højde for eventuelle private udbud.

- 7 'Tolkning i den offentlige sektor' af Graversen, Jacobsen og Jappe. Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015, s. 11. På samme side fremgår det, at der er registreret ca. 3.050 aktive translatører i registeret over translatører/tolke, men at hovedparten af disse er autoriseret i et af de europæiske hovedsprog - eksempelvis engelsk, fransk, italiensk, spansk og tysk.
- 8 'Tolkning i den offentlige sektor' af Graversen, Jacobsen og Jappe. Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015, s. 11-12.
- 9 'Tolkning i den offentlige sektor' af Graversen, Jacobsen og Jappe. Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015, s. 11-14.
- 10 Retsplejeloven, Lovbekendtgørelse nr. 1308 af 12. september 2014, § 59 og bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt

- 11 Justitsministeriet notat om tilvalg af direktivet om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager, s. 28, <http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2015/Bilag%209%20-%20Direktivet%20om%20ret%20til%20tolke-%20og%20overs%C3%A6tterbistand.pdf>
- 12 Bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt, § 2, stk. 1.
- 13 De konkrete oplysninger om tolkeoversigten stammer fra en telefonsamtale d. 5. oktober 2015 med Anders Jørgensen, Centerchef i Rigspolitiet.
- 14 Oplysningerne stammer fra en mailkorrespondance mellem Institut for Menneskerettigheder og Domstolsstyrelsen d. 23. oktober 2015.
- 15 'Tolkning i den offentlige sektor' af Graversen, Jacobsen og Jappe. Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015. s. 15.
- 16 'Tolkning i den offentlige sektor' af Graversen, Jacobsen og Jappe. Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015. s. 9 og 12.
- 17 <http://tolkelisten.dk/onewebmedia/Faktaark%202014.pdf>
- 18 Bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt, § 6, stk. 2 og § 11, stk. 3.
- 19 Bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt, § 6, stk. 3.
- 20 Med 'tolkens virksomhed' forstås følgende: "En tolk, der er optaget på Rigspolitiets tolkeoversigt, skal i sin adfærd og sit arbejde som tolk optræde som uvildig og neutral formidler af kommunikation mellem personer, der ikke taler samme sprog, og skal herunder søge at oversætte alle sproglige ordvalg, nuancer og vendinger, således at kommunikationen formidles bedst muligt. Stk. 2. Tolken skal optræde upartisk og må ikke føre privat samtale med eller modtage ydelser fra personer, som tolken skal formidle kommunikation imellem." Bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt, § 13.
- 21 Bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt, § 11.
- 22 'Tolkning i den offentlige sektor' af Graversen, Jacobsen og Jappe. Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015. s. 14. Af rapporten fremgår i øvrigt følgende, s. 14-15: "I 2012 blev Justitsministeren bedt om at redegøre for status på en mulig certificering af de tolke, der anvendes på

Justitsministeriets område. Ministeren besvarede spørgsmålet med en henvisning til Rigspolitiets tolkeoversigt og proceduren for optagelse på oversigten: "Rigspolitiet afgør ved en konkret og individuel vurdering på baggrund af ansøgningen (på dansk) og en personlig samtale, hvorvidt en tolk kan optages på tolkeoversigten. Rigspolitiet lægger ved afgørelsen vægt på tolkens sproglige kundskaber. En tolk skal således beherske dansk og sit modersmål i både skrift (læse og skrive) og tale. [...] Ansøgere, der ikke har fremlagt dokumentation for en højere videregående sproglig uddannelse, indkaldes til en personlig samtale. Under samtalen danner sagsbehandleren sig et indtryk af ansøgerens egnethed med særlig vægt på, om ansøgeren viser forståelse for rollen som neutral og upartisk sprogformidler. Ansøgerens mundtlige og skriftlige færdigheder på henholdsvis dansk og det sprog, som ansøgeren ønsker at tolke i, gøres til genstand for en skriftlig og mundtlig prøve, hvis der findes tilgængeligt materiale på det pågældende sprog. For så vidt angår tolkning på asylområdet, blev justitsministeren i 2012 bedt om at oplyse, om han mener, at kvaliteten af de tolke, der anvendes af Udlændingestyrelsen og Flygtningenævnet, er af en så høj kvalitet, at den fornødne retssikkerhed i praksis er til stede. Ministeren svarede, at Udlændingestyrelsen havde oplyst, at styrelsen som udgangspunkt kun anvendte tolke, som var på Rigspolitiets tolkeoversigt, og at styrelsen i relation til alle samtaler

med asylansøgere konkret sikrede sig, "at tolk og ansøger forstår hinanden". Det fremgår videre af svaret: "Såfremt der måtte opstå tolkeproblemer under samtalen, afbrydes samtalen, og der rekvireres en ny tolk." Der henvises i rapporten til: REU Alm. del. Endeligt svar på spørgsmål 377, 15. januar 2013 og Besvarelse af spørgsmål nr. S 2783, 13. april 2012.

- 23 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280.
- 24 Justitsministeriet notat om tilvalg af direktivet om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager, s. 34, <http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2015/Bilag%209%20-%20Direktivet%20om%20ret%20til%20tolke-%20og%20overs%C3%A6tterbistand.pdf>
- 25 Statsministeriet, Aftale om Danmark i Europol, http://stm.dk/_p_14120.html
- 26 Kommissorium for Udvalget for analyser af tolkeområdet, 2014.
- 27 Kommissorium for Udvalget for analyser af tolkeområdet, 2014.
- 28 Udlændinge-, Integrations- og Boligudvalget 2014-15 (2. samling), UUI Alm. del endeligt svar på spørgsmål 18. Offentligt.

- 29 "Rapport om tolkebistand i retssager", Afgivet af Arbejdsgruppen om tolkebistand i retssager nedsat under Domstolsstyrelsen, 2003, s. 3.
- 30 Forud for nedsættelsen af arbejdsgruppen, havde dommer Otto Bisgaard og lektor Bodil R. Martinsen i artiklen "Tolkebistand i retssager" offentliggjort i U 2000 B.577 redegjort for en række retlige og praktiske problemstillinger forbundet med tolkebistanden i retssager, herunder retssikkerhedsmæssige aspekter (Rapport om tolkebistand i retssager", Afgivet af Arbejdsgruppen om tolkebistand i retssager nedsat under Domstolsstyrelsen, 2003, s. 3).
- 31 Retsudvalget 2011-12, REU alm. del, endeligt svar på spørgsmål 792, Offentligt. <http://www.ft.dk/samling/2011/almDEL/reu/spm/792/svar/932510/1200777.pdf>
- 32 <https://www.domstol.dk/oestrelandsret/TaksterogSalaaer/Documents/Vejledende%20takster%20forsvarere%20mfl%20%20straffesager%20okt%202014.pdf>
- 33 Jf. mailkorrespondance mellem Institut for Menneskerettigheder og Domstolsstyrelsen d. 21. oktober 2015.
- 34 Der var lagt op til at afholde et af fokusgruppeinterviewene i Kolding. Desværre var tilslutningen til dette interview ikke tilstrækkelig.
- 35 Interviewpersonerne har frit kunnet notere, hvor mange gange de i 2014 har medvirket i sager, hvor der har medvirket tolk. For overskuelighedens skyld er der her lavet kategorier, hvori svarene er indplaceret.
- 36 Et mindre antal henvendelser blev fulgt op af et telefonopkald (stikprøvebaseret).
- 37 To politikredse rettede henvendelse til os og foreslog, at vi aflagde kredsen et besøg med henblik på afvikling af et fokusgruppeinterview kun med deltagere af anklagere fra den pågældende politikreds og i umiddelbar tilknytning til kredsens geografiske placering, hvilket vi indvilligede i. Desværre viste det sig, at kredsene ikke kunne stille med nok anklagere til at gennemførelse af et fokusgruppeinterview gav mening, hvorfor møderne ikke blev gennemført.
- 38 FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder (særligt artikel 14), Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (særligt artiklerne 6, 7 og 13), det afrikanske charter om menneskers og folks rettigheder (særligt artiklerne 3, 7 og 26) og den amerikanske konvention om menneskerettigheder (særligt artiklerne 8,9 og 25).
- 39 I EMRK og ICCPR anvendes udtrykket "anklage", der i dansk sammenhæng i straffesager vil omfatte i hvert fald sigtelse og tiltale, jf. Peer Lorenzen, Jonas Christoffersen, Nina Holst-Christensen,

- Peter Vedel Kessing, Sten Schaumburg-Müller og Jens Vedsted-Hansen, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention med kommentarer, 3. udgave, 2011, s. 549.
- 40 Zana mod Tyrkiet, dom af 25. november 1997, app. nr. 18954/91.
- 41 Peer Lorenzen, Jonas Christoffersen, Nina Holst-Christensen, Peter Vedel Kessing, Sten Schaumburg-Müller og Jens Vedsted-Hansen, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention med kommentarer, 3. udgave, 2011, s. 624.
- 42 U.1997:1422 V.
- 43 Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske menneskerettighedskonvention for praktikere, 3. udgave, 2010, s. 547.
- 44 Diallo mod Sverige, afgørelse af 5. januar 2010, app. nr. 13205/07.
- 45 Peer Lorenzen, Jonas Christoffersen, Nina Holst-Christensen, Peter Vedel Kessing, Sten Schaumburg-Müller og Jens Vedsted-Hansen, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention med kommentarer, 3. udgave, 2011, s. 624.
- 46 Se for eksempel følgende sager fra EMD: Cuscani mod Storbritannien, dom af 24. september 2002, app. nr. 32771/96 og Amer mod Tyrkiet, dom af 13. januar 2009, app. nr. 25720/02.
- 47 Kamasinski mod Østrig, dom af 19. december 1989, app. nr. 9783/82.
- 48 Kamasinski mod Østrig, dom af 19. december 1989, app. nr. 9783/82, præmis 81.
- 49 Cuscani mod Storbritannien, dom af 24. september 2002, app. nr. 32771/96.
- 50 Amer mod Tyrkiet, dom af 13. januar 2009, app. nr. 25720/02.
- 51 Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske menneskerettighedskonvention for praktikere, 3. udgave, 2010, s. 549.
- 52 EU's charter om grundlæggende rettigheder, artikel 51.
- 53 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280.
- 54 Statsministeriet, Aftale om Danmark i Europol, http://stm.dk/_p_14120.html
- 55 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, præambelens punkt 14.
- 56 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, artikel 1, stk. 1.

- 57 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, artikel 2, stk. 1.
- 58 Justitsministeriet notat om tilvalg af direktivet om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager, s. 5, <http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2015/Bilag%209%20-%20Direktivet%20om%20ret%20til%20tolke-%20og%20overs%C3%A6tterbistand.pdf>
- 59 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, artikel 2, stk. 2.
- 60 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, artikel 3.
- 61 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, præambelens punkt 24.
- 62 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, artikel 4.
- 63 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, artikel 2, stk. 6.
- 64 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, præambelens punkt 21.
- 65 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, artikel 2, stk. 8.
- 66 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, præambelens punkt 24.
- 67 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, artikel 2, stk. 5, og artikel 3, stk. 5.
- 68 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, præambelens punkt 25.
- 69 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, præambelens punkt 26.
- 70 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010,

- nr. L 280, artikel 7, jf. artikel 2 og 3, stk. 7, og stk. 8.
- 71 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, artikel 5, stk. 2.
- 72 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/64/EU om retten til tolke- og oversættelsesbistand, EU-Tidende 2010, nr. L 280, artikel 5, stk. 3.
- 73 Domstolsstyrelsen, Rapport om tolkebistand i retssager, <http://www.domstol.dk/om/publikationer/HtmlPublikationer/Rapporter/Rapport%20om%20tolkebistand%20i%20retssager/index.htm>
- 74 Forslag til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform), L168 som fremsat (2005/1), alm. bem. pkt. 6.2.5.3.
- 75 Bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt.
- 76 Besvarelse af 27. juni 2014 af spørgsmål nr. 1216 (Alm. del) fra Folketingets Retsudvalg).
- 77 U.1999.347/2Ø.
- 78 Erhvervsstyrelsen, Liberale Erhverv, <https://erhvervsstyrelsen.dk/translatoerer-og-tolke>
- 79 Erhvervsstyrelsen, Liberale Erhverv, <https://erhvervsstyrelsen.dk/translatoerer-og-tolke>
- 80 Lovbekendtgørelse nr. 181 af 25. marts 1988 om translatører og tolke med senere ændringer, § 1, stk. 2, og § 3.
- 81 CBS, Uddannelse, <http://www.cbs.dk/uddannelse/enkeltfag-valgfag-supplering/translatoereksamen>
- 82 Erhvervsstyrelsen, Liberale Erhverv, <https://erhvervsstyrelsen.dk/translatoerer-og-tolke>
- 83 'Tolkning i den offentlige sektor' af Graversen, Jacobsen og Jappe. Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015. s. 11.
Af rapporten fremgår i øvrigt følgende, s. 11: "Det bemærkes, at der er registreret ca. 3.050 aktive translatører i registeret over translatører/tolke, hvoraf hovedparten er autoriseret i et af de europæiske hovedsprog. Når det således fremgår af afsnit 2.1.1, at kun ca. 85 medlemmer har oplyst, at de tolker, er det derfor relevant at have i erindring, at hovedparten af dem er uddannet til at tolke i eksempelvis engelsk, fransk, italiensk, spansk og tysk, som ikke ifølge bureauerne er blandt de hyppigst anvendte tolkesprog."
- 84 U.1985.1052H og U.1999.881H.
- 85 Lovforslag, nr. L 153, FT 2014-2015, almindelige bemærkninger pkt. 2.6.2.

- 86 Lovforslag, nr. L 153, FT 2014-2015, almindelige bemærkninger, pkt. 1.
- 87 Lovforslag, nr. L 153, FT 2014-2015, almindelige bemærkninger pkt. 2.6.2.
- 88 Lovforslag, nr. L 153, FT 2014-2015, almindelige bemærkninger pkt. 2.7.2.
- 89 Lovforslag, nr. L 153, FT 2014-2015, pkt. 2.7.2.
- 90 Lovforslag, nr. L 153, FT 2014-2015, bilag 1, høring – notat, s. 10-11.
- 91 Retsplejeloven, Lovbekendtgørelse nr. 1308 af 12. september 2014, § 59 og bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt.
- 92 Justitsministeriet notat om tilvalg af direktivet om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager, s. 28, <http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2015/Bilag%209%20-%20Direktivet%20om%20ret%20til%20tolke-%20og%20overs%C3%A6tterbistand.pdf>
- 93 Retsplejeloven, Lovbekendtgørelse nr. 1308 af 12. september 2014, § 101, stk. 1, og § 746, stk. 1.
- 94 Retsplejeloven, Lovbekendtgørelse nr. 1308 af 12. september 2014, § 901, § 902, stk. 2, § 912, stk. 1, § 932, stk. 1, § 933, stk. 2, § 968, stk. 1, og stk. 4, § 968a, stk. 1, og § 973.
- 95 Retsplejeloven, Lovbekendtgørelse nr. 1308 af 12. september 2014, § 34.
- 96 Justitsministeriet notat om tilvalg af direktivet om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager, s. 25, <http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2015/Bilag%209%20-%20Direktivet%20om%20ret%20til%20tolke-%20og%20overs%C3%A6tterbistand.pdf>
- 97 Domstolsstyrelsen, Rapport om tolkebistand i retssager, <http://www.domstol.dk/om/publikationer/HtmlPublikationer/Rapporter/Rapport%20om%20tolkebistand%20i%20retssager/index.htm>
- 98 Domstolsstyrelsen, Rapport om tolkebistand i retssager, s. 9, <http://www.domstol.dk/om/publikationer/HtmlPublikationer/Rapporter/Rapport%20om%20tolkebistand%20i%20retssager/index.htm>
- 99 'Retstolkens rolle', Tina Paulsen Christensen og Bodil Martinsen, Aarhus Universitet, s. 8.
- 100 Kamasinski mod Østrig, dom af 19. december 1989, app. nr. 9783/82.
- 101 Justitsministeriet notat om tilvalg af direktivet om retten til tolke- og oversætterbistand i straffesager, s. 34,

- <http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2015/Bilag%209%20-%20Direktivet%20om%20ret%20til%20tolke-%20og%20overs%C3%A6ttert%20bistand.pdf>
- 102 Interviewpersonen er indforstået med, at de udsagn, han er fremkommet med under fokusgruppeinterviewet, som anvendes i rapporten, gør det muligt for kolleger at genkende ham.
- 103 'Retstolkens rolle', Tina Paulsen Christensen og Bodil Martinsen, Aarhus Universitet, 2012. s. 33, 74 og 75.
- 104 'Retstolkens rolle', Tina Paulsen Christensen og Bodil Martinsen, Aarhus Universitet, 2012 s. 37.
- 105 Rapport om tolkebistand i retssager, Domstolsstyrelsen, 2003.
- 106 Denne anklager knytter faktisk en interessant kommentar til 5-punktsskalaen: "Det kan jo også være, at tolken ikke lever op til alle parametrene i den inddeling der er foretaget, altså man kan jo godt have en meget høj neutral og tolkeetisk upåklagelig tolkeadfærd og så bare ikke være så dygtig. Eller man kan være vældig dygtig og så ikke kunne finde ud af at agere" (anklager). Kommentaren bekræfter, at skalaen ikke nødvendigvis udgør den bedste metode til at fastlægge interviewpersonernes oplevelse af, hvilket niveau tolkning i retsvæsenet befinder sig på.
- 107 Spørgeskemainformanterne blev tilsvarende bedt om at tage stilling til det generelle niveau blandt tolke.
- 108 Det kan nævnes at 12 ud af de i undersøgelsen 26 medvirkende har (eller har haft) berøring med Flygtningenævnet.
- 109 Bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt.
- 110 Oplysningerne stammer fra en telefonsamtale d. 5. oktober 2015 med Anders Jørgensen, Centerchef i Rigspolitiet.
- 111 For inspiration til, hvordan denne anbefaling konkret lader sig gennemføre, henvises til rapporten 'Tolkning i den offentlige sektor' fra Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015, s. 55 - 56 + 59 - 60.
- 112 Det er i sammenhængen relevant at henvise til den norske certificeringsordning. "Implementeringen af det norske system har medført opstartsudgifter for ca. 3,3 mio. kr. (DKK) til udviklingen af et tolkereger og en tolkeportal, samt herefter løbende udgifter på ca. 0,2 mio. kr. (DKK) per år til den videre drift og vedligeholdelse heraf. (...) Det er usikkert, i hvilket omfang en lignende ordning i Danmark vil medføre tilsvarende udgifter, idet udgifterne vil være

afhængig af den konkrete udformning heraf og de konkrete behov, fx i forhold til antal sprog og tolke. Implementeringen i Danmark vil tillige være betinget af bl.a. de eksisterende rammeforhold for ordningen, fx uddannelsesinstitutionernes rammer for at kunne udbyde en (...) tolkeuddannelse." Socialudvalget, Alm. del spm. 500, 2013-14.

113 For inspiration til, hvordan disse anbefalinger konkret lader sig gennemføre, henvises til rapporten 'Tolkning i den offentlige sektor' fra Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015, s. 55 - 56 + 59 - 60.

114 Af Bekendtgørelse om Rigspolitiets tolkeoversigt (BEK nr. 571 af 28/05/2008) fremgår det, at der stilles følgende særlige krav til tolke, der optages på Rigspolitiets tolkeoversigt:

§ 9. Ansøgere, der er registreret i Det Centrale Kriminalregister med en strafferetlig afgørelse, der medtages i en straffeattest til offentlig brug, kan ikke optages på Rigspolitiets tolkeoversigt, jf. dog stk. 3.

Stk. 2. Ansøgere, der er sigtet for et strafbart forhold, kan ikke optages på tolkeoversigten, jf. dog stk. 3.

Stk. 3. Skønner Rigspolitiet, at et strafbart forhold, der er omfattet af stk. 1 eller 2, er af mindre strafværdig eller af enkeltstående karakter, eller er forholdet f.eks. begået i en ung alder, og taler omstændighederne ikke i øvrigt imod det, kan Rigspolitiet træffe afgørelse om at optage ansøgeren på

Rigspolitiets tolkeoversigt.

Stk. 4. Er en ansøger registreret i Det Centrale Kriminalregister for andre strafbare forhold end de i stk. 1 anførte, kan ansøgeren ikke optages på Rigspolitiets tolkeoversigt, hvis Rigspolitiet skønner, at det eller de strafbare forhold efter omstændighederne må anses for uforeneligt med arbejdet som tolk.

§ 10. Ansøgere med forbindelse til myndigheder, organisationer eller udenlandske repræsentationer mv., der kan give anledning til at rejse tvivl om, hvorvidt ansøgeren vil kunne varetage arbejdet som tolk upartisk, kan ikke optages på Rigspolitiets tolkeoversigt. Dette gælder blandt andet ansøgere med

1) ansættelsesmæssig tilknytning til politiet, anklagemyndigheden eller domstolene, 2) ansættelsesmæssig tilknytning til udenlandske repræsentationer eller 3) ansættelsesmæssig tilknytning til udenlandske myndigheder og institutioner mv., hvis opgave omfatter tilvejebringelse af efterretningsmæssige oplysninger.

Stk. 2. Skønner Rigspolitiet, at en ansøgers forbindelse til bestemte institutioner mv. som omhandlet i stk. 1 er af mindre betydende karakter, og at ansøgeren derfor kun i enkeltstående tilfælde vil være afskåret fra at kunne varetage arbejde som tolk som følge heraf, kan Rigspolitiet efter omstændighederne træffe afgørelse om at optage ansøgeren på Rigspolitiets tolkeoversigt. Der kan samtidig i Rigspolitiets tolkeoversigt optages

oplysning om ansøgerens forbindelse til vedkommende institution mv. og om eventuelle andre relevante forhold i tilknytning hertil, jf. § 2, stk. 2.

- 115 Se Translatørforeningens Tolkeudvalgs faktaark 'Tolkning i Danmark kræver certificering'
<http://tolkelisten.dk/onewebmedia/Faktaark%202014.pdf>. At omkring 80 procent af tolkene på Rigspolitiets oversigt ikke er i besiddelse af dokumenterede kompetencer bekræftes i øvrigt i nærværende rapport (se kapitel 2).
- 116 Indberetningsblanketten skal udfyldes og sendes til tolk@politi.dk. På baggrund af indberetningen foretages en partshøring af tolken. Herefter foretages en samlet vurdering af indberetningen, herunder om indberetningen skal føre til en advarsel eller en sletning af tolken. Se i øvrigt bilag 4.
- 117 Af Bekendtgørelse om Rigspolitiets tolkeoversigt (BEK nr. 571 af 28/05/2008) fremgår det, at der optages følgende oplysninger om en tolk på tolkeoversigten:

§ 2. I Rigspolitiets tolkeoversigt optages følgende oplysninger om en tolk:

- 1) Navn.
- 2) Tolkenummer.
- 3) Personnummer.
- 4) Adresse og politikreds.
- 5) Telefonnummer, telefaxnummer,

e-postadresse og lignende kontaktoplysninger.

- 6) Tolkesprog.
- 7) Uddannelsesmæssig baggrund som tolk.
- 8) Oprindelsesland og modersmål.
- 9) Tolkens honorering efter de vejledende retningslinjer for honorering af tolke inden for Justitsministeriets område.

Stk. 2. Andre end de i stk. 1 anførte oplysninger om en tolk kan optages i Rigspolitiets tolkeoversigt, hvis Rigspolitiet skønner, at oplysningerne er nødvendige for, at oversigten på betryggende og hensigtsmæssig måde kan anvendes til rekvirering af tolkning eller oversættelse inden for Justitsministeriets område.

Stk. 3. Tolkens personnummer optrykkes ikke i den tolkeoversigt, der stilles til rådighed. Tolkens fødselsår og køn vil dog fremgå af oversigten.

INSTITUT FOR MENNESKE RETTIGHEDER

I det danske retsvæsen anvendes i et vist omfang tolke, der ikke er uddannet i hverken sprog eller tolkning, når der i straffesager er behov for tolkebistand på et af flygtninge- og indvandrersprogene. Det kan betyde, at tolkene savner sproglige kompetencer og/eller tolkekompetencer og professionalisme.

Både advokater og dommere har i løbet af de seneste år givet udtryk for, at de har oplevet problemer med tolkebistanden i retsvæsenet, og at fejlbehæftet eller mangelfuld tolkebistand kan have betydning for retssikkerheden.

Ifølge den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) har enhver, der er anklaget for en forbrydelse, ret til tolkebistand, hvis vedkommende ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten. Formålet med rettigheden er, at enhver, der bliver involveret i en straffesag, skal kunne forstå retshandlingen og selv have mulighed for at deltage.

Det centrale spørgsmål, som vi forsøger at belyse i denne rapport, er, om de rammer, det danske retsvæsen tilbyder en tiltalt med behov for tolkebistand, reelt sikrer, at vedkommende opnår en retfærdig behandling.

Rapporten afsluttes med en række anbefalinger.

Institut for Menneskerettigheder fremmer og beskytter menneskerettigheder og ligebehandling i Danmark og internationalt. Vi ønsker at sætte standarder og skabe forandring.

